

บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา
ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

THE ROLE OF SANGHA ADMINISTRATORS ON BUDDHISM RADIO
MANAGEMENT IN SRIPRACHAN DISTRICT, SUPHANBURI PROVINCE

พระมหาปภิตต์ จิตวิโส (สุพรรณไสว)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๕

บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา
ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

พระมหาปภิตต์ จิตวิโส (สุพรรณไสว)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

THE ROLE OF SANGHA ADMINISTRATORS ON BUDDHISM RADIO
MANAGEMENT IN SRIPRACHAN DISTRICT, SUPHANBURI PROVINCE

PHRAMAHAPAKIT TITAWANGSO (SUPHANSAWAI)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2012

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

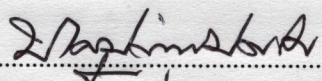

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย เรื่อง
“บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์
จังหวัดสุพรรณบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา พุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

.....
(พระสุธีธรรมานวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....
(พระครูปลัดสุรัสวดี สิริปัญโญ, ดร.)

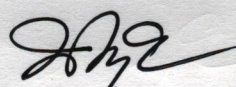
ประธานกรรมการ

.....
(ผศ.พิเศษว่าที่พ.ต.ดร.สวส์ดี จิรัฐติกาล)

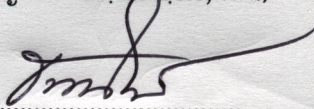
กรรมการ

.....
(ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม)

กรรมการ

.....
(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ.)

กรรมการ

.....
(ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

ประธานกรรมการ

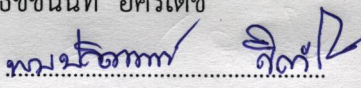
พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ.

กรรมการ

ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

.....
(พระมหาปภิตต์ จิตวิโส (สุพรรณไสว))

ชื่อวิทยานิพนธ์ : บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา
ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ผู้วิจัย : พระมหาปภิตต์ ฐิตวิโส (สุพรรณไสว)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

คณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ,พธ.บ., M.A.,Ph.D.(Pol.Sc)
: พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ.ป.ธ๗,พธ.บ.,ป.ชส.,ศศ.ม.รป.ม.(การจัดการ)
: ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช,พธ.บ.,MA.,Ph.D.(Pol.Sc.)

วันที่สำเร็จการศึกษา : ตุลาคม ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยในการศึกษาค้นคว้านี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์สังกัดมหานิกาย อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เกรจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๖๙ รูป โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิด และปลายเปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (T-Test) และค่าเอฟ (F-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) ในกรณีที่พบความแตกต่างตั้งแต่ ๓ กลุ่มขึ้นไป โดยวิธีผลต่างน้อยสำคัญน้อยสุดที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๗๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗๔ มีพรรษา ๑๖ - ๒๐ พรรษา จำนวน ๗๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๓๗ มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๘๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๐๘ มีการศึกษานักธรรมชั้นเอก จำนวน ๙๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๐๒ และไม่มีวุฒิปริญญาธรรม จำนวน ๘๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๓๕

๒. ความคิดเห็นของบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ๓.๙๒ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมากทุกด้านตามลำดับ คือ ด้านอาคารสถานที่ ด้านการจัดผังรายการ ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ

๓. การเปรียบเทียบคุณภาพการความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรมไม่แตกต่างกัน ส่วนพระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

๔. ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีดังนี้ ๑. งบประมาณไม่เพียงพอต่อการสร้างอาคารสถานที่อย่างเหมาะสม ๒. ปัญหาอาคารสถานที่จัดตั้งในวัดห่างไกลจากความเจริญทำให้ข่าวสารล่าช้า ๓. ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการอาคารสถานที่น้อยไป ๔. ขาดบุคลากรในการรักษาดูแลอาคารสถานที่เป็นประจำ ๕. ไม่มีนายทุนมาควบคุมผังรายการ ๖. ขาดผู้ดำเนินรายการ จึงทำให้มีการปรับเปลี่ยนผังรายการอยู่บ่อยๆ ๗. ขาดความชัดเจนจากผู้ดำเนินรายการเก่าที่ยังไม่แจ้งความจำนงมาให้ทางสถานีได้รับทราบอย่างแน่ชัด ๘. ผังรายการก็ยังไม่มีการปรับเปลี่ยนจัดผังตารางรายการใหม่ที่มาแทนรายการเก่าที่ยกเลิกไปแล้ว ๙. นักจัดรายการเผยแพร่ธรรมะที่ไม่เพียงพอ ๑๐. นักจัดรายการในเรื่องของการยกเอาธรรมะมาบรรยาย อธิบายให้ละเอียด เข้าใจง่ายขึ้นมีน้อย ๑๑. นักจัดรายการขาดความกระตือรือร้นในการแสวงหาธรรมะดีๆ มานำเสนอ และรู้สึกเบื่อหน่ายและขาดเทคนิค สีสานในการนำเสนอให้น่าฟัง ๑๒. ควรมีการพูดคุยกับทางนักจัดรายการ สังเกตได้จากรายการถามตอบปัญหา

Thesis Title : The Role of Sangha Administrators on Buddhism Radio Management in Sriprachan District, Suphanburi Province

Researcher : Phramahapakit Thitawangso (Suphansawai)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Thesis Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr.Surapon Suyaprom, Dip. in Ed.,
B.A., M.A. Ph.D. (Pol. Sc.)

: Phramaha Boonlert Inthapanyo, Asst. Prof, Pali VII, B.A., M.A.
(Conflict Management)

: Asst.Prof. Dr.Thatchanan Issaradej, BA., MA., Ph.D. (Pol.Sc.)

Date of Graduation : October 2012

ABSTRACT

The main objectives of this research are : 1) to study the role of Sangha Administrators on Buddhism Radio Management in Sriprachan District, Suphanburi Province, 2) to compare the role of Sangha Administrators on Buddhism Radio Management in Sriprachan District, Suphanburi Province, and 3) to study problem and suggestion to the role of Sangha Administrators on Buddhism Radio Management in Sriprachan District, Suphanburi Province. This study was a quantitative research. The sample of this study consisted of 159 Sangha administrators in Mahanikaya sect in Sriprachan District, Suphanburi Province, being selected by random sampling technique. The research instruments was opened and closed questionnaire. The collected data were analyzed by statistical tools such as frequency, percentage, mean, standard deviation. Hypotheses were tested with t-test for two-valued variables and F-test or One-Way ANOVA for more than 3 valued variables. In case of differentiation being found, it was compared by Least Significant Difference (LSD).

The Findings of the study are concluded as follows:

1. The overall opinions towards the role of Sangha Administrators on Buddhism Radio Management in Sriprachan District, Suphanburi Province is found at the high level with the average value equal to 3.71. When considered into each aspect, it is noted at the high levels in all aspects with the mean scores ranging from the most to the least as follows: Building, Program Manager and Disc Jockey (3.68, 3.75 and 3.75), respectively.

2. The results of comparison about the opinion to the role of Sangha Administrators on Buddhism Radio Management in Sriprachan District, Suphanburi Province, classified by personal factors, reveal that age, years of ordination, level of general education, level of Dhamma studies have no significant differences, thus rejecting the set hypotheses. While level of Pali studies has significant difference at 0.05 level of confidence, therefore accepting the formulated hypothesis.

3. The data of interview in this study suggest that: i) the budget is not sufficient of building the suitable radio station, ii) the station is located far from the city causing delay of information, iii) less public participation in building management, iv) no permanent personnel to take care of it, v) there is no sponsors in controlling the programme time-table, vi) there is less number of DJ in carrying out the programme, vii) there is no clarification of information from the old DJ, viii) there is no new programme time-table to replace the old one, ix) there are no sufficient numbers of Dhamma DJs, x) there are less numbers of Dhamma expert DJs, xi) DJs lack of encouragement to present new and excellent Dhamma explanation and get bored to sort the new techniques to run programme, and xii) there should be feedback in running the programme by observing Question and Answer session.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อันประกอบด้วย ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม พรหม,พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ ,ผศ. และผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้าน ภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธีวิจัย และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยที่ผู้วิจัยมีข้อติดขัด ให้กระจ่างจนสามารถทำงานบรรลุเป้าหมาย

ขอเจริญพรขอบคุณท่านผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ทั้ง ๕ ท่าน คือ อาจารย์ เดช ชูจันทร์, ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น, อาจารย์ ผดุง วรรณทอง,อาจารย์ ผศ.อนุภูมิ โขเวชม ,อาจารย์ ผศ.ชัชชัย ไชยสา พร้อมทั้งพระสังฆาธิการ ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในปกครองของท่าน พระครูศรีประจันตคณารักษ์ เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์

ขอขอบพระคุณที่เมตตา เป็นคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งได้ให้คำแนะนำแก้ไขเนื้อหาในบางส่วนเพื่อให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบพระคุณพระอาจารย์ทุกรูป/คน และคณาจารย์คณะสังคมศาสตร์ทุกท่าน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกคนที่ได้ให้ความรู้ สหวิทยาการ และประสบการณ์ รวมถึงการให้ความเมตตาเอื้อเฟื้อ ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยมาตลอด

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านร่วมทั้งญาติโยมที่อุปถัมภ์ที่ได้ให้การสนับสนุนทุนการศึกษาและช่วยเหลือในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมถึงท่านผู้ประสานงานข้อมูลการทำวิทยานิพนธ์ และผู้ใกล้ชิดที่ให้กำลังใจและสนับสนุนในทุกๆ เรื่อง

คุณงามความดีและอานิสงส์ใดที่จักพึงบังเกิดจากการทำงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายบูชา คุณพระศรีรัตนตรัย คุณพระอุปฌาย์ คุณบิดา คุณมารดา คุณครูอาจารย์ รวมทั้งพี่ ๆ น้องๆ ญาติสนิท มิตรสหาย และเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่เป็นกำลังใจสนับสนุนในทุกๆเรื่อง ทั้งญาติโยมที่ให้การอุปถัมภ์ข้าว และน้ำตลอดมาที่ดำรงเพศสมณะ และที่ได้ร่วมกันสรรค์สร้างงานวิจัยฉบับนี้ให้แก่ผู้วิจัยจนประสบผลสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

พระมหาปภิตต์ ฐิตวิโส (สุพรรณไสว)

ตุลาคม ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๙)
สารบัญแผนภาพ	(๑๒)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๓)
 บทที่ ๑ บทนำ	 ๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๔
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๖
๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย	๖
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๘
 บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	 ๙
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๙
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๒๒
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ	๓๖
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับสถานีวิทย์ชุมชน	๔๗
๒.๕ การบริหารจัดการเกี่ยวกับสถานีวิทย์พระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์	๖๙

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๑
๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย	๘๓
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๔
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๔
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๘๕
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๖
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๙
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๙๑
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๙๓
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๔
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับปฏิบัติการเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการ ในการบริหารจัดการวิฑูพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี	๙๖
๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน	๑๑๐
๔.๔ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ของพระสังฆาธิการต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการ วิฑูพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี	๑๑๑
๔.๕ บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑู พระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี	๑๑๗
๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๒๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๒๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๒๔
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๒๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๓๐

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑	แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของคณะสงฆ์ สังกัดมหานิกาย ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ๘๕
๔.๑	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ๙๔
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวม ๙๖
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการอาคารสถานที่ ๙๗
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดผังรายการ ๙๘
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ ๑๐๐
๔.๖	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี อายุ ๑๐๒
๔.๗	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการ ในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามพรรษา ๑๐๓
๔.๘	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการ ในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก ๑๐๔
๔.๙	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการ ในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ๑๐๕

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๑๐	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการ ในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาบาลี ๑๐๖
๔.๑๑	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของบทบาท พระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาบาลี โดยภาพรวม ๑๐๘
๔.๑๒	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของบทบาท พระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาบาลี ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ ๑๐๙
๔.๑๓	ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการ วิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล ตามสมมติฐานที่ ๑-๕ ๑๑๐
๔.๑๔	ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร จัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านอาคารสถานที่ ๑๑๑
๔.๑๕	ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร จัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านอาคารสถานที่ ๑๑๒
๔.๑๖	ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร จัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดผังรายการ ๑๑๓
๔.๑๗	ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร จัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดผังรายการ ๑๑๔

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๑๘ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร จัดการวิฑูพระพุทศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ	๑๑๕
๔.๑๙ ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร จัดการวิฑูพระพุทศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ	๑๑๖
๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๒๑

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

หน้า

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๘๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๐ และ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ เป็นหลัก ในการอ้างอิง ซึ่งจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๒๕๓/๗๖.หมายความว่า ระบุถึง พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาตกปาลิ ฉบับภาษาบาลี เล่มที่ ๒๗ ข้อที่ ๒๕๓ หน้าที่ ๗๖ หรือ ขุ.ข. (ไทย) ๒๕/๙๑/๕๗. หมายความว่า ระบุถึง พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ฉบับภาษาไทย เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๙๑ หน้าที่ ๕๗ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยใช้ระบบคำย่อ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ข.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาตกปาลิ	(ภาษาบาลี)
ขุ.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิเทศ	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สื่อวิทยุกระจายเสียงนั้นได้มีบทบาทอย่างมากต่อวิถีชีวิตของคนไทยในปัจจุบันและถือได้ว่าเป็นสื่อที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดหนึ่งเดียวเนื่องจากวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อมวลชนที่มีลักษณะพิเศษบางประการคือ^๑ มีความรวดเร็วในการถ่ายทอดเหตุการณ์การเตรียมรายการการนำเสนอรายการสดและรวดเร็วการผลิตรายการทำได้รวดเร็วข่าวสารต่างๆที่ส่งผ่านทางวิทยุกระจายเสียงจึงมีความรวดเร็วกว่าสื่ออื่นๆ เป็นสื่อวิทยุกระจายเสียงสามารถเข้าถึงประชาชนได้มากที่สุดทุกซอกทุกมุมมีพื้นที่เครือข่ายกระจายเสียงครอบคลุมไปทั่วประเทศทั้งสถานที่อยู่ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคจึงไม่เป็นอุปสรรคต่อการส่งข่าวสารไปสู่ประชาชนในหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกล ความเจริญและความเป็นสื่อที่มีราคาถูกลงจึงทำให้บุคคลทุกอาชีพและทุกสถานะทางเศรษฐกิจสามารถมีไว้ครอบครองและนำติดตัวไปเปิดรับฟังได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่เป็นสื่อที่มีพลังทั้งด้านการนำเสนอข่าวสารความรู้และสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในรายการการได้รับฟังรายการซ้ำๆกันบ่อยหลายครั้งย่อมก่อให้เกิดความเห็นคล้อยตามและนำไปสู่การปฏิบัติได้รวมทั้งสามารถสร้างจินตนาการหรือความคิดสร้างสรรค์ได้ดีจากการฟังรายการวิทยุกระจายเสียงและคิดตามได้อย่างอิสระนำไปสู่ความสามารถในเชิงความคิดสร้างสรรค์ได้ นับแต่มีการจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๐ มาจนถึงปัจจุบันมีสถานีวิทยุกระจายเสียงทั่วประเทศจำนวน ๕๒๓ สถานี^๒ จำแนกออกเป็นสถานีวิทยุระบบเอ.เอ็ม.๒๑๑ สถานี และสถานีวิทยุระบบเอฟ.เอ็ม. ๓๑๒ สถานีซึ่งล้วนแต่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐโดยมีส่วนราชการต่างๆและรัฐวิสาหกิจจำนวน ๒๐ หน่วยงานเป็นเจ้าของโดยเฉพาะกรมประชาสัมพันธ์องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อ.ส.ม.ท.) กองทัพบกกองทัพอากาศและสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็น ๕ หน่วยงานใหญ่ที่ครอบครองสื่อวิทยุกระจายเสียงจำนวนมากกว่า ๔๐๐ สถานีทั่วประเทศโดยที่ไม่มีหน่วยงานเอกชนเข้ามาเป็นเจ้าของสถานีซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนว่ากิจการวิทยุกระจายเสียงเป็นกิจการที่ผูกขาดโดยรัฐมาตลอดแม้ว่า ในสภาพความเป็นจริงจะมีบริษัทเอกชนได้รับสัมปทานหรือเช่าช่วงเวลาไปดำเนินการให้บริการแต่ผู้ที่ถือกรรมสิทธิ์ในการเป็นเจ้าของสถานีก็มีเพียงหน่วยงานราชการเท่านั้น การที่รัฐสามารถทำการ

^๑ ณรงค์ สมพงษ์, สื่อสารมวลชนเพื่องานส่งเสริม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕๐-๑๕๑.

^๒ สุภิญญา กลางณรงค์, มาตรา ๔๐ กับวาทกรรมการปฏิรูปสื่อ, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๘๕.

ผูกขาดความเป็นเจ้าของคลื่นวิทยุกระจายเสียงไว้ได้ทั้งหมดทำให้สภาพการณ์ดำเนินการใช้ประโยชน์จากสื่อวิทยุกระจายเสียงที่ผ่านมานั้นยังไม่มีการพัฒนาเพื่อนำมาใช้ประโยชน์เท่าที่ควรเนื่องจากการใช้สื่อยังมักอยู่กับการแสวงหาผลประโยชน์เชิงพาณิชย์การรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงทางการเมืองเป็นหลักทั้งๆที่ควรจะใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศและสังคมให้มากขึ้น อาทิ เช่นการเพิ่มเวลาให้แก่รายการที่มีสาระความรู้หรือข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประชาธิปไตยการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนหรือการพัฒนาเศรษฐกิจเช่นการเกษตร เป็นต้น^๓

จากการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ๒๕๓๕ เริ่มมีแนวคิดในการปฏิรูปการเมืองอันเป็นที่มาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ฉบับปัจจุบันและภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ส่วนของสังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหาสาระในเรื่องการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยการให้อำนาจและสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนชุมนุมองค์กรชุมชนเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและร่วมหาทางแก้ไขปัญหาก็ตรงกับความต้องการและสภาพความเป็นจริงให้ได้มากที่สุดอีกทั้งเรื่องสิทธิการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองการปกครองของท้องถิ่นการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการการเสริมสร้างความเข้มแข็งการพึ่งพาตนเองของชุมชนการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น จากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ มีบทบัญญัติมาตรา ๔๐ เกี่ยวกับการให้คลื่นวิทยุเป็นของประชาชนโดยกำหนดขึ้นเพื่อเป็นการปฏิรูประบบการจัดการสื่อมวลชนเพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างทั่วถึงเท่าเทียมและมีประสิทธิภาพอย่างยิ่งโดยมาตรา ๔๐^๔ สื่อมวลชนนับว่ามีความสำคัญยิ่งว่าในสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทางสื่อมวลชนนั้นทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความรู้ความบันเทิงไปสู่ประชาชนและคอยรายงานเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นให้ประชาชนได้รับรู้โดยเฉพาะในปัจจุบันซึ่งสังคมเคลื่อนตัวเข้าสู่ยุคแห่งข้อมูลข่าวสารข่าวสารข้อมูลกลายเป็นปัจจัยที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนจำนวนมากในบรรดาสื่อมวลชนทั้งหลายนั้นวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่มีอิทธิพลสูงและได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางจากประชาชนเนื่องจากวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่ราคาไม่แพงสามารถเข้าถึงประชาชนได้ทุกระดับชั้นไม่ว่าจะเป็นชนบทที่ห่างไกลหรือท้องที่ทุรกันดารและเป็นสื่อที่เสนอข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วฉับไวด้วย^๕ การให้การ

^๓ นุชนารถ เกษมพิบูลย์ไชย, หลักเกณฑ์ในทางกฎหมายสำหรับการประกอบกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ในประเทศไทย, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตคณะนิติศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓).

^๔ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สกายบุ๊คส์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓.

^๕ ชูดาภา ปุณณะหิตานนท์, “การสำรวจทัศนคติและพฤติกรรมการฟังรายการเรดิโอโนฟร็อบเบิ้ลส์สถานวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยคลื่นความถี่เอฟ.เอ็ม. ๘๘.๐๐ เมกะเฮิรซ์ของผู้ฟังในเขตกรุงเทพมหานคร”,

อบรม การสอน การเผยแพร่เป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ที่สำคัญ ที่พระสงฆ์ปฏิบัติมาเป็นปกติอยู่แล้ว ทั้งที่เรียกว่าการเทศน์ แสดงธรรม หรือการปาฐกถาก็ตาม ซึ่งประชาชนทั่วไปให้ความเคารพและสนใจ ที่จะฟังสาระที่พระสงฆ์เป็นผู้ให้อยู่แล้ว และนับเป็นการศึกษาที่เข้าถึงประชาชนชาวบ้านได้อย่าง กว้างขวาง ส่วนในเนื้อหาสาระที่พระสงฆ์ให้แก่ประชาชนจะแตกต่างกันตามโอกาสและวาระต่างๆ แต่ สิ่งที่เป็นธรรมะหรือคำสอนที่เป็นพระพุทธศาสนาที่นับได้ว่าเป็นสาระในพระพุทธศาสนานั้น เป็น เนื้อหาที่เป็นความจริงที่มีอยู่ที่เกิดขึ้นเป็นปกติ เพราะแท้ที่จริงแล้ว คำว่า "ธรรม" นั่นก็คือ "ธรรมชาติ" นั่นเอง

บทบาทด้านการเผยแพร่ที่เป็นปกติจนประชาชนมองเป็นวิถีชีวิตหรือเป็นกิจวัตรของ พระสงฆ์ ก็คือการแสดงธรรมในวันพระ ในเทศกาลวันสำคัญ พระสงฆ์ได้โอกาสในการแสดงธรรมการ เผยแผ่ธรรมอยู่เป็นปกติ และในรูปแบบที่ไม่เป็นรูปแบบ กล่าวคืออาจจะใช้วิธีการพูดคุยสนทนาใน โอกาสพบปะ จะเป็นการเผยแพร่โดยไม่เป็นกิจลักษณะ แต่ก็แฝงด้วยให้ข้อคิดทางธรรม หรือในโอกาส ที่ประชาชนมาทำบุญวันเกิดแล้วขอพรจากพระสงฆ์ มาถวายสังฆทานแล้วพระสงฆ์ก็ให้พร ในช่วงเวลา สั้นๆ เป็นการสอนโดยที่ผู้รับไม่รู้ตัวถูกสอน แต่ได้ซึมซับเอาคำสอน เอาคติธรรม ได้เกิดการเรียนรู้พระ ธรรมคำสอน หากพระสงฆ์สำนักตระหนักในบทบาทเหล่านี้อย่างจริงจัง พระสงฆ์จะมีโอกาสในการ เผยแผ่ธรรมและได้เข้าถึงประชาชนโดยไม่ยากเลย และไม่ต้องรอเทศกาลสำคัญใดๆ ทั้งสิ้น ในความเห็นส่วนตัวแล้วรูปแบบโอกาสใดไม่สำคัญ แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่ผู้ฟังเกิดการเรียนรู้ (Learning) จุดที่ต้องการคือให้ผู้ฟังได้เกิดการเรียนรู้จะให้ใครเป็นศูนย์กลางก็แล้วแต่อย่างจะกล่าว ด้วยว่าขอให้การเรียนรู้เป็นศูนย์กลาง (Learning Center) อันเป็นจุดที่ต้องการให้เกิดกับผู้ฟัง ที่จะ เป็นจุดเปลี่ยนแห่งพฤติกรรมของคน ที่จะเปลี่ยนไปในทิศทางใด ให้เขาเรียนรู้ในด้านใด^๖ วิกฤตกระจายเสียงของไทยเริ่มเปิดประวัติศาสตร์หน้าแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๐ (๗๕ ปี มาแล้ว) โดยเริ่มต้นจากการเป็นวิทยุของรัฐที่ส่งกระจายเสียงในพื้นที่แคบ ๆ ก่อน เนื่องจากเทคโนโลยีของ เครื่องส่งยังไม่ก้าวหน้า แต่ในระยะต่อมา ได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีให้ก้าวหน้าขึ้น จึงมีการดำเนินการ ในลักษณะของวิทยุส่วนกลาง คือพยายามจะส่งกระจายเสียงให้ครอบคลุมพื้นที่ให้กว้างไกลที่สุด แต่ก็ ยังมีปัญหาเรื่องรัศมีการส่งและการรับฟัง จึงได้มีการจัดตั้งสถานีวิทยุในท้องถิ่นขึ้นในที่ต่าง ๆ แต่ก็ ยังคงเป็นการถ่ายทอดรายการจากส่วนกลาง พร้อมทั้งเริ่มมีการทำรายการจากท้องถิ่นเข้ามาผสมบ้าง

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑).

^๖ พระวิเชียร สืหาบุตร, “บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณี พระธรรมมหาวิธานวัตร วัดไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการพัฒนาศังคมมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๗).

บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันที่ปรากฏในสังคมไทย พระสงฆ์ไทยมีบทบาทที่ได้ปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยสืบต่อไป

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่องบทบาทในการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการทางวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งนี้ผลที่ได้จากการวิจัยจะได้นำไปปรับปรุงพัฒนาและแก้ไขปัญหาการเผยแผ่ทางวิทยุพระพุทธศาสนา เพื่อการเจริญก้าวหน้าในการเผยแผ่ธรรมะต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยทบทวนเอกสาร จากพระไตรปิฎก ตำราต่างๆ โดยศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกเป็น ๓ ด้าน คือ ๑.ด้านอาคารสถานที่ ๒.ด้านการจัดผังรายการ ๓.ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาบาลี

ตัวแปรตาม คือ บทบาทพระสังฆาธิการในการจัดรายการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มี ๓ ด้าน คือ ๑.ด้านอาคารสถานที่ ๒.ด้านการจัดผังรายการ ๓.ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งหมด ๓๐๐ รูป^๗

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

สถานที่ที่ใช้ในการทำวิจัย คือ เขตการปกครองคณะสงฆ์สังกัดมหานิกาย ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕ ถึงเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖ รวมเป็นระยะเวลา ๑๑ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการต่อบทบาทพระสังฆาธิการ ในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตาม ปัจจัยส่วนบุคคล มีความแตกต่างกันหรือไม่

๑.๔.๓ ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ปัญหาต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๑ พระสังฆาธิการที่มี อายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาท พระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ พระสังฆาธิการที่มี พรรษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาท พระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน

^๗ ระเบียบวาระการประชุมของคณะสงฆ์อำเภอศรีประจันต์, สำนักงานเจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี, ครั้งที่ ๓/๒๕๕๑.

สมมติฐานที่ ๓ พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาทางโลก ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาทางธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาบาลี ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องในการใช้อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งกำหนดในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และกฎหมายตราสามดวงฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑.) ว่าด้วยระเบียบการคณะสงฆ์

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้มีตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์สังกัดมหานิกายในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสุพรรณบุรีตั้งแต่เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

การบริหารจัดการ หมายถึง การใช้ทรัพยากรได้อย่างเฉลียวฉลาดและคุ้มค่า (Cost-effective) การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective) นั้นหมายถึงการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง (Right decision) และมีการปฏิบัติการสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้

วิทยุพระพุทธศาสนา หมายถึง วิทยุพระพุทธศาสนาในอำเภอศรีประจันต์ คลื่น ๙๙.๖๕ MHzs ที่เป็นคลื่นวิทยุของวัดพยุขามาราม อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

อาคารสถานที่ หมายถึง สำหรับตั้งสถานีวิจัยในบริเวณวัด อาคารสถานที่ที่มีความเหมาะสมสำหรับการจัดการบริหารวิทยุ เสาส่งคลื่นวิทยุสูง การส่งคลื่นวิทยุได้ทั่วถึง อาคารสถานที่มีความปลอดภัยพอสำหรับการเก็บรักษาเครื่องส่งวิทยุ ความสะดวกสบายเหมาะสำหรับผู้เข้ามาจัดรายการวิทยุ

การจัดผังรายการ หมายถึง การแบ่งช่วงเวลาในการออกอากาศเหมาะสมกับผู้ฟังในแต่ละช่วงเวลา การวางแผนจัดผังรายการของสถานี มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันกับการจัดรูปแบบผังรายการของสถานีเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสถานี รายการที่ออกอากาศทางสถานีเป็นที่ยอมรับ

หรือมีผู้ติดตามชมสามารถตอบสนองได้ตรงกับความต้องการของผู้ชมในขณะนั้น ปริมาณความถี่และความยาวในการออกอากาศเป็นการจัดผังรายการตามความเหมาะสม มีการจัดซื้อ จัดหา และผลิตรายการเพื่อเตรียมออกอากาศได้ฉับไวทันกับความต้องการของผู้ชมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

การจัดให้มีนักจัดรายการ หมายถึง มีบุคลากรที่เพียงพอและมีคุณภาพ นักจัดรายการเป็นคนชอบพูดคุย ชอบค้นคว้าหาความรู้ทั่วไป มีอารมณ์ดี เป็นผู้รับฟังที่ดี เมื่อมีผู้สอบถามเข้ามาทางโทรศัพท์ ความคิดสร้างสรรค์ พร้อมทั้งมีทัศนคติที่ดี ความสามารถตัดสินใจ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ เมื่อมีสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ในการออกอากาศ เป็นผู้ที่ออกเสียงควบกล้ำในภาษาไทยได้ชัดเจน มีน้ำเสียงน่าฟัง สุภาพ มีจรรยาบรรณทางวิชาชีพ และมีความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างดี

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๑.๗.๔ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑูพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังมีรายละเอียดดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับวิฑูชุมชน
- ๒.๕ การบริหารจัดการเกี่ยวกับสถานีวิฑูพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

๒.๑.๑ ความหมายของบทบาท

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทบาท ในการศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑูพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นหาความหมาย เนื้อความ และคำนิยามของคำว่า บทบาท พบว่า มีนักวิชาการนำเสนอไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของ บทบาท ไว้ว่า บทบาท หมายถึง การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการแสดงพฤติกรรมตามบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่ บทบาทจึงถือเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญ สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งในหน่วยงานต่างๆ มีนักวิชาการได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับ บทบาทในแง่มุมต่างๆ ดังนี้^๑

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ ได้ให้ความหมายของ บทบาท ไว้ว่า “บทบาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพในสังคมนั้นๆ ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไปบทบาทก็จะเปลี่ยนตามไปด้วยและถ้าบุคคลใดในสังคม มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมมากขึ้นเท่าใด บทบาทก็จะเพิ่มขึ้นมากเท่านั้น”^๒

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นามิบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๒.

^๒ กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๗), หน้า ๕๐.

งามพิศ สัตย์สรวง ได้ให้ความหมายของ บทบาท ไว้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร^๓

ประกอบ มีโคตรกอง ได้ให้ความหมายของ บทบาท ไว้ว่า “บทบาท หมายถึง หน้าที่ตามตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งนั้น จะถูกคาดหวังจากสังคมรอบด้าน ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และการแสดงบทบาทของบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่ที่มีความถูกต้องเหมาะสมเพียงใดขึ้นกับปัจจัย ๓ ประการ ดังนี้”

๑. ความเข้าใจในบทบาทที่ตนเองแสดงหรือปฏิบัติ

๒. ประสบการณ์ของผู้ที่ต้องแสดงบทบาท

๓. บุคลิกภาพของผู้แสดงบทบาท^๔

ปราชญา กล้าผจญ ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า บทบาท หมายถึง สิ่งที่คุณจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น^๕

พูนทรัพย์ สิทธิพรหม ได้ให้ความหมายของ บทบาท ไว้ว่า “บทบาท หมายถึง เป็นความคาดหวังของการกระทำว่า ในสถานภาพหนึ่งๆ บุคคลควรจะมีบทบาทอย่างไร โดยจะมีการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญเพื่อให้ทราบว่าแต่ละบุคคลจะต้องแสดงบทบาท (Role playing) และสวมบทบาท (Role taking) อย่างไร ซึ่งการเรียนรู้บทบาทนี้จะเกิดจากการเลียนแบบและการสังเกต (Role model) จากบุคคลที่เรายึดถือ (Significant others) เพื่อจะนำมาเป็นแบบอย่างของบทบาทแห่งตนที่จะแสดงต่อผู้อื่นในสถานการณ์ต่างๆ ในสังคมต่างๆ ที่ตนเองต้องการ”^๖

พินิจ เพ็ชรดารา ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกตามสถานภาพของแต่ละบุคคลในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่นั้นๆ^๗

ยนต์ ชุ่มจิต ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า บทบาท หมายถึง ภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคล เช่น เป็นพ่อแม่ นอกจากจะเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตแล้ว จะต้องมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ ป้องกันมิให้ลูกทำความชั่วหรือดูแลทุกข์สุขอื่นๆ ส่วนครูจะต้องมี

^๓ งามพิศ สัตย์สรวง, **สังคมและวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๗๓.

^๔ ประกอบมี โคตรกอง, “บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับเยาวชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑).

^๕ ปราชญา กล้าผจญ, **พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓.

^๖ พูนทรัพย์ สิทธิพรหม, “**บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนากับการเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง**”, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖), หน้า ๖๐.

^๗ พินิจ เพ็ชรดารา, “**บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร**”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕).

บทบาทอื่นๆนอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้ เช่น ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนเสื้อผ้า อาหาร ส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนและดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของเด็กๆ^๘

วรรณณี ภาณุวัฒน์สุข ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า บทบาท หมายถึง การกระทำตามหน้าที่ ที่กำหนดของบุคคล หรือพฤติกรรมที่คาดหวังและเห็นได้ ซึ่งเป็นการกระทำของบุคคล^๙

สงวน สุทธิเลิศอรุณ ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า บทบาท หมายถึง การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่งหน้าที่ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม ตามลักษณะการรับรู้และตามที่แสดงจริง บทบาทเป็นผลรวมของสิทธิ์และหน้าที่ เช่น บุคคลที่เป็นครู ก็ต้องประกอบพฤติกรรมในการสอนและอบรม เมื่อแสดงพฤติกรรมดังกล่าวแล้วจะเป็นไปตามที่สังคมคาดหวังหรือไม่ก็ตาม^{๑๐}

สุนทร กุญชร ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า บทบาท หมายถึง แนวทางของการแสดงออกหรือปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในตำแหน่งทางสังคม ทางหน้าที่การทำงาน ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลที่เป็นอยู่ เช่น ครูมีบทบาทหน้าที่ในการสอนให้ความรู้แก่ผู้เรียน ดำรงมีบทบาทหน้าที่ในการรักษาความสงบภายในประเทศ เป็นต้น^{๑๑}

ชนิษฐา วิเศษสาร และมุกดา ศรียงค์ ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า บทบาท หมายถึง การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่ง ความคาดหวัง หรือตามหน้าที่แสดงจริง^{๑๒}

ประภาพิศ สัตยชาติเจตน ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่หรือการแสดงออกของคน ซึ่งคนอื่นคาดคิดหรือคาดหวังว่าเขาจะทำเมื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง^{๑๓}

ประเสริฐ แยมกลั่นฟุ้ง พิจารณาทบทวนนั้นมี ๒ นัย คือ ทางด้านโครงสร้างบทบาทเป็นตำแหน่งทางสังคม ที่มีชื่อเรียกต่างๆ กันแสดงบทบาทโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครอง

^๘ ยนต์ ชุ่มจิต, *ความเป็นครู*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓.

^๙ วรรณณี ภาณุวัฒน์สุข, “บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓).

^{๑๐} สงวน สุทธิเลิศอรุณ, *ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรพัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๗), หน้า ๖๘.

^{๑๑} สุนทร กุญชร, “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕).

^{๑๒} ชนิษฐา วิเศษสาร และมุกดา ศรียงค์, *จิตวิทยาสังคมและมนุษย์สัมพันธ์*, (กรุงเทพมหานคร : เทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๒๖), หน้า ๙.

^{๑๓} ประภาพิศ สัตยชาติเจตน, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๒๔), หน้า ๘๙.

ตำแหน่งนั้นๆ ส่วนทางด้านการแสดงบทบาท หรือการมีปฏิสัมพันธ์ (Social Structure) บทบาทเป็นผลต่อเนื่องที่เกิดจากแบบแผนการกระทำของบุคคลที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ในสังคม^{๑๔}

ปราชญา กล้าผจญ ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า บทบาท หมายถึง สิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เหมาะสมสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น^{๑๕}

พระมหาสุภา อุทโท ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกหรือลงมือปฏิบัติตามคาดหวังของผู้อื่น ตามสถานภาพ และตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่ในขณะนั้นๆ^{๑๖}

พัชนี วรกวิน ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า บทบาท หมายถึง แบบแผนของพฤติกรรมซึ่งเป็นไปตามตำแหน่ง หรือสถานภาพของบุคคล อันเกิดจากความคาดหวังของบุคคลในสังคมนั้นๆ และบทบาทอาจเปลี่ยนไปได้ตามตำแหน่งที่เปลี่ยนไป^{๑๗}

พัทยา สายหู ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า บทบาท หมายถึง การกระทำต่างๆ ตาม “บท” ที่กำหนดไว้ให้ผู้แสดงต้องทำ トラบโดที่ยังอยู่ใน “บท” นั้น เปรียบได้เหมือน “บท” ของตัวละครที่กำหนดให้ผู้แสดงในละครเรื่องนั้นๆ เป็นตัวอะไร มีบทบาทที่จะต้องแสดงอย่างไร^{๑๘}

ไพบูลย์ ช่างเรียน ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า บทบาท หมายถึง ของคนในสังคมย่อมขึ้นกับสถานภาพที่ตนครองอยู่ และคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคล บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันไปตามลักษณะของสถานภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มูลเหตุ จูงใจ การอบรมขัดเกลา ความพอใจ^{๑๙}

วราคม ทีสุกะ ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า บทบาท หมายถึง สิ่งที่เราทำ หรือหน้าที่ที่เราต้องทำ เมื่อเราเป็นอะไรสักอย่างหนึ่ง สิ่งที่เราทำต้องมากับสิ่งที่เราเป็นสถานภาพ^{๒๐}

สงวน ลิทธิเลิศอรุณ ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า บทบาท หมายถึง การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่ง ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมหรือตามลักษณะการรับรู้ หรือตามที่แสดงจริง^{๒๑}

^{๑๔} ประเสริฐ แยมกลีนฟูง, **สถานภาพและบทบาท**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖), หน้า ๑๘.

^{๑๕} ปราชญา กล้าผจญ, **พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๓๔.

^{๑๖} พระมหาสุภา อุทโท, **บทบาทพระสงฆ์ในทศวรรษหน้า (๒๕๔๑ - ๒๕๖๐)**, **วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต**, (คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑).

^{๑๗} พัทณี วรกวิน, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖), หน้า ๕๒.

^{๑๘} พัทยา สายหู, **กลไกของสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๔๗.

^{๑๙} ไพบูลย์ ช่างเรียน, **สารานุกรมศัพท์ทางสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๑๖), หน้า ๒๙-๓๐.

^{๒๐} วราคม ทีสุกะ, **สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๓๔), หน้า ๒๙.

สงวนศรี วิรัชชัย ได้แบ่งลักษณะบทบาทออกเป็น ๕ ประเภท คือ ^{๒๒}

๑. บทบาทที่กำหนด หมายถึง บทบาทที่สังคม กลุ่ม หรือองค์กรกำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่ม หรือองค์กรนั้นๆ

๒. บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง หมายถึง บทบาท หรือรูปแบบของพฤติกรรมที่คนอื่น (ผู้เกี่ยวข้อง) คาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ เช่น นักเรียนคาดหวังว่าครูจะช่วยอธิบายปัญหาข้อข้องใจเกี่ยวกับบทเรียนให้กับตน เป็นต้น บทบาทนี้มักจะสอดคล้องกับบทบาทที่กำหนด

๓. บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งคิด และเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่

๔. บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติ หรือแสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของเจ้าตัวผู้อยู่ในตำแหน่ง

๕. บทบาทผู้อื่นรับรู้ หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อื่นในตำแหน่ง

สัมพันธ์ เตชะอริก และคณะ ได้กล่าวถึงบทบาทและพฤติกรรมมนุษย์ไว้ ๓ ประการ คือ ^{๒๓}

๑. บทบาทที่ถูกกำหนดขึ้น เป็นบทบาทตำแหน่งหน้าที่สิทธิทางสังคม

๒. บทบาทที่คาดหวังเป็นบทบาทที่อยู่ในระดับความคิดส่วนบุคคลหรือความคาดหวังของสังคมที่ต้องให้บุคคลแสดงบทบาทตามตำแหน่งหน้าที่ รวมทั้งความคาดหวังของตนเองแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวัง

๓. บทบาทที่เป็นจริงเป็นบทบาทที่เจ้าของตำแหน่งหน้าที่ตามสภาพแสดงจริงอาจเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวังหรือเป็นบทบาทที่ตนเองคาดหวังหรือเป็นบทบาทที่ถูกกำหนด หรืออาจไม่เป็นไปตามทั้งบทบาทที่ถูกกำหนด และบทบาทที่ถูกคาดหวังก็ได้

สุชา จันทรเฒ และคณะ ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า “บทบาท หมายถึง บทบาทมีความหมายใกล้เคียงกับสถานภาพมากบทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่างๆ พึงกระทำนั้น คือเมื่อสังคมกำหนดสิทธิ และหน้าที่ให้สถานภาพใด อย่างไร แล้วบุคคลในสถานภาพนั้นๆ จะต้องประพฤติหรือปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้” ^{๒๔}

โสภา ชูพิกุลชัย ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า บทบาท หมายถึง การแสดงออกหรือการทำหน้าที่ของบุคคลซึ่งสมาชิกคนอื่นของสังคมมุ่งหวังให้เขาทำภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง โดยถือ เอาฐานะและหน้าที่ทางสังคมของบุคคลนั้นเป็นมูลฐานบทบาทที่ทำให้คนในสังคม

^{๒๑} สงวนศรี สุทธิเลิศอรุณ, จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : เกรียงศักดิ์การพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๕๘.

^{๒๒} สงวนศรี วิรัชชัย, จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : เกรียงศักดิ์การพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๒๓-๒๔.

^{๒๓} สุชา จันทรเฒ, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : แพร่วิทยา, ๒๕๒๐), หน้า ๔๖.

^{๒๔} สุชา จันทรเฒ, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : แพร่วิทยา, ๒๕๒๐), หน้า ๔๖.

สามารถคาดคะเนพฤติกรรมของบุคคลอื่น รู้ว่าบุคคลอื่นต้องการอะไรจากตน ทำให้เกิดประโยชน์ในการทำงานร่วมกันเป็นทีม^{๒๕}

ลินตัน (Linton) คณะ ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า “บทบาท หมายถึง บทบาทเป็นจุดของความคาดหวังตามกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับสถานภาพสังคมดั่งนั้น บุคคลต่างๆ ในสังคมจะมีบทบาทเป็นกรอบและถูกคาดหวังว่าควรมีพฤติกรรมอย่างไร”^{๒๖}

สรุปได้ว่า บทบาทก็คือ พฤติกรรมที่แสดงออกตามสถานของบุคคลในสังคมบทบาท เป็นแบบแผน ความต้องการ เป้าประสงค์ ความเชื่อ ทักษะคติ ค่านิยมและการกระทำของสมาชิกที่ชุมชนคาดหวังว่าจะต้องเป็นตามลักษณะของตำแหน่งนั้นๆ หรืออาจกล่าวสั้นๆว่าบทบาทคือสิทธิหน้าที่ในการกระทำของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพของตนเอง บทบาทมี ๒ ประเภทคือ บทบาทตามความเป็นจริงคือบทบาทที่ผู้ปฏิบัติได้กระทำจริงอาจตรงกับความต้องการหรือไม่ก็ได้และ บทบาทตามความคาดหวังซึ่งอาจเป็นบทบาทที่คนอื่นรับรู้หรือตามความคิดแต่อาจไม่สามารถปฏิบัติได้หรือไม่สามารถทำได้อย่างสมบูรณ์

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ประกอบด้วยสถาบันต่าง ๆ นับตั้งแต่สถาบันเล็กที่สุด อันได้แก่สถาบันครอบครัวไปจนถึงสถาบันชาติ ที่มีบทบาทหน้าที่อันซับซ้อน ต่างมีวิธีการสื่อสารไม่ทางตรงก็ทางอ้อมเพื่อถ่ายทอดและดำรงรักษาไว้ซึ่งบทบาทหน้าที่และกิจกรรมในสังคมบุคคลจะแสดงบทบาทหน้าที่ของตนเองได้ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพบทบาทที่ได้รับมาตามข้อตกลงของสังคมได้มีนักทฤษฎีกล่าวถึงทฤษฎีบทบาทดังนี้

กรรณิการ์ ขวัญอารีย์ ได้แบ่งลักษณะบทบาทของคนในสังคมไว้ดังนี้ คือ^{๒๗}

๑. บทบาทที่กำหนดไว้ หรือบทบาทตามอุดมคติ (The Socially Prescribed or Ideal Role) เป็นบทบาทตามอุดมคติที่กำหนดสิทธิ และหน้าที่ของตำแหน่งไว้

๒. บทบาทที่ควรกระทำ (Perceived Role) เป็นบทบาทแต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำในหน้าที่ของตำแหน่งนั้น ๆ ซึ่งอาจไม่ตรง ตามบทบาทอุดมคติทุกประการ และอาจแตกต่างกันไปแต่ละบุคคลก็ได้

๓. บทบาทที่กระทำจริง (The Performed Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่กระทำในแต่ละสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ

งามตา สุขประเสริฐ ได้กล่าวว่า การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกันทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคนจูงใจคนไปยังจุดประสงค์โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดีเรียกว่าผู้นำปฏิฐาน

^{๒๕} โสภ ฐพิกุลชัย, **จิตวิทยาสังคมประยุกต์**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๔๕.

^{๒๖} ลินตัน (Linton) อ้างใน จิตยา สุวรรณชัย, **พัฒนาการ : ความคาดหวังบทบาทของพัฒนาการคณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับตำบล**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๔๓.

^{๒๗} กรรณิกา ขวัญอารีย์, “บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสุรินทร์”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (คณะสังคมสงเคราะห์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕).

(Positive leader) ผู้นำพลวัตรคือเคลื่อนไหวนำทำงานอยู่เสมอ (Dynamic leader) และผู้นำในทางที่ไม่ดีคือไม่มีผลงานที่สร้างสรรค์ที่เรียกว่าผู้นำในเสีย (Negative leader)^{๒๘}

จิตยา สุวรรณชฎ ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ไว้ว่า บทบาทเป็นลักษณะพฤติกรรมที่กำหนดและยังแบ่งหน้าที่ออกเป็น “บทบาทตามอุดมคติ” (Ideal role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งของสังคมควรปฏิบัติและเป็นผลรวมของบทบาทตามอุดมคติบุคลิกภาพของผู้ดำรงตำแหน่งอารมณ์ขณะแสดงบทบาทและอุปกรณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่ปฏิบัติการของผู้เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม **จิตยา สุวรรณชฎ** ได้กล่าวสรุปฐานตำแหน่งและบทบาททางสังคมไว้ดังนี้คือ^{๒๙}

๑. มีสถานภาพ (Status) อยู่จริงในสังคมและมีอยู่ก่อนตัวคนจะเข้าไปครอง
๒. มีบทบาทที่ควรจะเป็นประจำอยู่ในแต่ละตำแหน่ง
๓. วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมนั้น ๆ เป็นส่วนหนึ่งซึ่งสำคัญในการกำหนดฐานะตำแหน่งและบทบาทที่ควรจะเป็น
๔. ฐานะตำแหน่งและบทบาทนั้นได้มาจากการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ในสังคมนั้น

๕. บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นไม่แน่นอนเสมอไปว่าจะเหมือนกันพฤติกรรมที่เป็นจริงของคนที่ครองฐานตำแหน่งเพราะพฤติกรรมจริงเป็นผลของปฏิบัติการของคนที่ครองตำแหน่งที่มีบทบาทที่ควรจะเป็นบุคลิกภาพของตนเองและของคนอื่นที่เข้าร่วมพฤติกรรมและเครื่องกระตุ้น (Stimulus) ที่มีอยู่ในเวลาและสถานที่ที่เกิดการติดต่อทางสังคม

ตุลา มหาพสุธานนท์ กล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติงานในบทบาท ๑๐ บทบาทด้วยกันซึ่งสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือกลุ่มบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่มบทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและกลุ่มบทบาทการตัดสินใจ^{๓๐}

๑. บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Roles) ได้แก่บทบาทของความเป็นหัวหน้าในเชิงสัญลักษณ์ (Figurehead role) เช่น ประธานในงานพิธีการต่าง ๆ บทบาทการแสดงออกในฐานะผู้นำ (Leader) ได้แก่การจ้างงานการอบรมการกระตุ้นจิตใจและการรักษาระเบียบวินัยของผู้ใต้บังคับบัญชาส่วนบทบาทสุดท้ายคือบทบาทการประสานงานในกลุ่ม (Liaison role) ได้แก่การกระทำการกิจกรรมซึ่งต้องสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มที่อยู่ภายในและภายนอกองค์กรเช่นผู้จัดการฝ่ายการตลาดขอข้อมูลด้านกำลังคนจากผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรบุคคลถือเป็นการติดต่อประสานงานกันภายในองค์กรแต่หากผู้จัดการฝ่ายการตลาดติดต่อสื่อสารกับพนักงานของบริษัทอื่นก็ถือเป็นการประสานงานกันนอกองค์กร เป็นต้น

^{๒๘} งามตา สุขประเสริฐ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดอำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒).

^{๒๙} จิตยา สุวรรณชฎ, พัฒนาการ : ความคาดหวังบทบาทของพัฒนาการคณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับตำบล, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๔๓.

^{๓๐} ตุลา มหาพสุธานนท์, หลักการจัดการหลักการ, ทำเรือแหลมฉบัง LAEM CHABANG PORT, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๔๖), หน้า ๔๖.

๒. บทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information Roles) ผู้บริหารมีหน้าที่หรือบทบาทในการรับและเก็บรวบรวมข่าวสารจากในและนอกองค์การของตนกระทำได้โดยการอ่านวารสารนิตยสารหนังสือพิมพ์แล้วนำมาพูดคุยกับผู้บริหารคนอื่น ๆ เช่นองค์การคู่แข่งชั้นมีการวางแผนอะไรในช่วงนี้รัฐออกกฎหมายใหม่มีผลกระทบต่อบริษัทหรือไม่ เป็นต้น มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) เรียกบทบาทนี้ว่าบทบาทการตรวจสอบ (Monitor Role) ส่วนบทบาทแพร่กระจายข่าวสาร (Disseminator Role) ก็เป็นอีกบทบาทหนึ่งของผู้บริหารในการดำรงตนเปรียบเสมือนช่องทางที่ส่งต่อข่าวสารต่าง ๆ ไปยังสมาชิกในองค์การและเมื่อถูกเชิญไปเป็นตัวแทนขององค์การหรือสถาบันอื่น ๆ ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะบทบาทโฆษก (Spoken role) ขององค์การด้วย

๓. บทบาทการตัดสินใจ (Decisional Roles) มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารในด้านนี้ไว้ ๔ ประการคือบทบาทในฐานะผู้ประกอบการ (Entrepreneurs) คือผู้ดูแลโครงการใหม่ ๆ ที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์การให้ดีขึ้นบทบาทของผู้จัดการความวุ่นวายหรือปัญหาต่าง ๆ (Disturbance Handles) ที่ปัญหาเกิดขึ้นอยู่นอกเหนือความคาดหมาย (Unforeseen Problems) บทบาทของผู้จัดสรรทรัพยากร (Resource Allocators) ในการรับผิดชอบกระจายทรัพยากรคน สิ่งของและเงินไปตามส่วนต่าง ๆ ขององค์การ และสุดท้ายคือบทบาทของผู้เจรจาต่อรอง (Negotiators) เพื่อทำหน้าที่ถกเถียงและเจรจาต่อรองกับกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งอาจจะเป็นสหภาพแรงงานผู้ถือหุ้น ฯลฯ ในการเพิ่มผลประโยชน์ให้กับองค์การที่ตนเองทำงานอยู่

จํานงค์ อติวัฒนสิทธิ์ ได้กล่าวถึงบทบาทว่า ประกอบด้วยลักษณะต่างๆ ๓ ประการ คือ^{๓๑}

๑. บทบาทในอุดมคติ (ideal role) ได้แก่ บทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมาย หรือตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคม เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งผู้ที่มีสถานภาพหนึ่งๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้น

๒. บทบาทตามที่ถูกคนเข้าใจหรือรับรู้ (perceived role) เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นๆ จะคาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ย่อมเกี่ยวข้องกับทัศนคติ ค่านิยมหรือบุคลิกภาพ และประสบการณ์ของบุคคลแต่ละคน

ไพบุลย์ ช่างเรียน ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทว่า “บทบาทของบุคคลในสังคมย่อมขึ้นอยู่กับสภาพที่ตนครองอยู่และคุณสมบัติของบุคคล ดังนั้นบทบาทของบุคคลจึงแตกต่างออกไปตามลักษณะสภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มุมเหตุจูงใจ การอบรมเลี้ยงดูและความพอใจ”^{๓๒}

สรุปได้ว่า บทบาท คือ อำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการงานโดยตรงและงานพิเศษที่ควรจะต้องกระทำ หรือพฤติกรรม ที่คาดหวังสำหรับผู้อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่าต้องปฏิบัติ

^{๓๑} จํานงค์ อติวัฒนสิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๔๕.

^{๓๒} ไพบุลย์ ช่างเรียน, สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยาการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๑๗.

อย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและพฤติกรรมที่คาดหวัง หรือการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เกิดจากการ มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และได้แสดงออกตามบทบาท โดยเกี่ยวข้องกับบุคคลและสังคม การกระทำนั้นต้องขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานของสังคมด้วย ควรมีแนวทางของการแสดงออกหรือปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในตำแหน่งทางสังคม ทางหน้าที่การงาน ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลที่เป็นอยู่

๒.๑.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

บุคคลจะแสดงบทบาทหน้าที่ของตนเองได้ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพบทบาทที่ได้รับมาตามข้อตกลงของสังคม ได้มีนักทฤษฎีกล่าวถึงทฤษฎีบทบาท ดังนี้

ทฤษฎีบทบาทเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคลเป็นเครือข่ายของสถานภาพและความคาดหวัง ส่วนปัจเจกบุคคลผู้ครองสถานภาพและแสดงบทบาทตามสถานภาพที่ครอบครอง จะมีลักษณะที่สำคัญ ๒ อย่างคือ

๑. ลักษณะเกี่ยวกับตน (Self-related characteristics) ได้แก่ลักษณะต่างๆ ของบุคคลตามที่เขาคิดว่าเป็นหรือมีลักษณะเช่นนั้น (Self-conception) ลักษณะนี้จะมีผลต่อการประพฤติตามสถานภาพที่เขาดำรง และจะเป็นฐานในการเลือกความคาดหวังประเภทต่างๆ มาเป็นแนวทางในการประพฤติตามสถานภาพ

๒. ความสามารถและทักษะในการแสดงบทบาท(Role Playing Skills and capacities) ความสามารถเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดของแต่ละบุคคล ส่วนทักษะเป็นสิ่งที่เรียนรู้ทีหลัง แต่ทั้งสองสิ่งก็เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน หากไม่มีความสามารถเป็นทุนทักษะก็ไม่อาจเกิดได้ ด้วยทักษะและความสามารถในการแสดงนี้เองทำให้บุคคลแสดงบทบาทได้แตกต่างกัน^{๓๓}

นักทฤษฎีบทบาทโดยมากเห็นพ้องกันว่า ข้อต่อระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคลคือบทบาท ซึ่งพิจารณาองค์ประกอบของบทบาทที่เน้นกันโดยมากมีอยู่ ๓ ประการด้วยกันคือ

๑. Prescribed roles บทบาทตามใบสั่ง เป็นบทบาทที่เน้นให้ปัจเจกบุคคลปฏิบัติตามความคาดหวังตามแต่ละสภาพโลกสังคม (Social worlds) ถูกสมมติว่ามีใบสั่งจัดไว้ชัดเจน บุคคลจะรู้ใบสั่งนั้นได้ด้วยอัตตา (Self) และความสามารถในการแสดงบทบาท อันจะมีผลต่อระดับการคล้อยตามความต้องการ (ให้แสดงบทบาท) ของแต่ละสถานภาพ

๒. Subjective roles บทบาทตามใจ เป็นบทบาทที่ปัจเจกบุคคลผู้ครองสถานภาพนั้นแสดงออก หลังจากรับรู้และตีความหมายปรับความคาดหวังต่าง ๆ ที่ผ่านอัตตาตัวตนในโลก สังคมถูกสร้างขึ้นด้วยการประเมินตามอัตวิสัยในสถานการณ์มีปฏิสัมพันธ์

๓. Enacted roles บทบาทจริง ในที่สุดแล้วความคาดหวังและการประเมินความคาดหวังตามอัตวิสัยของปัจเจกบุคคล ก็จะแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม บทบาทนี้จึงเป็นพฤติกรรมจริงที่เปิดเผยโลกสังคมเป็นเครือข่ายของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกัน^{๓๔}

^{๓๓} ถนอมศักดิ์ สุภิรักษ์, “บทบาทพระธรรมวิทยากรต่อการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมเยาวชน”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖).

^{๓๔} พระมหาสุวิทย์ คงข่วย, “บทบาทของวัดและพระสงฆ์ด้านสวัสดิการสังคมศึกษาเปรียบเทียบกับก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๓).

ลินเดอร์สมิท และคณะ (Linder smith and others) กล่าวว่า บทบาทของคนใดคนหนึ่งจะต้องประกอบด้วยลักษณะดังนี้

๑. ต้องเป็นแบบหรือลักษณะเฉพาะของตนเอง
๒. พฤติกรรมในสถานการณ์ที่กำหนดให้นั้นจะต้องพอเหมาะกับลักษณะเฉพาะของตน
๓. ภูมิหลังของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น ๆ จะเป็นตัวชี้แนวทางในการกระทำที่จะเกิดขึ้น

๔. ในการแสดงบทบาทนั้น ๆ จะต้องมีการประเมินผลด้วยตัวเองและผู้อื่น

ลินตัน (Linton) ได้ให้แนวคิดในเรื่องสถานภาพ (Status) และบทบาท (Role) เขาเห็นสถานภาพเป็นเรื่องนามธรรม หมายถึง ฐานะหรือตำแหน่งจะเป็นเครื่องกำหนดบทบาทของตำแหน่งนั้น ๆ ว่าตำแหน่งจะมีการกิจอย่างไรบ้าง ดังนั้นเมื่อมีตำแหน่งเกิดขึ้น สิ่งที่เราควบคุมกับตำแหน่งคือบทบาทของตำแหน่ง ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ จนกล่าวได้ว่า ไม่อาจมีบทบาทได้โดยปราศจากตำแหน่ง หรือไม่อาจมีตำแหน่งได้โดยปราศจากบทบาท บทบาทและตำแหน่งควบคู่กันเสมอ เปรียบเสมือนเหรียญ ถ้าด้านหนึ่งของเหรียญคือ ตำแหน่ง อีกด้านหนึ่งของเหรียญก็คือ บทบาทนั่นเอง

เบอร์โล (Berlo) ได้ให้แนวความคิดของบทบาทไว้ดังนี้

๑) บทบาทที่กำหนดไว้ (Role Prescriptions) คือ บทบาทที่กำหนดไว้เป็นระเบียบอย่างชัดเจนบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นจะต้องทำอะไรบ้าง

๒) บทบาทที่กระทำจริง (Role Descriptions) คือ บทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงเมื่ออยู่ในบทบาทนั้น ๆ

๓) บทบาทที่ถูกคาดหวัง (Role Expectations) คือ บทบาทที่ถูกคาดหวังโดยผู้อื่นว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้น ๆ ควรกระทำอย่างไรซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ โคน (Cohen) ที่ไดเสนอไว้ดังนี้

๑) บทบาทที่ถูกกำหนด เป็นบทบาทที่สังคมกำหนดไว้ให้ปฏิบัติหน้าที่ ตามบทบาทใด บทบาทหนึ่งแม้ว่าบุคคลบางคนจะไม่ได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทที่คาดหวังโดยผู้อื่นเราก็ยังคงยอมรับว่าบุคคลจะต้องปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมได้กำหนดให้

๒) บทบาทที่ปฏิบัติจริง เป็นวิธีการที่บุคคลได้แสดงออกหรือปฏิบัติจริงตามตำแหน่ง

จากความหมายของบทบาท แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท จึงสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล ซึ่งอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งหรือมีสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งสังคมได้กำหนดให้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติ บทบาทและสถานภาพเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน นั่นคือสถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้น ๆ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร ส่วนบทบาทเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่สังคมได้กำหนดไว้ ในแต่ละสถานภาพ การแสดงบทบาทจะสอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม ในสถานภาพหนึ่ง ๆ บุคคลอาจจะต้องแสดงบทบาทมากมายเมื่อบุคคลดำรงอยู่ในบทบาทใดบทบาทหนึ่งแล้ว จะต้องกระทำตามบทบาทของตนให้ดีที่สุด เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ตัวเอง และสร้างประโยชน์ให้แก่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ ตลอดจนมวลมนุษยชาติให้มากที่สุด โดยที่ไม่ทำให้ตนเอง และผู้ที่อยู่รอบข้างเดือดร้อนจากการกระทำของตน กล่าวคือ กระทำทั้งประโยชน์ต่อตนเอง และ

ประโยชน์บุคคลอื่นให้สมบูรณ์ เพราะหากว่าทุกคนไม่สามารถกระทำตามบทบาทที่ตนเองดำรงอยู่แล้ว ก็อาจจะทำให้สังคมเกิดความไม่สงบสุขขึ้นได้

ทฤษฎีบทบาทของ ราล์ฟ ลินตัน (ralph linton's role theory) ราล์ฟ ลินตัน เป็นนักมานุษยวิทยาที่มีชื่อเสียง เขากล่าวว่า “ตำแหน่ง สถานภาพ เป็นผู้กำหนดบทบาท ผู้ที่มีตำแหน่งปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายๆ อย่าง เช่น บุคลิกภาพของผู้สวมบทบาทลักษณะของสังคม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย”^{๓๕}

จากความหมายของบทบาท แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท จึงสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล ซึ่งอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งหรือมีสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งสังคมได้กำหนดให้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติ บทบาท และสถานภาพเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน นั่นคือสถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นๆ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร ส่วนบทบาทเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่สังคมได้กำหนดไว้ ในแต่ละสถานภาพ การแสดงบทบาทจะสอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม ในสถานภาพหนึ่งๆ บุคคลอาจจะต้องแสดงบทบาทมากมายเมื่อบุคคลดำรงอยู่ในบทบาทใดบทบาทหนึ่งแล้ว จะต้องกระทำตามบทบาทของตนให้ดีที่สุด เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ตัวเอง และสร้างประโยชน์ให้แก่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศตลอดถึงมวลมนุษยชาติให้มากที่สุด โดยที่ไม่ทำให้ตนเอง และผู้ที่อยู่รอบข้างเดือดร้อนจากการกระทำของตน กล่าวคือ กระทำทั้งประโยชน์ต่อตนเอง และประโยชน์บุคคลอื่นให้สมบูรณ์ เพราะหากว่าทุกคนไม่สามารถกระทำตามบทบาทที่ตนเองดำรงอยู่แล้ว ก็อาจจะทำให้สังคมเกิดความไม่สงบสุขขึ้นได้

บทบาทของพระสังฆาธิการ หรือพระสงฆ์โดยแท้จริงถูกกำหนดโดยพระธรรมวินัยเป็นหลัก นอกเหนือจากพฤติกรรมทางวินัยแล้ว ก็จัดเป็นบทบาทเสริมเช่นเดียวกันกับแนวคิดที่ได้กล่าวไว้ว่า^{๓๖} “เมื่อบุคคลอยู่ในองค์กร ความคาดหวังขององค์กรถือว่าเป็นบทบาทคาดหวังที่มีความสำคัญมาก และเป็นมาตรฐานสำหรับประเมินพฤติกรรมอย่างเป็นทางการ” โดยนัยนี้ก็หมายความว่า บทบาทของพระสังฆาธิการ ย่อมขึ้นอยู่กับข้อกำหนดตามพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ส่วนบทบาทตามคาดหวังของสังคมถือเป็นบทบาทเสริมอีกด้วย

สรุปได้ว่า บทบาท คือ การทำหน้าที่ตามตำแหน่งที่ได้รับมอบหมายโดยการปฏิบัติตามความรู้ความสามารถของบุคคล โดยบทบาทกับหน้าที่จะเป็นสิ่งคู่กันเสมอ หน้าที่ของบุคคลจะเปลี่ยนไปตามบทบาทที่ได้รับ นั่นคือสถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นๆ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้อื่น

^{๓๕} นุจรี เกตุปราษฎ์ , บทบาทของประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัดทั่วประเทศ ในการพัฒนาสตรีระดับจังหวัด, รัฐประศาสนศาสตร์การบริหารทั่วไปมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔).

^{๓๖} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบริหารคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๘), หน้า ๑-๓.

อย่างไร ส่วนบทบาทเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่สังคมได้กำหนดไว้ ในแต่ละสถานภาพ การแสดงบทบาทจะสอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม ในสถานภาพหนึ่งๆ บุคคลอาจจะต้องแสดงบทบาทมากมายเมื่อบุคคลดำรงอยู่ในบทบาทใดบทบาทหนึ่งแล้ว จะต้องกระทำตามบทบาทของตนให้ดีที่สุด เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ตัวเอง และสร้างประโยชน์ให้แก่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ ตลอดจนมวลมนุษยชาติให้มากที่สุด โดยที่ไม่ทำให้ตนเอง และผู้ที่อยู่รอบข้างเดือดร้อนจากการกระทำของตน กล่าวคือ กระทำทั้งประโยชน์ต่อตนเอง และประโยชน์บุคคลอื่นให้สมบูรณ์ เพราะหากว่าทุกคนไม่สามารถกระทำตามบทบาทที่ตนเองดำรงอยู่แล้ว ก็อาจจะทำให้สังคมเกิดความไม่สงบสุขขึ้นได้

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหารเป็นการวางแผนงานล่วงหน้า การทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งถ้ามีการวางแผนล่วงหน้าก็จะทำให้การทำงานนั้นดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุประสงค์ในทุกงานในที่นี้จะได้กล่าวถึงแนวคิดของการบริหารว่ามีผู้ให้คำจำกัดความและความหมายเกี่ยวกับการบริหารอย่างไร ซึ่งมีนักวิชาการจำนวนมากได้แสดงความคิดเห็นไว้ดังนี้

ทองหล่อ เดชไทย ได้กล่าวถึง การบริหารเป็นการจัดการอย่างมีระเบียบแบบแผน เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมมือของกลุ่มบุคคล และยังเสนอว่า “การบริหาร” และ “การจัดการ” นั้นบางครั้งอาจให้แทนกันได้เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ห้วงผลขึ้นสุดท้ายอย่างเดียวกัน คือ ความสำเร็จของงาน “การบริหาร” ใช้มากในการบริหารรัฐกิจ ส่วน “การจัดการ” ใช้มากในทางธุรกิจ หรืออาจกล่าวว่า “การบริหาร” มุ่งเน้นที่การกำหนดนโยบายและการวางแผน ส่วน “การจัดการ” เป็นการนำนโยบายและแผนไปดำเนินให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้^{๓๓๗}

สมคิด บางโม ได้อธิบายองค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญและมีความจำเป็นต่อองค์การ ดังนี้^{๓๓๘}

๑. วัตถุประสงค์ที่แน่นอน กล่าวคือ จะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไม เพื่ออะไรและต้องการอะไรจากการดำเนินการ เช่น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการหรือในการผลิตต้องรู้ว่า จะผลิตเพื่อใคร ต้องการผลตอบแทนเช่นใด ถ้าหาไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีความหมายที่จะบริหารการดำเนินงานต่างๆ จะไม่มีผลสำเร็จเพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน

๒. ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงานรวมไปถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ ๔ Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ ๖ Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น

^{๓๓๗} ทองหล่อ เดชไทย, หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๕.

^{๓๓๘} สมคิด บางโม, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๒-๖๓.

๓. มีการประสานงานระหว่างกันหรือเรียกได้ว่ามีปฏิริยาระหว่างกัน กล่าวคือ เป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง ๔ Ms หรือ ๖Ms ดังกล่าว จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและเกิดปฏิริยาระหว่างกัน หรือกล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบของการทำงานร่วมกัน และที่เกิดขึ้นจริงๆ ด้วย การนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันแล้วไม่เกิดปฏิริยาระหว่างกัน ไม่เกิดความสัมพันธ์ ระหว่างกัน การบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น

๔. ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงานนั้น สิ่งทีวัดผลสำเร็จของงานว่าบรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์การก็คือ ประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึง ความสามารถขององค์การ ในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การในการใช้ทรัพยากรขององค์การที่มีอยู่ระยะสั้น โดยเปรียบเทียบกับปัจจัยนำเข้าและค่าใช้จ่ายกับปัจจัยนำออกและรายได้ขององค์การ

สมยศ นาวิการ ได้ให้ความหมายของการบริหารเชิงกลยุทธ์ หมายถึง การตัดสินใจและการบริหารที่มีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานระยะยาวขององค์การ ประกอบด้วยการกำหนดกลยุทธ์ และการควบคุมกลยุทธ์ จะมุ่งตรวจสอบ ประเมินโอกาสและอุปสรรคภายในสภาพแวดล้อมภายนอก และมุ่งตรวจสอบประเมินจุดอ่อนและจุดแข็ง อุปสรรคภายในสภาพแวดล้อมภายในบริษัท^{๓๙}

สุพิน เกษาคุปต์ ได้กล่าวถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) เป็นแนวทางการบริหาร ที่เปิดโอกาสให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน และการตัดสินใจในงานต่างๆ ที่เขามีส่วนรับผิดชอบอยู่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์การทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินงานต่างๆ ขององค์กรใด ที่ใช้นโยบายการบริหารแบบนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าพนักงานได้รู้ว่า ฝ่ายบริหารเห็นความสำคัญของพนักงานที่มีต่อความสำเร็จขององค์การ ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี มีความภูมิใจและรับผิดชอบต่องานอย่างเต็มที่ซึ่งเป็นการจูงใจในการทำงานที่ดีวิธีหนึ่ง^{๔๐}

เสนาะ ตีเยาว์ ได้กล่าวถึงหลักสำคัญของการบริหาร ๕ ลักษณะ คือ^{๔๑}

๑. การบริหารเป็นการทำงานกับคนและอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคมคือ อาศัยกลุ่มคนที่รวมกันทำงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบต่อความสำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลอื่น มิฉะนั้น จะทำงานไม่สำเร็จสาระสำคัญของการบริหารในข้อนี้แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีสิ่งต่างๆ เหล่านี้คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี มีความเป็นผู้นำและสามารถทำงานเป็นทีมได้ มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้หากมีการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ และมีความสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้

^{๓๙} สมยศ นาวิการ, การบริหารเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒.

^{๔๐} สุพิน เกษาคุปต์, การจัดการปฏิบัติงาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๙๒-๙๓.

^{๔๑} เสนาะ ตีเยาว์, หลักการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑-๒.

๒. การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์กร เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์กรต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารจะต้องทำให้บรรลุได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ เป้าหมายต้องสูงแล้วสามารถทำให้สำเร็จ เป้าหมายสูงเกินไปก็ทำให้สำเร็จไม่ได้ เป้าหมายต่ำเกินไปก็ไม่ได้ทำโดยไม่มีความหมาย ประการที่สอง การจะไปถึงเป้าหมายจะต้องมีระบบงานที่ดีมีแผนงานที่มีประสิทธิภาพประการสุดท้าย จะต้องระบุเวลาที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น

๓. การบริหารเป็นการสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุดการทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวไม่พอแต่จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วย การทำให้ได้ทั้งสองอย่างคือ งานบรรลุผลตามที่ต้องการและการใช้ทรัพยากรต่ำสุดจึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

๔. การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าเราอาศัยในโลกที่มีทรัพยากรจำกัดการใช้ทรัพยากรต่างๆ จึงต้องตระหนัก ๒ ข้อใหญ่ๆ คือ เมื่อใช้ทรัพยากรใดไปแล้วทรัพยากรนั้นจะหมดสิ้นไปไม่สามารถกลับคืนมาใหม่ได้และจะต้องเลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมอย่าให้เกิดสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้นการบริหารกับเศรษฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาถึงการกระจายการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างไร ส่วนผู้บริหารในองค์กรจะต้องผลิตสินค้าและบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๕. การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องสามารถคาดคะเนเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้อง และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารนั้น จะครอบคลุมถึงหน้าที่ในการบริหารอันประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการหรือการมอบหมายงาน การประสานงาน การรายงานและการงบประมาณ นอกจากหน้าที่ในการบริหารแล้ว การบริหารจะได้ผลหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่แน่นอนเป็นสำคัญ

๒.๒.๒ ความหมายเกี่ยวกับการบริหาร

ความหมายของคำว่า “การบริหาร” มีศัพท์ที่ใช้กันอยู่ทั่วไปสองคำ ได้แก่ “การบริหาร” (Administration) และ “การจัดการ” (Management) ซึ่งมักจะใช้สลับกันไปมาจนยากที่จะแยกความหมายออกจากกันได้อย่างเด่นชัด^{๔๒}

คำว่า “การบริหาร” นั้น นอกจากใช้คำภาษาอังกฤษว่า “Administration” ยังมีคำอีกคำหนึ่งที่ใช้แทนกันได้ คือ คำว่า “Management” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกันแต่ทางวิชาการจะเลือกใช้คำว่า “Administration” ก็ด้วยเหตุผล ๒ ประการ คือ เหตุผลประการแรก

^{๔๒} การบริหารกับการจัดการ, www.sianhr.com, (เข้าถึง ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๒.

เมื่อไม่ต้องการใช้คำว่า “ผู้จัดการ” ซึ่งมีความหมายแคบจำกัดลงไปว่าเป็นผู้บริหารงานขององค์กรแห่งใดแห่งหนึ่ง หรือหน่วยงานในหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น เมื่อพูดถึงการบริหารงานโดยทั่วไป หรือการบริหารราชการ จึงนิยมใช้คำว่า “Administration”^{๔๓}

การบริหาร (Administration) เป็นการบริหารขององค์กรโดยไม่คำนึงถึงผลกำไรแต่ต้องทำทุกวิถีทางให้เป้าหมายที่วางไว้บรรลุสำเร็จ การบริหารมักใช้กับการบริหารราชการหรือกิจการสาธารณะ

การจัดการ (Management) คือ การบริหารงานขององค์กรโดยมุ่งหวังผลกำไรและบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้เพื่อความอยู่รอด การจัดการมักใช้กับการบริหารของเอกชน

เนื่องจากการขยายตัวภาคธุรกิจในยุคโลกาภิวัตน์ประกอบกับงานของภาครัฐบาล ที่มีความคาบเกี่ยวกับงานภาคเอกชนอย่างใกล้ชิด จนบางครั้งไม่อาจจะแยกออกจากกันได้ทำให้การบริหารงานทั้งสองภาคส่วนใหญ่เหมือนกันและแลกเปลี่ยนกันได้เกือบตลอดเวลาทำให้ “การบริหาร” และ “การจัดการ” ใช้แทนกันได้^{๔๔}

นักวิชาการต่างประเทศและในประเทศได้ให้ความหมายของ การบริหารหรือการจัดการไว้ดังนี้ คือ

เฮลริเกล (Hellriegel) กล่าวว่า “Management” หมายถึง ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น^{๔๕}

โยเดอร์ (Yoder) กล่าวว่า หมายถึง การนำไปสู่กระบวนการของการทำกิจการที่มีการวางแผน (Planning) การอำนวยการ (Directing) และความร่วมมือ(Coordinating) โดยเฉพาะกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ^{๔๖}

แชมแมน (Chapman) กล่าวว่า หมายถึง การขับเคลื่อนงานภายในองค์กรให้เดินไปข้างหน้าโดยอาศัยผู้อื่นด้วยการเป็นผู้นำ (Leadership) การแนะแนว (Guiding) และการกระตุ้น (Motivative) ความเพียรของผู้อื่นเพื่อสู่เป้าหมายขององค์กร และยังรวมไปถึงการให้กำลังใจ (Inspiring) การสื่อสาร (communicating) การวางแผน (Planning) และการจัดการ (Management)^{๔๗}

^{๔๓} สัมฤทธิ์ ทำเหล็กเจริญ, “ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖).

^{๔๔} การบริหารกับการจัดการ, www.sianhr.com, (เข้าถึง ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๓.

^{๔๕} Don Hellriegel, **Management** (third edition, Addison - Wesley Publishing Company.lmc., 1982),p.6.

^{๔๖} Dale Yoder, **Personnel Principles and Policies**, (fourth printing, Englewood Cliffs : New Jersey Prentice - Hall, Inc. 1956) ,p.7.

^{๔๗} E.N. Chapman, **Supervisor Survival Kit**, (second edition, California : Science Research Associates Inc.,1995) ,p.3.

ประธาน คงฤทธิศึกษากร ศึกษาการให้ความหมาย การบริหาร คือ การทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การโดยมีหลักการดังนี้^{๔๘}

- ๑) ต้องมีองค์การ (Organization) และองค์การนั้นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) อันแน่ชัด
- ๒) ต้องมีคนทำงานร่วมกัน คนเป็นส่วนสำคัญในการบริหารหรือการทำงาน
- ๓) ต้องมีทรัพยากรในการบริหาร ซึ่งนอกจากคน (Man) แล้วจะต้องมีทรัพยากรอื่นๆที่สำคัญ ได้แก่เงิน (Money) วัสดุ (Material) ในการทำงาน
- ๔) ต้องมีการ จัดการในการบริหารหรือการทำงานเพื่อให้การทำงานเป็นไปโดยราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์

บรรจบ เนียมมณี ให้ความหมายว่า การบริหารคือ กิจกรรมต่างๆที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาทำงานร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่างร่วมกัน โดยประกอบไปด้วยส่วนต่างๆดังนี้^{๔๙}

- ๑) บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป
- ๒) ต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน
- ๓) ต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัด
- ๔) วัตถุประสงค์นั้นๆต้องตรงกันในหมู่บุคคลผู้ร่วมกระทำ

สมพงษ์ เกษมสิน มีความเห็นว่า “การบริหาร” คือ การใช้ศาสตร์และศิลป์การนำเอาทรัพยากรการบริหาร (Administrative Resource) มาประกอบกันตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และเห็นว่าการบริหารมีลักษณะเด่นเป็นสากลอยู่หลายประการ คือ^{๕๐}

- ๑) การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์
- ๒) การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ
- ๓) การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
- ๔) การบริหารมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการ
- ๕) การบริหารเป็นการดำเนินการร่วมกันของกลุ่มบุคคล

^{๔๘} ประธาน คงฤทธิศึกษากร, **สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง**, (คณะรัฐประศาสนศาสตร์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗๖.

^{๔๙} บรรจบ เนียมมณี, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓), หน้า ๒๖๑.

^{๕๐} สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๔๑.

- ๖) การบริหารอาศัยความร่วมมือ ร่วมใจของบุคคล ฉะนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือใจ (Collective Mind) เพื่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่ม (Group Cooperation) อันจะนำไปสู่พลังรวมกลุ่ม (Group Effort) ในอันที่จะทำให้ภารกิจบรรลุวัตถุประสงค์
- ๗) การบริหารมีลักษณะการร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีเหตุผล
- ๘) การบริหารมีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
- ๙) การบริหารไม่มีตัวตน (Intangible) แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์

สมาน รังสียกฤษฎ์ และสุธี สุทธิสมบูรณ์ ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ คน เงิน วัสดุ สิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงานหรืออีกนัยหนึ่ง การบริหาร คือ การทำงาน คือ การทำงานสำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่น^{๕๑}

สมยศ นาวิการ ให้ความหมายว่า การบริหาร เป็นกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การและสั่งการควบคุมกำกับ ความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้^{๕๒}

ลักษณะที่สำคัญของการบริหาร การบริหารมีลักษณะสำคัญ ๘ ประการ ดังนี้

- ๑) การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง มิใช่บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ถ้าจะกล่าวถึงบุคคลผู้ทำหน้าที่บริหารนั้นก็เรียกว่าผู้บริหาร
- ๒) การบริหารเป็นงานที่จุดหมายทั้งนี้หมายความว่า ในการบริหารงานนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดหมายไว้ก่อน ไม่ว่าจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ตามส่วนการบริหารนั้นจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้สำเร็จตามจุดหมาย
- ๓) การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายในและภายนอกองค์กรดังเช่น ถ้าผู้บริหารต้องการจะปรับปรุงวิธีปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ก็อาจได้โดยการจัดหาเครื่องจักร เครื่องมืออันทันสมัยมาใช้ จัดการฝึกอบรมคนงานให้มีความสามารถยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กรและผู้ปฏิบัติงานด้วย ตัวอย่างผลกระทบต่องานภายนอกเป็นต้นว่า ถ้าองค์กรนั้น ๆ มีนโยบายที่จะทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น ส่งเสริมการศึกษาในชุมชนโดยให้ทุนการศึกษาหรือ บริจาคเงินก่อสร้างโรงเรียนก็นับว่าองค์กรนั้นมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมภายนอกองค์กรหรือองค์กรบางแห่งอาจไม่นำพาต่อความเดือดร้อนรำคาญ ซึ่งองค์กรของตนก่อขึ้น เช่น สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นผลของการบริหารอันมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

^{๕๑} สมาน รังสียกฤษฎ์ และสุธี สุทธิสมบูรณ์, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สวัสดิการสำนักงาน, ๒๕๒๗), หน้า ๑๓๗.

^{๕๒} สมยศ นาวิการ, **การบริหารเชิงกลยุทธ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๗๘.

๔) การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคนธุรกิจก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยกลุ่มคนมิใช่เป็นความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงบุคคลเดียวเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะว่าคนเราย่อมมีขอบเขตความสามารถจำกัดทั้งด้านกำลังกาย กำลังสมองและเวลา จึงจำต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลมาช่วยกัน

๕) การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดี ก็แต่โดยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่นๆ นอกเหนือไปจากเจ้าของธุรกิจ ทั้งนี้เนื่องจากบรรดาเจ้าของ เช่น ผู้ถือหุ้นอาจไม่มีเวลาหรือความสามารถในการบริหาร จึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถ ในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารให้มาบริหารในองค์กร

๖) การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็แต่โดยการใช้ความรู้ความชำนาญ และการฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะ จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการบริหารเป็นวิชาชีพอย่างหนึ่งผู้บริหารโดยเฉพาะผู้บริหารสูงสุดไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางเทคนิคในการปฏิบัติโดยตรง แต่ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความชำนาญในการบริหารอันได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ ฯลฯ

๗) การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้ แต่สิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าการบริหารดำเนินไปอย่างไร ได้ผลดีหรือไม่เพียงใดนั้น ก็คือผลงาน เพราะว่าผลงานจะเป็นเครื่องวัดความสามารถทางการบริหาร

๘) เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเองโดยทั่วไปแล้ว (ยกเว้นองค์กรขนาดเล็ก) คณะผู้บริหารมักจะเป็นกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่มีความสามารถทางการบริหารทำหน้าที่ในนามของเจ้าของธุรกิจ

บุญทัน ดอกไธสง ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการจัดการระบบและการแก้ไขปัญหาโดยใช้แนวทางบวก (Positive Approach) เพื่อให้สังคมได้รับผลประโยชน์ที่เป็นธรรม การจัดการระบบต้องอาศัยโครงสร้างทางการเมืองและการศึกษาเข้ามาเป็นตัวแปร^{๕๓}

ประถม แสงสว่าง กล่าวว่า การบริหารเป็นศาสตร์ เพราะมีทฤษฎีและหลักการมากมาย ในการบริหารที่นำมาทดลองได้ พิสูจน์ได้ว่าเป็นจริง การนำไปใช้ให้ได้ผลหรือไม่นั้นเป็นศิลป์ คือผู้นำไปใช้ต้องมีศิลปะ การบริหารยังอาจ หมายถึง การวางแผน (Planning) การดำเนินงานตามแผน (Execution) ซึ่งประกอบด้วย การแบ่งงาน (Sharing) การร่วมมือ (Participating) การประสานงานกัน (Coordination) และการประเมินผล (Evaluation)^{๕๔}

วีระ อำพันสุข อธิบายไว้ว่า การบริหารต้องใช้ความรู้ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในการบริหารงานต้องอาศัยบุคคล (Man) เงินทุน (Money) อุปกรณ์ต่างๆ (Material) และการ

^{๕๓} บุญทัน ดอกไธสง, การจัดการองค์การ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๙๗.

^{๕๔} ประถม แสงสว่าง, การบริหารการศึกษาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร, บริษัท ประจักษ์ จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๑๕.

จัดการ (Management) และควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ^{๕๕}

ชูป กาญจนประกร กล่าวถึงการบริหารว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยองค์ประกอบหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการบริหาร และวิธีการปฏิบัติ ตลอดจนหมายถึงการทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้อาศัยบุคคลอื่นๆ^{๕๖}

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การบริหารหรือการจัดการ คือกระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มีเงินทุนเครื่องจักรและวัสดุครุภัณฑ์ต่างๆ เป็นองค์ประกอบด้วย^{๕๗}

พะยอม วงศ์สารศรี ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึง ความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๕๘}

สมคิด บางโม ได้สรุปว่า การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะ ในการใช้คนเงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ^{๕๙}

สมพงษ์ เกษมสิน ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ นำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบเป็นกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้มองเห็นลักษณะของการบริหารได้ดังนี้ การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์ การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นสำคัญ การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน การบริหารมีลักษณะการดำเนินการที่เป็นกระบวนการ การบริหารเป็นการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มคน การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลและของกลุ่มคน และการบริหารมีลักษณะเป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล^{๖๐}

^{๕๕} วีระ อำพันสุข, **พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เอรวิณการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๑-๑๐.

^{๕๖} ชูป กาญจนประกร, **หลักรัฐประศาสนศาสตร์**, (เอกสารโรเนียว), (คณะรัฐประศาสนศาสตร์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), พ.ศ. ๒๕๑๐, น. เอกสารประกอบคำบรรยาย ๒๕๐๖, หน้า ๑๐-๑๒.

^{๕๗} ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๒.

^{๕๘} พะยอม วงศ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^{๕๙} สมคิด บางโม, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

^{๖๐} สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบูลย์ สำราญภูติ, ๒๕๑๔), หน้า

สมาน รังสิโยภุชญา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ ได้แก่ เงิน วัสดุสิ่งของและวิธีปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๖๑}

สัมพันธ ภูไพบูลย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการ เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์และสนองตอบความคาดหวังและจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน^{๖๒}

สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารหรือจัดการงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และสามารถตอบสนองความต้องการขององค์การได้โดยการบริหารต้องอาศัยปัจจัยหลัก คือเงิน บุคคล วัสดุสิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด จะครอบคลุมถึงหน้าที่ในการบริหารอันประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการหรือการมอบหมายงานการประสานงาน การรายงาน และการงบประมาณ นอกจากนี้องค์ประกอบที่สำคัญของการบริหาร จะประกอบด้วย วัตถุประสงค์ที่แน่นอน ทรัพยากรในการบริหาร มีความประสานระหว่างกัน และประสิทธิภาพประสิทธิผลในการบริหารงาน ซึ่งแนวคิดเหล่านี้จะครอบคลุมไปถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วม และการบริหารเชิงกลยุทธ์

๒.๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

พระพุทธเจ้าทรงเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์ และจุดมุ่งหมายของมนุษย์จากแนวเดิม ซึ่งเป็นความคิดตามหลักศาสนาพราหมณ์และลัทธิอื่น ๆ พระพุทธองค์ทรงสอนว่า การยึดมั่นในตัวตน (อัตตา) ทำให้เกิดความทุกข์ขึ้นในสังคัม ทำให้คนเราคิดถึงตัวเองมากกว่าสังคัม ส่วนการละตัวตน จะทำให้คนเรามีความสำนึกต่อสังคัมได้มากขึ้น การละตัวตนจะต้องอาศัยการจัดระบบสังคัมเสียใหม่ แต่การเสนอให้เปลี่ยนแปลงสังคัมย่อมติดขัดที่ผู้ปกครอง ซึ่งรักษาอำนาจของตนเนื่องจากตนมีฐานะที่ต้อยอยู่แล้ว ดังนั้นจึงได้เสนอหลักการบริหารทางพระพุทธศาสนา ที่ถือว่าเป็นต้นแบบของการบริหารที่มาตั้งแต่สมัยพุทธกาล^{๖๓} ดังนี้

๑. ในการบัญญัติพระวินัย มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ แต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมด หาใช่สงฆ์หรือผู้แทนสงฆ์เป็นผู้บัญญัติ อย่างไรก็ตามรัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมายในระบอบประชาธิปไตย จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้สงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยดี พ้นจากมลทินและกิเลสต่างๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสและเป็นเครื่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ดังข้อความว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อชมผู้เกื้อยาก ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจักบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่

^{๖๑} สมาน รังสิโยภุชญา, *การบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

^{๖๒} สัมพันธ ภูไพบูลย์, *องค์การและการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิกัดอักษร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

^{๖๓} ปรีชา ช่างขวัญยืน, *ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๒-๔๓.

ยังไม่เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑”^{๖๔}

๒. ในด้านการบริหารพระวินัยในสมัยเมื่อยังมีพระสาวกไม่มากนักพระพุทธองค์ทรงบริหารพระศาสนาด้วยพระองค์เอง โดยมีพระสาวกที่สำคัญ เช่น พระสารีบุตร และ พระมหาโมคคัลลานะ ช่วยแบ่งเบาภาระบ้างตามความจำเป็น ต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มขึ้นและมีผู้ขอเข้าอุปสมบทในพุทธศาสนามากขึ้น ก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกให้อุปสมบทแก่ผู้เข้ามาขอบวชได้โดยให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มขึ้นอีก ทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ในการทำกิจกรรมทั้งปวงของพุทธศาสนา เช่น การให้บรรพชาอุปสมบท การกรานกฐิน การกำหนดเขตสีมา การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับมอบให้สงฆ์เป็นผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบที่ได้ทรงกำหนดไว้นั่นเอง ส่วนการบริหาร คณะสงฆ์ในรูปองค์กร เช่น มหาเถรสมาคมนั้นไม่บัญญัติในพระวินัย แต่ก็ไม่ได้ขัดพระวินัยเป็นต้น

๓. ด้านอธิกรณ์ของสงฆ์ สถาบันตุลาการทางพระพุทธศาสนามีลักษณะบางอย่างคล้ายกับสถาบันตุลาการทางอาณาจักร มีกฎหรือระเบียบที่สังคมวางไว้เป็นบรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคลในสังคม ป้องกันไม่ให้มีการกระทำหรือความประพฤติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของสังคม ฝ่ายอาณาจักรมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครอง ส่วนฝ่ายพุทธจักรมีวินัยเป็นหลัก ทั้งฝ่ายอาณาจักรและพุทธจักรมีกระบวนการพิจารณาคดีหรืออธิกรณ์ และมีวิธีลงโทษตามโทษานุโทษ แต่ลักษณะการลงโทษตามพระวินัยกับโทษของกฎหมายบ้านเมืองมีข้อแตกต่างกันมาก ความผิดที่ร้ายแรงบางอย่างของบรรพชิต เช่น ความผิดทางเพศ สำหรับฝ่ายอาณาจักรอาจไม่ถือว่าเป็นผิด เป็นต้น

จากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่า มีผู้ให้ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร ไว้หลายท่าน ดังนี้

กุลิก (Gulick L. and Urwick J.) ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารนั้นต้องประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญหรือที่เรียกกันย่อๆ ว่า “POSDCORB Model”^{๖๕} ซึ่งอธิบายตามความหมายได้ ดังนี้

๑. การวางแผน (P=Planning) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไร

๒. การจัดการองค์การ (O=Organizing) หมายถึง การจัดหน่วยงาน กำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การจัดสายงานตำแหน่งต่าง ๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน

๓. การจัดหาบุคคล (S=Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคล เป็นการบริหารงานทางด้านบุคคล อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากงาน

๔. การอำนวยการ (D=Directing) หมายถึง การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการหน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

๕. การประสานงาน (Co=Coordinating) หมายถึง การประสานงานกิจการด้านต่างๆ ของหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

^{๖๔} อ.ทก. (ไทย) ๒๐/๔๓๖/๑๑๐.

^{๖๕} Gulick L. and Urwick J., *Papers on the Science of Administration*, (New York : Institute of Public Administration, 1973), pp. 18-19.

๖. การรายงาน (R=Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานว่าก้าวหน้าเพียงใด

๗. การงบประมาณ (B=Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ การจัดทำงบประมาณ บัญชีการใช้จ่ายเงิน การควบคุมและการตรวจสอบด้านการเงิน

เฮนรี ฟาร์โย (Henri Fayol) ได้สรุปสาระสำคัญของหลักการบริหาร ไว้ดังนี้

๑. หน้าที่ทางการบริหาร (Management function) ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร ๕ ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling)

๒. ผู้บริหารจะต้องมีลักษณะพร้อมด้วยความสามารถทางร่างกายจิตใจ ไหวพริบ การศึกษาหาความรู้ เทคนิคการทำงานและประสบการณ์ต่างๆ

๓. หลักการบริหาร ซึ่งมีหลักทั่วไปที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร ๑๔ ข้อ คือ ^{๖๖}

(๑) หลักการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ (Authority and responsibility)

(๒) หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (Unity of command)

(๓) หลักการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Unity of direction)

(๔) หลักการธำรงไว้ซึ่งสายงาน (Scalar of chain)

(๕) หลักการแบ่งงานกันทำ (Division of work, or specialization)

(๖) หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (Discipline)

(๗) หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลรองจากประโยชน์ส่วนร่วม (Subordination of individual to general interest)

(๘) หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration)

(๙) หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (Centralization)

(๑๐) หลักของการมีระเบียบเรียบร้อย (Order)

(๑๑) หลักของความเสมอภาค (Equity)

(๑๒) หลักของการมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (Stability of tenure)

(๑๓) หลักของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative)

(๑๔) หลักของความสามัคคี (Esprit de corps)

วิลเลียม (William Ouchi) ได้กล่าวทฤษฎีของการบริหาร คือ ทฤษฎี Z โดยหลังจากการศึกษาการบริหารของธุรกิจญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา และได้ทำการประสมประสานกัน โดยมีแนวคิดด้านการบริหาร ดังนี้^{๖๗}

๑. การจ้างงานระยะยาว

^{๖๖} Henri Fayol, *Industrial and General Administration*, (New York : Mc-Graw Hill, 1930), pp. 17-18.

^{๖๗} William Ouchi, *Organization and Management* , (Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971), p. 283.

๒. การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์
๓. ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล
๔. การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป
๕. การควบคุมในตัวเองไม่เป็นการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ
๖. เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง
๗. มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว

สรุปได้ว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารนั้น ประกอบด้วย การวางแผน การจัดการ การบริหารบุคคล การสั่งการ การประสานงาน การรายงานผล และการงบประมาณ ที่ผู้บริหารทุกๆ องค์การจะต้องมีเพื่อให้การทำงานนั้นเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการทำงาน

๒.๒.๔ ความหมายของการบริหารในทางพระพุทธศาสนา

นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้

พุทธทาสภิกขุ กล่าวถึงการบริหารว่า เป็นการดำเนินไปได้แห่งกิจการที่กระทำด้วยปัญญา กระทำด้วยความหวังและต้องทำเพื่อสังคมหรือน้อยที่สุดทำเพื่อตัวเอง ต้องมีการป้องกันและแก้ไขปัญหาลุप्तรรคด้วยสติปัญญา^{๖๘}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวสรุปไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น และนักบริหารมีหน้าที่วางแผน จัดองค์กร แต่งตั้งบุคคล อำนาจการ และควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทางเดียวกันเพื่อสู่เป้าหมายที่วางไว้ ส่วนความหมายของการบริหารในทางธรรม คือ วิธีการบริหารต่างๆ ที่ใช้กันทั่วไปพอสรุปได้ ๓ ลักษณะ แต่ที่ดีที่สุดคือ แบบถือธรรมหรือหลักการเป็นสำคัญโดยยึดเอาความสำเร็จเป็นพื้นฐานทำให้งานสำเร็จ ไม่เอาความขัดแย้งส่วนตัวมาเกี่ยวข้อง และยินดีรับคำแนะนำจากทุกฝ่าย เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสแสดงความสามารถ จะได้ทั้งน้ำใจคนและผลของงาน วิธีนี้เรียกว่า “ธรรมาธิปไตย” คือ ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ^{๖๙}

พระพยอม กลฺยาโณ กล่าวว่า การบริหารต้องใช้หลักธรรม ผู้บริหารต้องถือศีลธรรมอยู่ในหัวใจ มีความรู้ มีความกล้าหาญ มีความขยัน รู้จักละที่ส่วนตัวบุคคล แล้วไปเพิ่มแก่ส่วนรวมและสังคมให้เกิดประโยชน์สุข^{๗๐}

ปิยโสภณ ได้แสดงทรรศนะไว้ว่า การบริหารเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ต้องใช้ปรัชญาการบริหารเป็นหลัก ต้องจัดคนให้เข้ากับงาน วางระบบงานให้แยกกันอย่างชัดเจน ต้องเน้นการศึกษา นำการปกครอง^{๗๑}

^{๖๘} พุทธทาสภิกขุ, *การบริหารธุรกิจแบบพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร : สมชายการพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๙-๑๒.

^{๖๙} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *คุณธรรมสำหรับนักบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒-๓.

^{๗๐} พระพยอม กลฺยาโณ, *การบริหารเชิงพุทธในการบริหารธุรกิจแบบพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒๖-๒๘.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (ส. ศิวรักษ์) แสดงทรรศนะการบริหารงานในเชิงพุทธศาสนาไว้ว่า การบริหารงานทั้งหมด คือ การบริหารตนเอง เป็นการปฏิบัติเพื่อพัฒนาตน และพัฒนางาน การพัฒนาตน ต้องรู้เท่าทัน ความโลภ ความโกรธ และความหลง สำคัญต้องมีสติ^{๗๒}

พระมหาเสริมชัย ชยมงคล ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกายบริหาร การบริหารวัด และการปกครอง กายบริหาร คือ การดูแลรักษาตนเอง การบริหารวัด คือ การปกครอง ดูแลรักษา พระสงฆ์ สามเณรและบุคคลอื่นๆที่อาศัยในวัด ส่วนการปกครองคณะสงฆ์เริ่มจากระดับวัดถึงองค์กรระดับสูงขึ้นไปในสังคมสังคมพลทวี ประเทศ^{๗๓}

จะเห็นได้ว่า ความเห็นของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาในเรื่องการบริหารนั้นเหมือนกับนักวิชาการทั่วไปให้ไว้ แต่ในทางพระพุทธศาสนาจะเน้นการนำธรรมมาใช้ร่วมและเสริมในการบริหาร

สรุปว่า การบริหาร ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการที่จะร่วมมือกันทำกิจการขององค์กร ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยใช้กระบวนการดำเนินงานซึ่งสืบเนื่องและใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จ การบริหารแบบใหม่ไม่ได้ยกเลิกการใช้ทฤษฎีหรือหลักการในยุคการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ หรือยุคการบริหารแบบมนุษยสัมพันธ์แต่กลับนำเอาหลักการและทฤษฎีเหล่านั้นมาทำการทดลองและวิจัยเพิ่มเติม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดความรู้และความคิดที่ชัดเจนขึ้น ส่วนนักวิชาการทางพระพุทธศาสนามีความเห็นในเรื่องการบริหารเหมือนกับนักวิชาการทั่วไป ต่างกันที่ว่าทางพระพุทธศาสนาจะเน้นกานำธรรมมาใช้ร่วมและส่งเสริมในการบริหาร^{๗๔}

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

๒.๓.๑ ความหมายของพระสังฆาธิการ

คำว่า “พระสังฆาธิการ” เป็นคำรวมตำแหน่งพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะ (ฉบับที่ ๒)พ.ศ. ๒๕๓๕ เริ่มใช้มาแต่ พ.ศ.๒๕๐๖ จนถึงปัจจุบัน โดยมีกฎหมายตราฉบับที่ ๕ (พ.ศ.๒๕๐๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ กำหนดนามเป็นครั้งแรก โดยเปลี่ยนคำว่า“พระคณาธิการ” มาเป็น “พระสังฆาธิการ” ให้สอดคล้องกับลักษณะการดำเนินกิจการคณะสงฆ์รวมคำว่า “พระ” “สังฆ” และ “อธิการ” เป็น “พระสังฆาธิการ” แปลตามรูปศัพท์ว่า “พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะ

^{๗๒} ปิยโสภณ (นามแฝง), ก้าวใหม่แห่งคณะสงฆ์ การศึกษาเผยแผ่ผู้นำการปกครอง - ก่อสร้าง, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เจียฮั่ว, ๒๕๔๖), หน้า ๑-๑๐.

^{๗๓} สุลักษณ์ ศิวรักษ์, การบริหารงานแบบพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ส่องสยาม จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๘, ๑๕.

^{๗๔} พระมหาเสริมชัย ชยมงคล, การบริหารวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอช เอ พี เพรสจำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๓.

^{๗๕} สัมฤทธิ์ ท่าเหล็กเจริญ, “ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙).

สงฆ์" "พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง" ซึ่งในแม่บทท่านบัญญัติว่า หมายถึง "พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์" มีตำแหน่งดังนี้^{๗๕}

๑. เจ้าคณะใหญ่
๒. เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
๓. เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
๔. เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
๕. เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
๖. เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

เจ้าคณะและเจ้าอาวาสดังกล่าวนี้ เป็นผู้ทำงานคณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มตามกฎหมาย และครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด ส่วนรองเจ้าคณะ รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะมีอำนาจหน้าที่เต็มตามตำแหน่ง ก็เพราะได้รับการมอบหมาย จึงบัญญัตินามว่า "พระสังฆาธิการ" ซึ่งเทียบได้กับข้าราชการของฝ่ายราชอาณาจักร ส่วนเลขานุการเจ้าคณะและเลขานุการรองเจ้าคณะ หาได้เป็นพระสังฆาธิการไม่ เพราะเป็นเพียงผู้ทำการเลขานุการ

๒.๓.๒ ความสำคัญของพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองและในวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช มีหน้าที่ควบคุม และส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ จัดการและพัฒนา การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี พระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุและสามเณร ดูแลให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ให้ภิกษุและสามเณรมีจริยาวัตรตรงตาม ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย นับว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน ดูแลการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุและสามเณรไม่ให้ออกนอกพระธรรมวินัย และพระสังฆาธิการโดยเฉพาะ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะต้องบำรุงรักษาจัดการวัด และสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และเป็นธุระในการอบรมศึกษาสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้สะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศลกรรม การศาสนาและกระทรวงศึกษาธิการ ระบุถึงความสำคัญของพระสังฆาธิการว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญเนื่องด้วยพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นที่เคารพและเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารและจัดการวัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{๗๖}

^{๗๕} กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๓๕) ว่าด้วยจำนวนและเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และมาตรา ๒๑, พ.ศ. ๒๕๕๒, ข้อ ๑, หน้า ๕.

^{๗๖} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า คำนำ.

พระสงฆ์กับการบริหารจัดการ ถือว่าพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าพระสงฆ์จะทำอะไรเกี่ยวกับการบริหารจัดการภายในวัดหรือนำพาพุทธศาสนิกชนทำตามขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆพระสงฆ์มีบทบาทเป็นอย่างยิ่ง เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะพระสงฆ์มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิด สามารถให้ความรู้ที่ตนเองได้ศึกษามาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาและสังคมประเทศชาติ^{๗๗}

ดังนั้นพระสังฆาธิการ จึงเป็นพระภิกษุที่ปฏิบัติตามภารกิจของพระพุทธศาสนาที่จะช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ให้เจริญรุ่งเรือง และสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อพระพุทธศาสนา และสร้างความเข้มแข็ง และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

๒.๓.๓ การแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ การแต่งตั้งและถอดถอน (กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ) ไว้ดังนี้^{๗๘}

คุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการ

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ได้กำหนดคุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการ ไว้ ๗ ประการดังนี้

๑. มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
๒. มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
๓. มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
๔. เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์
๕. ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบหรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ
๖. ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน
๗. ไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน

การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ

^{๗๗} สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, พระสงฆ์กับภาวะผู้นำ, ในรวบรวมบทความ สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐๖.

^{๗๘} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๔๐๓.

การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ ตามกฎหมายเถรสมาคม (กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ) มีดังนี้

๑. การแต่งตั้งตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพัน ๓๐ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่า รองสมเด็จพระราชาคณะ สมเด็จพระสังฆราช ทรงแต่งตั้งพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม

๒. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพัน ๒๐ และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดในภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมี สมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นเทพ หรือเป็นพระราชาคณะซึ่งเป็นพระคณาจารย์เอก หรือเป็นเปรียญธรรม ๙ ประโยค ในการแต่งตั้งเจ้าคณะภาค เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่ พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติ เสนอ มหาเถรสมาคมพิจารณา เพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคมเจ้าคณะภาคจะอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ ในกรณีที่รองเจ้าคณะภาคพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ ให้รองเจ้าคณะภาค ซึ่งได้รับแต่งตั้งแทน อยู่ในตำแหน่งตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

๓. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพัน ๑๐ กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ หรือเป็นพระคณาจารย์โทขึ้นไปหรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๖ ประโยค ในการแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดในภาคใด ให้เจ้าคณะภาคนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ เสนอเจ้าคณะใหญ่พิจารณา เพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม

๔. ในการแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วมีพรรษาพัน ๑๐ กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าชั้นสัญญาบัตร หรือเป็นพระคณาจารย์ตรีขึ้นไปหรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๔ ประโยคในการแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดใด ให้เจ้าคณะจังหวัดนั้นคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว เสนอเจ้าคณะภาค เพื่อพิจารณาแต่งตั้งโดยอนุมัติของเจ้าคณะใหญ่

๕. ในการแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพัน ๕ กับมีสำนักอยู่ในเขตอำเภอนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือเป็นพระภิกษุมีสมณศักดิ์ หรือเป็นพระคณาจารย์ หรือเป็นเปรียญธรรม หรือเป็นนักธรรมชั้นเอก ในการแต่งตั้งเจ้าคณะตำบลในอำเภอใด ให้เจ้าคณะอำเภอนั้นคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว เสนอเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง เมื่อได้แต่งตั้งแล้ว ให้แจ้งกรมการศาสนาและรายงานเจ้าคณะภาคเพื่อทราบ

๖. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามราษฎร์ ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพัน ๕ และเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้นในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสนอกจากพระอารามหลวงในตำบลใดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะ

อำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าสังกัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะอำเภอ ไม่มีรองเจ้าคณะตำบล ให้เจ้าคณะอำเภอเลือกเจ้าอาวาสในตำบลนั้น รวมกันทั้งหมดไม่น้อยกว่า ๓ รูป ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง

ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดนั้นดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัด เพื่อเจ้าคณะภาคพิจารณาแต่งตั้งในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส นอกจากพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสวัดนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติ และระบุหน้าที่ที่ตนจะมอบหมายให้ปฏิบัติ แล้วเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง

๗. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่งคือ มีพรรษาพ้น ๑๐ เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นราชสำหรับพระอารามหลวงชั้นเอก ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอกสำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี

ส่วนพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในจังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง คือ มีพรรษาพ้น ๑๐ เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญสำหรับพระอารามหลวงชั้นเอก ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท หรือพระครูสัญญาบัตรที่มีนิตยภัต ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาคดำเนินการ ในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวและระบุหน้าที่ที่ตนจะมอบหมายให้ปฏิบัติแล้วรายงานเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาเสนอตามลำดับจนถึงมหาเถรสมาคม สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ตามมติมหาเถรสมาคม

การพ้นจากตำแหน่งหน้าที่พระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการย่อมพ้นจากตำแหน่งได้ในกรณีถึงมรณภาพ หรือพ้นจากความเป็นพระภิกษุ หรือลาออก หรือย้ายออกไปนอกเขตที่ตนมีสำนักอยู่ หรือยกเป็นกิตติมศักดิ์ หรือรับตำแหน่งหน้าที่เจ้าคณะหรือรองเจ้าคณะอื่น หรือให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่ หรือถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่ หรือถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่^{๗๙}

พระสังฆาธิการรูปใดประสงค์จะลาออกจากตำแหน่งหน้าที่ที่ย่อมทำได้ เมื่อผู้มีอำนาจแต่งตั้งได้พิจารณาอนุญาตแล้ว จึงเป็นอันพ้นจากตำแหน่งหน้าที่

^{๗๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐๕.

พระสังฆาธิการจะพ้นตำแหน่งได้ในกรณีมรณภาพ หรือพ้นจากความเป็นภิกษุหรือลาออก หรือย้ายออกไปนอกเขตที่ตนมีพำนักอยู่ หรือให้พ้นจากตำแหน่งหน้าที่ โดยถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่ ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่^{๕๐}

๒.๓.๔ การปกครองสงฆ์

การปกครองคณะสงฆ์เป็นรูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ โดยเฉพาะเกิดขึ้นในสังคมชาวพุทธที่มีรูปแบบและประวัติอย่างยาวนาน

ลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ตามแบบพระธรรมวินัย

การปกครองคณะสงฆ์ได้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล หลักที่ใช้ในการปกครองครั้งนั้นคือพระธรรมวินัยพระพุทธรูปเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์โดยธรรมมาธิปไตย กล่าวคือ ทรงแสดงธรรมบัญญัติพระวินัย การบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา และทรงวินิจฉัยอธิกรณ์ของพระสงฆ์ โดยที่พระองค์ทรงเป็นพระธรรมราชา มีพระสารีบุตรเป็นพระธรรมเสนาบดีเป็นผู้ช่วยตามที่ทรงโปรดให้ช่วย พร้อมพระโมคคัลลานะและพระเถระทั้งหลาย ผู้เป็นสังฆมิตรและสังฆปริณายกเป็นหมู่ๆ ทรงมอบให้สงฆ์เพื่อเป็นสมานสังวาสกัน เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย และต้องมีมติเป็นเอกฉันท์เป็นสำคัญ

ทัศนนักปราชญ์เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ ดังสุนทร ฤๅงสี กล่าวว่าไว้ว่า^{๕๑}

๑. สังคมสงฆ์ มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ แต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมดหาใช่สงฆ์หรือผู้แทนของสงฆ์เป็นผู้บัญญัติอย่างที่รัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมายในระบอบประชาธิปไตยไม่ จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้พระสงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยดี พ้นจากมลทินและกิเลสต่างๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใส และเป็นเครื่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรมดังข้อความว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แลเรจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลายด้วยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อชมเพื่อเกื้อยอก ๑ เพื่อสำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันบังเกิดจากปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม ๑ เพื่อถือพระวินัย^{๕๒}

๒. ด้านการบริหาร ในสมัยเมื่อยังมีพระสาวกไม่มาก พระพุทธองค์ทรงบริหารพระศาสนาด้วยพระองค์เองโดยมีพระสาวกที่สำคัญ เช่น พระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะช่วยแบ่งเบาภาระบ้างตามความจำเป็น ต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มมากขึ้น และมีผู้ขอเข้าอุปสมบทในพระพุทธศาสนามากขึ้น ก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกอุปสมบทแก่ผู้เข้ามาขอบวชได้โดยให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มมากขึ้นอีกทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ในการทำกิจกรรมทั้งปวงของพระพุทธศาสนา เช่น การให้บรรพชาอุปสมบท การกรานกฐิน กำหนดเขตสีมา การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับเป็นผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบที่ได้ทรง

^{๕๐} อ้างแล้ว, หน้า ๕๖.

^{๕๑} สุนทร ฤๅงสี, สถาบันทางการเมืองตามแนวพุทธศาสตร์ รัฐศาสตร์แนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๐), หน้า ๓๕-๖๐.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๑.

กำหนดไว้นั้นเอง ส่วนการบริหารคณะสงฆ์โดยรูปองค์กร เช่น มหาเถรสมาคมนั้นไม่บัญญัติในพระวินัย แต่ก็มิได้ขัดพระวินัย

๓. ด้านตุลาการ สถาบันตุลาการทางพุทธศาสนามีลักษณะบางอย่างคล้ายกับสถาบันตุลาการทางราชอาณาจักร มีกฎหรือระเบียบที่สังคมวางไว้เป็นบรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคลในสังคม ป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำ หรือความประพฤติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของสังคม ฝ่ายอาณาจักรมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครอง ส่วนฝ่ายพุทธจักรมีพระธรรมวินัยเป็นหลัก ทั้งฝ่ายอาณาจักรและพุทธจักร มีกระบวนการพิจารณาตีหรืออธิกรณ์และมีวิธีลงโทษตามโทษานุโทษ แต่ลักษณะการลงโทษตามพระวินัยกับโทษของกฎหมายบ้านเมืองมีข้อแตกต่างกันมาก ความผิดร้ายแรงบางอย่างของบรรพชิต เช่น ความผิดทางเพศสำหรับฝ่ายอาณาจักรอาจถือว่าไม่ผิดการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล มีโครงสร้างตามความเห็นของ ไชย ญ พลได้กล่าวไว้^{๘๓}

ลักษณะการใช้อำนาจการปกครองคณะสงฆ์ตามพระธรรมวินัย

การใช้อำนาจในการปกครองคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงวางกรอบเพื่อประโยชน์แก่การปกครองจึงทรงบัญญัติไว้ ๑๐ ประการดังนี้^{๘๔}

๑. เพื่อความรับทราบวาทะแห่งสงฆ์
๒. เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์
๓. เพื่อข่มบุคคลเพื่อเกื้อยาก
๔. เพื่อการอยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก
๕. เพื่อป้องกันอาสวะอันบังเกิดจากปัจจุบัน
๖. เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต
๗. เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส
๘. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว
๙. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
๑๐. เพื่อถือตามพระวินัย

การปกครองคณะสงฆ์

การปกครองคณะสงฆ์เป็นการปกครองตามพระธรรมวินัย คือ การปกครองคณะสงฆ์จะยึดถือพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครองโดยใช้อำนาจรัฐ และจารีตเป็นหลักอุดหนุนการปกครองคณะสงฆ์ หากมีความไม่เรียบร้อยเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ต้องอาศัยอำนาจรัฐมาช่วยจัดการแก้ไขความไม่เรียบร้อย ในรัฐสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวายอำนาจรัฐช่วยคณะสงฆ์จัดระบบการปกครอง ทรงตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ มาในรัฐสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ และได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ จัดระบบการปกครองใหม่ ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองแบบราชอาณาจักร มาในสมัยพระบาทสมเด็จพระภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. ๒๔๘๔ เพื่อจัดการปกครองคณะสงฆ์ในรูปแบบใหม่ จึงได้ทรง

^{๘๓} ไชย ญ พล, การปกครองของพระพุทธเจ้าระบอบธรรมาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย ๒๕๓๗), หน้า ๑๗๒-๑๗๓.

^{๘๔} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๙/๒๘-๒๙.

ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ และถัดมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ใช้เป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ และเป็นหลักจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน^{๘๕}

การปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ระบุตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายกเป็นประมุขสงฆ์ไทยและสงฆ์อื่น ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมาย และพระธรรมวินัยและทรงตราพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย พระธรรมวินัย และกฎหมายมหาเถรสมาคม และสมเด็จพระสังฆราชทรงอยู่ในฐานะที่ผู้ใดจะหมิ่นประมาท ดูหมิ่นหรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายมิได้ โดยมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรปกครองสูงสุด คณะสงฆ์และสามเณรต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานและกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการแต่งตั้ง

ในการปกครองคณะสงฆ์ แบบแผนการปกครองออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนหลักการกำหนดหน่วยงาน เขตการปกครอง ผู้ปกครองหรือผู้รับมอบหมายงาน หรือผู้มอบหมายงาน ปฏิบัติงานคณะสงฆ์ และส่วนย่อยๆ ได้แก่ แบบแผนการกำหนดอำนาจหน้าที่ การควบคุมบังคับบัญชา การประสานงาน การตั้งผู้รักษาการแทน และการวางระเบียบการปฏิบัติอื่นๆ

ระเบียบการปฏิบัติปกครองคณะสงฆ์กำหนดให้มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัด และพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้นๆ โดยมีแบบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค^{๘๖}

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มีมหาเถรสมาคมเป็นศูนย์กลางรวมอำนาจปกครอง และกิจการคณะสงฆ์ทั้งสิ้นของคณะสงฆ์ไทย เป็นศูนย์กลางรวมเขตการปกครองและ เจ้าคณะส่วนกลาง ซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง โดยกำหนดเขตการปกครองได้แก่ เขตการปกครองบังคับบัญชาเจ้าคณะ เจ้าอาวาสและภิกษุสามเณรในนิกายนั้นๆ ในส่วนกลาง จะแยกส่วนปกครองเป็นคณะนิกายเรียกว่า “หน” มี ๔ หน คือ หนกลาง หนเหนือหนตะวันออก และหนใต้ ในส่วนของคณะธรรมยุต เรียกว่า คณะธรรมยุติ จะรวมเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค และวัดธรรมยุติเป็นเขตเดียวกัน

การปกครองสงฆ์ในส่วนกลาง ได้แก่ เจ้าคณะหนใหญ่ ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการในส่วนกลางเป็นผู้ประสานงานกับสมเด็จพระสังฆราช มีมหาเถรสมาคม เป็นหน่วยงานในส่วนกลางและประสานงานกับเจ้าคณะในส่วนภูมิภาค ปฏิบัติหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองของตน เรียกว่า หน มีเจ้าคณะหนใหญ่ ๕ หน คือ

๑. เจ้าคณะใหญ่หนกลาง
๒. เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ
๓. เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก
๔. เจ้าคณะใหญ่หนใต้

^{๘๕} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปโล), เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการปกครองคณะสงฆ์ และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

^{๘๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

๕. เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต

อำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ของเจ้าคณะหนใหญ่ ในเขตปกครองของตนมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ ดังนี้^{๘๗}

๑. ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

๒. ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓. วินิจฉัยการลงนิคมกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นภาค หรือมีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม

๔. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ

๕. ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๖. ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตนระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาค การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ได้กำหนดส่วนหลักไว้ อย่างชัดเจนในมาตรา ๒๑ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ได้จัดเขตการปกครอง ออกเป็นภาค จังหวัด อำเภอ ตำบลจำนวนตำบล และเขตปกครองให้เป็นไปตามกำหนดในกฎหมาย มหาเถรสมาคม ส่วนมาตรฐาน ๒๒ กำหนดให้พระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้น ตามลำดับชั้น คือ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล เมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะจัดให้มี รองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะตำบลเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะ ชั้นนั้นๆ ด้วยก็ได้พระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ทุกตำแหน่ง เรียกว่าพระสังฆาธิการเป็นภิกษุผู้ทำงาน โดยสิทธิขาดทางคณะสงฆ์ โดยมีอำนาจเต็มแบบรวมตำแหน่งซึ่งนอกเหนือจากตำแหน่งดังกล่าวข้างต้นแล้วยังรวมไปถึงเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าคณะ และเจ้าอาวาสเป็นผู้ทำงานคณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มกฎหมาย และควบคุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด

๒.๓.๕ บทบาทพระสังฆาธิการ

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย บัวอ่อน) กล่าวว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีหลักการปกครองคือมุ่งความสงบเรียบร้อย มุ่งความเจริญงอกงาม และมุ่ง

^{๘๗} ศนจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๘๔.

ความสามัคคีปรองดอง ซึ่งทั้ง ๓ ประการนี้เป็นเครื่องวัดสมรรถภาพของการปกครอง ในขณะเดียวกัน ในการปกครองพระสงฆ์ให้ได้ผลดีตามหลักการ ดังกล่าวนั้น^{๘๘}

พระครูมงคลคีลวงค์ และคณะ กล่าวว่า พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ทุกรูปต้องพัฒนาตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยก่อนเป็นประการแรก ประการที่สองจะต้องมีรูปแบบการปกครองในวัดวาอารามให้เรียบร้อย และประการสุดท้ายจะต้องจัดรูปแบบในการศึกษาเล่าเรียนแผนกพระปริยัติธรรมขึ้น เช่น แผนกนักธรรม แผนกบาลี ขึ้นในวัดของตน นอกจากนี้จะต้องอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้กับพระภิกษุสามเณร เรียกว่า พัฒนาจิตใจของพระภิกษุสามเณรให้มีความมั่นคง เพื่อพระภิกษุสามเณรจะได้นำหลักการพัฒนาจิตใจนี้ไปสู่เด็ก หรือเยาวชนหรือยุวพุทธให้หันเข้ามาศึกษาหาความรู้ด้านพระพุทธศาสนา เรียกว่า จริยธรรม การให้การศึกษาด้านจริยธรรมก็คือการเปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น การเปิดโรงเรียนเด็กเล็ก ที่เรียกว่าเด็กก่อนเกณฑ์ ซึ่งเป็นโครงการของมหาเถรสมาคม ก็เพื่อเป็นการชักจูงเด็กเล็กให้หันเข้ามาฟังพระสงฆ์ พระสงฆ์ก็มีบทบาทช่วยเหลือเด็กเล็กด้วยเมตตาธรรม เด็กเล็กเหล่านี้ ก็คือลูกหลาน ชาวบ้านที่ต้องออกไปประกอบอาชีพ เมื่อวัดรับดูแลลูกหลานให้ ความเลื่อมใสศรัทธาต่อวัด ต่อ พระพุทธศาสนาก็บังเกิดขึ้นกับประชาชน จึงเห็นได้ว่า พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส นอกจากจะมีหน้าที่ในการดูแลวัดแล้ว ยังต้องช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนพร้อมกันไปด้วย^{๘๙}

พระสังฆาธิการ เป็นนามบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ ได้กำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่การปกครองคณะสงฆ์ ในเขตปกครองของตน ได้แก่ การรักษาความเรียบร้อยดีงามการศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ รวมทั้งการนิคมกรรมหรือการวินิจฉัย อภิกรณ์ หรือความผิดทางพระธรรมวินัยของพระภิกษุ

กฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ได้กำหนดจรรยาพระสังฆาธิการซึ่งพระสังฆาธิการต้องปฏิบัติตามบทบาทของพระสังฆาธิการดังต่อไปนี้

๑. ต้องเคารพเอื้อเฟื้อต่อกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด

๒. ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งโดยชอบด้วยอำนาจหน้าที่ ถ้าไม่เห็นพ้องด้วยคำสั่งนั้น ให้เสนอความเห็นคัดค้านเป็นลายลักษณ์อักษรภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่งและเมื่อได้คัดค้านดังกล่าวมานั้นแล้ว แต่ผู้สั่งมิได้ถอนหรือแก้คำสั่งนั้น ถ้าคำสั่งนั้นไม่ผิดพระวินัยต้องปฏิบัติตาม ต้องรายงานจนถึงผู้สั่งในกรณีมีการคัดค้านคำสั่งให้ผู้ส่งรายงานเรื่องทั้งหมดไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตน เพื่อพิจารณาสั่งการต่อไป ในการปฏิบัติหน้าที่ ห้ามทำข่มขู่ผู้บังคับบัญชาเหนือตน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตพิเศษเป็นครั้งคราว

^{๘๘} พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย บัวอ่อน), การแสวงหาเส้นทางพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, อ้างในพระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘).

^{๘๙} พระครูมงคลคีลวงค์ อ้างใน พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘).

๓. ต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง มิให้เกิดความเสียหายแก่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนาและห้ามมิให้ละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันควร

๔. ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยชอบและห้ามมิให้ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ไม่สมควร

๕. ต้องสุภาพเรียบร้อยต่อผู้บังคับบัญชาเหนือตนและผู้อยู่ในปกครอง

๖. ต้องรักษาส่งเสริมสามัคคีในหมู่คณะและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบ

๗. ต้องอำนวยความสะดวกในหน้าที่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา

๘. ต้องรักษาข้อความอันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ที่ยังไม่ควรเปิดเผย

ทั้ง ๘ ข้อนี้ เป็นจริยาอันพระสังฆาธิการต้องถือปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด เพราะละเมิดแล้วย่อมได้รับโทษฐานละเมิดจริยา

สรุปโดยรวมความว่า พระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการทุกระดับเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของประชาชน และมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยแล้ว จึงจะต้องปรับบทบาทในด้านต่าง ๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมให้ได้ พระสังฆาธิการ ต้องมีการพัฒนาตนเองในด้านการศึกษาดูงานด้วยการชวนช่วยในหน้าที่ของตน และไม่ลืมที่จะพัฒนาคนอื่นหรือคนในชุมชนในสังคมนั้นด้วย ดังนั้นบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงย่อมมีปัญหาคอขวดอันเนื่องมาจากพื้นความรู้ของพระสังฆาธิการ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนากิจการคณะสงฆ์ ต่อไป

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการวิทยุชุมชน

๒.๔.๑ แนวคิดเกี่ยวกับวิทยุชุมชน (Community Radio)

คำว่า “วิทยุชุมชน” (Community Radio) มีคนให้คำนิยามไว้มากมายหลากหลายด้วยกัน แต่โดยรวมแล้วมีความหมายไปในทิศทางเดียวกัน เช่น

สมาคมการสื่อสารด้านการกระจายเสียง (World Association of Communication Radio Broadcaster) ได้ให้ความหมายวิทยุชุมชนไว้ว่า “วิทยุชุมชนตอบสนองต่อความต้องการและให้บริการชุมชน สร้างการพัฒนาชุมชนด้วยมุมมองที่มีความก้าวหน้าในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงเสมอ วิทยุชุมชนมุ่งมั่นพัฒนาการ เป็นสื่อเพื่อประชาธิปไตยภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนในแง่มุมมองที่ต่างกัน การดำเนินกิจกรรมวิทยุอาจะจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของแต่ละสังคม”^{๕๐}

ศุทธิชัย บุนนาค ได้กล่าวว่า วิทยุชุมชน หมายถึง สถานีวิทยุกระจายเสียงที่ให้บริการเฉพาะเจาะจง หรือเขตพื้นที่ของวิทยุกระจายเสียงที่บริการส่งกระจายเสียงแบบเป็นลักษณะแคบ (Narrowcasting) ไม่ใช่แพร่กระจายไปสู่สาธารณชน (Broadcasting) โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดระบบ

^{๕๐} “World Association of Communication Radio Broadcaster, อ้างใน กิตติมา สุรสนธิ, ความรู้ทางการสื่อสาร, (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), หน้า ๑๘๑.

เนื้อหารายการให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการที่แท้จริง หรือรสนิยมเฉพาะของกลุ่มเป้าหมายในลักษณะชุมชน หรือกลุ่มที่มีรสนิยมเดียวกัน โดยเปิดโอกาสให้ผู้ฟังหรือตัวแทนชุมชนมีส่วนร่วมในรายการของสถานี การส่งกระจายเสียงของวิทยุชุมชนเป็นการกระจายเสียงของวิทยุท้องถิ่นที่มีกำลังส่งต่ำประมาณ ๑๐ วัตต์ ๕๐ วัตต์ ๑๐๐ วัตต์ ๕๐๐ วัตต์ ส่วนใหญ่ไม่เกิน ๑ กิโลวัตต์ วิทยุชุมชน คือ รูปแบบการกระจายเสียงของวิทยุท้องถิ่นที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเจาะจง บริหารจัดการโดยคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนจากชุมชนเป้าหมาย ในลักษณะที่เป็นวิทยุของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน และเป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารที่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน รวมทั้งสะท้อนปัญหา ความรู้สึกนึกคิดอย่างเสรีของชุมชนเป้าหมาย^{๙๑}

วิภา อุดมฉันท ได้กล่าวว่า วิทยุชุมชน คือ สถานีท้องถิ่นขนาดเล็ก ทำงานอย่างเป็นอิสระ ผู้ทำงานประจำคือสมาชิกในชุมชนนั่นเอง บริหารจัดการกันเองอย่างง่าย ๆ บางแห่งอาจมีผู้บริหารคนเดียว ผลิตรายการโดยอาศัยความร่วมมือจากคนในท้องถิ่น มีเนื้อหาสาระที่ผูกพันใกล้ชิดกับคนในท้องถิ่น ใช้เครื่องส่งกำลังต่ำ ผลิตรายการเพื่อออกอากาศสำหรับสมาชิกในชุมชนเป็นหลักจึงเป็นช่องทางที่เปิดให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันได้ ไม่ใช่การสื่อสารแบบทางเดียวจากบน ลงล่าง (Top Down Communication) แต่เป็นสื่อที่มีความเป็นประชาธิปไตย เปิดพื้นที่สาธารณะให้ชุมชนอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่ทำให้ไม่ได้จากสื่อมวลชนกระแสหลัก^{๙๒}

สุรินทร์ แปลงประสพโชค ได้กล่าวว่า วิทยุชุมชน คือ การดำเนินการและส่งกระจายเสียงของวิทยุท้องถิ่น (Local Station) รูปแบบหนึ่ง ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน โดยมีลักษณะการดำเนินงานที่เป็นประชาธิปไตย และเป็นการสื่อสารสองทาง กล่าวคือ มีหลักการเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนในชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเขตบริการของวิทยุกระจายเสียงนั้น^{๙๓}

สุมน โมรากุล ได้กล่าวว่า วิทยุชุมชนอาจนิยามได้หลายทาง ขึ้นอยู่กับบทบาทของวิทยุชุมชนในระบบการสื่อสารของชาติ หรือนิยามทางเทคนิคก็คือ “การส่งกระจายเสียงกำลังต่ำเพื่อชาวบ้าน หรือเพื่อประชาชนในพื้นที่เฉพาะ” หรืออาจหมายถึง “การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในการผลิตรายการมากกว่าวางแผนและนโยบาย”^{๙๔}

^{๙๑} ศุทธิชัย บุนนาค, “การบริหารและการจัดการรายการวิทยุ อ.ส.ม.ท. เพื่อชุมชน”, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๔๙.

^{๙๒} วิภา อุดมฉันท, “บทเพลงภาคประชาชน การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย”, อ้างใน ปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม: หลักคิดและบทเรียนจากนานาชาติ, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดไอคอน พรินติ้ง, ๒๕๔๔), หน้า ๒๗๗.

^{๙๓} สุรินทร์ แปลงประสพโชค, “การทดลองจัดวิทยุกระจายเสียงชุมชน สำหรับชุมชนในเขตขามเมือง จังหวัดจันทบุรี”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (คณะนิเทศศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔).

^{๙๔} สุมน โมรากุล, “การศึกษาแนวทางการปรับปรุงงานกระจายข่าวของชุมชน”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (คณะนิเทศศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘).

จะเห็นได้ว่าความหมายโดยรวมของวิทยุชุมชน หมายถึง การกระจายเสียงของวิทยุท้องถิ่นที่จัดและดำเนินการโดยยึดถือความต้องการของกลุ่มผู้ฟัง (ชุมชน) เป้าหมายเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเนื้อหา กล่าวคือ ดำเนินการโดยคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนจากกลุ่มผู้ฟัง เป้าหมาย ดังนั้นจึงมีลักษณะที่เป็นสื่อมวลชนของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ทั้งนี้ กลุ่มผู้ฟังเป้าหมายจะมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจน และมีลักษณะที่แคบกว่าผู้ฟังเป้าหมาย วิทยุกระจายเสียงทั่วไป

๒.๔.๒ ประวัติความเป็นมาของวิทยุชุมชน

๑) วิทยุชุมชนในต่างประเทศ

ต้นกำเนิดมาจากต่างประเทศ ระบุว่าวิทยุชุมชนหรือที่อาจมีอีกชื่อหนึ่งว่า “วิทยุท้องถิ่น” ถือกำเนิดขึ้นมาเป็นครั้งแรกโดยสถานี KPFA ในเมืองเบิร์กลีย์ รัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๑ (อายุ ๕๐ กว่าปีแล้ว) โดยมีกลุ่มผู้ดำเนินงานเป็นกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า ผู้แสวงสันติ และรักอิสระ ลักษณะสำคัญของวิทยุท้องถิ่นนี้แตกต่างจากวิทยุ ๒ รูปแบบที่มีอยู่ คือ วิทยุสาธารณะ (Public Radio) และวิทยุธุรกิจ (Commercial Radio) ในหลายลักษณะ เช่น ส่งกระจายเสียงด้วย กำลังส่งต่ำ (ประมาณ ๑ กิโลวัตต์) ครอบคลุมในพื้นที่จำกัดประมาณ ๖-๑๐ กิโลเมตร ซึ่งทำให้แตกต่างจากวิทยุสาธารณะระดับชาติ และดำเนินงานโดยไม่แสวงหากำไร (Non-commercial) ซึ่งทำให้แตกต่างไปจากวิทยุธุรกิจ เงินที่ใช้ดำเนินการส่วนใหญ่ได้มากจากสมาชิกในชุมชน หรือมาจากการบริจาคของมูลนิธิ องค์กรการกุศล และการระดมทุนของกลุ่มผู้ดำเนินงาน นอกเหนือจากเรื่องกำลังส่ง/พื้นที่ครอบคลุม/และการไม่แสวงหาผลกำไรแล้ว ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสถานีวิทยุท้องถิ่น KPFA ก็คือ ยึดหลักว่ากรรมสิทธิ์และการควบคุมวิทยุเป็นของประชาชน รวมทั้งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดบริหารจัดการและการดำเนินการ KPFA จะทำงานโดยใช้อาสาสมัครที่เป็นตัวแทนของชุมชนเป็นหลัก โดยมีเจ้าหน้าที่ประจำสถานีเป็นผู้ช่วยเหลือด้านเทคนิคจากจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ เพียง ๑ สถานีเมื่อ ๕๐ กว่าปีก่อน ปัจจุบันนี้วิทยุชุมชนในสหรัฐได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง จากจำนวนสถานีวิทยุ ๕๐๐ แห่งทั่วประเทศ มีสถานีวิทยุชุมชนถึง ๑๐๐๐ แห่ง และในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ (เกือบ ๓๐ ปี ต่อมา) ได้มีการจัดตั้งสหพันธ์นักวิทยุกระจายเสียงชุมชนแห่งชาติ มีสมาชิกถึง ๖๐ สถานี และจากสถานีวิทยุชุมชนแห่งแรกในอเมริกา ปัจจุบันนี้ แนวคิดและการดำเนินงานวิทยุชุมชนได้แผ่ขยายออกไปทั่วโลก ทั้งในทวีปยุโรป เช่น อังกฤษ เยอรมัน สวีเดนในทวีปลาตินอเมริกา แอฟริกา รวมทั้งทวีปเอเชียของเราเอง เนื่องจากวิทยุชุมชนได้พิสูจน์ตนเองแล้วว่า เป็นระบบการสื่อสารที่สามารถตอบสนองความสนใจและความต้องการของชุมชนได้อย่างตรงจุด ตัวอย่างเช่น สถานีวิทยุชุมชนเอฟเอ็มนาพาสะ ที่เมืองฮิวะทิสิตะ ประเทศญี่ปุ่น ที่ตั้งอยู่ห่างจากกรุงโตเกียวไป ๖๐ กิโลเมตร ผลจากการเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นที่แต่เดิมมองเห็นแต่เมืองหลวงเป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญและทันสมัย แต่เมื่อได้เข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครทำรายการวิทยุ ทำให้วัยรุ่นเหล่านั้นต้องศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่น จึงบังเกิดความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น

ผลจากการที่ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในวิทยุชุมชน ทำให้คนในชุมชนได้มีส่วนเกื้อหนุนวิทยุช่วยเหลือชุมชน และอาสาสมัครเช่นกลุ่มวัยรุ่นก็ได้เกิดความภาคภูมิใจในตนเองด้วยความแพร่หลายของวิทยุชุมชนในปัจจุบัน ทำให้เกิดมีวิทยุชุมชนเกือบทุกแห่งทั่วโลก ในปีพ.ศ. ๒๕๒๖ (๓๕ ปี หลังมีวิทยุชุมชนแห่งแรก) เป็นปีที่กลุ่มผู้ชื่นชอบวิทยุชุมชนได้มารวมตัวกันที่เมืองมอนเทรอล ประเทศแคนาดา และจัดตั้งองค์กรนานาชาติชื่อ AMARC ซึ่งเป็นองค์กรที่ไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลใด เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการเคลื่อนไหวของวิทยุชุมชน มีสมาชิกจำนวนเกือบ ๓๐,๐๐๐ คน และเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ๑๐๖ ประเทศทั่วโลก จุดมุ่งหมายของ AMARC คือให้การสนับสนุนและกระตุ้นการพัฒนาของชุมชนและวิทยุชุมชน (กาญจนา, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

๒.) วิทยุชุมชนในประเทศไทย

โดยเป็นมีวิทยุชุมชนในประเทศไทย ต้องอาศัยข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหารายการและการวิเคราะห์เอกสาร ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ กล่าวว่า ช่วงปี ๒๕๔๒ -๒๕๔๔ กระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ในเรื่องเกี่ยวกับวิทยุชุมชน ที่สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม ร่วมกับองค์กรสนับสนุนทั้งในประเทศและระหว่างประเทศดำเนินการเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ตัวแทนชุมชนที่สนใจเข้าร่วมโครงการ ซึ่งมีในทุกภูมิภาคของประเทศ ได้ทราบถึงสิทธิตามที่ระบุในมาตรา ๔๐ ของรัฐธรรมนูญ และนำเสนอแนวคิด การดำเนินการวิทยุชุมชนตามแนวทางของยูเนสโก (UNESCO) คือ เพื่อให้เป็นสื่อที่ประชาชนร่วมกันเป็นเจ้าของ ร่วมใช้ ร่วมรับผิดชอบ เพื่อประโยชน์สาธารณะ เพื่อให้เป็นเครื่องมือการสื่อสารของชุมชน โดยศักยภาพและความเป็นตัวตนของชุมชน^{๙๕}

ที่สำคัญเพื่อให้เป็นเครื่องมือการสื่อสารของชุมชน อย่างสร้างสมดุลแห่งอำนาจการสื่อสารผ่านคลื่น กับอีก ๒ กลุ่มผู้ประกอบการ คือ ภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนในกระบวนการเรียนรู้ ได้มีการอธิบายแนวคิด หลักการวิทยุชุมชน การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมด้วยฐานทุนคนและทรัพยากรของชุมชน และการฝึกปฏิบัติในการจัดและการผลิตรายการ โดยใช้เครื่องมือง่ายๆ เน้นการสร้าง ความเข้าใจในหลักการพูดทางวิทยุ และการพัฒนาทักษะในการนำเสนอรายการในลักษณะต่างๆ อาจเป็นเพราะเหตุที่มีการจัดสภาพการณ์อย่างเสมือนจริง สามารถสร้างความตื่นตัวและสนใจ จนทำให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้เกิดความต้องการในการทดลองในห้องเรียนชุมชนเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องที่ต้องเรียนรู้ร่วมกันทั้งชุมชน มิใช่เฉพาะผู้เข้าร่วมการสัมมนาปฏิบัติเท่านั้น

ดังนั้น ในช่วงปลายปี ๒๕๔๔ ต่อเนื่องต้นปี ๒๕๔๕ จึงมีบางชุมชนเริ่มดำเนินการกระบวนการเกี่ยวข้อง จนสามารถออกอากาศวิทยุชุมชน ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกิดการดำเนินการในหลายชุมชนที่ขยายตัวต่อเนื่องอย่างกว้างขวางหากกระบวนการประกาศใช้กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ และการจัดตั้งองค์กรอิสระด้านสื่อวิทยุโทรทัศน์ หรือคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ หรือ กสช. เป็นไปตามช่วงเวลาที่เหมาะสม กระบวนการเรียนรู้ของประชาชนซึ่งจัดและดำเนินการด้วยการร่วมมือกันของภาคประชาสังคม และองค์กรสนับสนุนที่ไม่ใช่ภาครัฐ คือ กระบวนการเตรียมการภาคประชาชนเพื่อพร้อมรับและใช้สิทธิอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ด้วย

^{๙๕} เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ ,สถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม, มติชนรายวัน วันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๗ ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๙๖๘๓

ความล่าช้า เพราะความไม่จริงจังของหน่วยงานรับผิดชอบ กับการไม่ยอมปรับกระบวนการทัศน์ของกลุ่มผู้ครอบครองประโยชน์จากสื่อวิทยุโทรทัศน์ในปัจจุบัน ผนวกกับการที่คนทั่วไปคิดว่าไม่ใช่เรื่องของตน ทั้งที่ตนคือผู้ร่วมครองสิทธินั้น แต่กลับเห็นเป็นเพียงความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับภาครัฐ ทำให้การปฏิรูปสื่อในประเทศไทยยังไม่เกิดขึ้น อันเป็นช่องทางให้หน่วยงานภาครัฐอ้างความในบทเฉพาะกาลของ พ.ร.บ.องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ฯ พ.ศ.๒๕๔๓ เข้ามาจัดการกับวิทยุชุมชน ด้วยกระบวนการทัศน์เก่า ที่ยังมีความคิดว่าผู้ใช้สื่อจำกัดเฉพาะผู้มีหน้าที่ของรัฐ หรือผู้ที่ได้สัมปทานจากรัฐหรือคือรัฐ หรือทุน ทั้งยังสร้างตนเป็นผู้กำหนด ผู้วัดมาตรฐาน มากกว่ารับผิดชอบในการพัฒนาความเข้าใจในสิทธิอำนาจ บทบาทหน้าที่ และความเป็นตัวตนอันแตกต่างของผู้ประกอบการกลุ่มต่างๆ ตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้ **เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์** ยังได้กล่าวถึงสถานการณ์วิทยุชุมชนในประเทศในปัจจุบัน ไว้ว่าในขณะที่ยังมีกลุ่มที่ยืนหยัดและยืนยันในการแสดงตนและร่วมกันพัฒนา การเรียนรู้งานวิทยุชุมชนซึ่งจัดว่าเป็นกลุ่มที่ขัดในแนวคิดวิทยุชุมชนของประชาชน และเชื่อมั่นในพลังประชาชนแต่ก็มีกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับรายการและการออกอากาศ มากกว่าการขยายกลุ่มผู้ร่วมงานและร่วมอุดมการณ์ที่ร้ายไปกว่านั้นคือ กว้างขวางของจำนวนวิทยุชุมชนในปัจจุบัน อาจจะมีจำนวนถึง ๕๐๐ แห่ง ไม่สามารถระบุชัดเจนแน่นอน แต่จำนวนที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่กล่าวข้างต้นมีประมาณ ๒๐๐ แห่ง เป็นการจัดตั้งขึ้น อย่างไม่ได้ชัดและเชื่อในหลักการและวิธีการที่มีการเรียนรู้กัน แต่เพียงต้องการใช้ช่วงสัญญาภาคนี้ ในการดำเนินกิจการวิทยุกระจายเสียง ซึ่งในกลุ่มนี้มีทั้งกลุ่มที่ไม่มุ่งหารายได้ แต่ต้องการดำเนินการวิทยุชุมชนเหมือนสถานีวิทยุทั่วไปคือมีกลุ่มหนึ่งจัดตั้งขึ้นมาและรับผิดชอบดำเนินการ คนทั่วไปเป็นเพียงคนฟัง กับกลุ่มที่อาจมีการร่วมกันของชุมชน หรือการจัดการของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่มีการหารายได้ ด้วยการโฆษณา ซึ่งกลุ่มนี้คือกลุ่มที่บิดเบือนคุณค่าที่แท้จริงของวิทยุชุมชน แต่กลับกลายเป็นว่าบางแห่งได้รับการรับรองอย่างไม่เป็นทางการจากบุคลากรในหน่วยงานภาครัฐ ที่ประกาศว่า ตนมีความชอบธรรมในการรับรองการดำเนินการวิทยุชุมชน ตามความในบทเฉพาะกาล พ.ร.บ.องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ฯ พ.ศ. ๒๕๔๓ และตามมาตรการผ่อนผันที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ ทั้งที่มาตรการนั้น เป็นการริเริ่มและดำเนินการของกลุ่มผู้เรียนรู้เรื่องวิทยุชุมชน ที่ต้องการให้มาตรการผ่อนผัน ช่วยแก้ปัญหาการสกัดกั้นการเรียนรู้วิทยุชุมชนของภาคประชาชน จากภาครัฐ และยังเป็นวิธีการถ่วงรอกกลุ่มที่เป็นกระบวนการชุมชน จากกลุ่มแอบแฝงประโยชน์ แต่หน่วยงานภาครัฐนี้ กลับใช้กระบวนการแยบยล อ้างความชอบธรรม ทำให้ตนมีอำนาจในการควบคุมและรับรองการดำเนินการวิทยุชุมชน โดยใช้เนื้อหาในมาตรการที่ภาคประชาชนทำงานกันมา เป็นเครื่องมือการทำงานอย่างใช้อำนาจ ที่คำนึงถึงลักษณะทางเทคนิคเป็นสำคัญ มากกว่าการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในสิทธิการดำเนินการวิทยุของชุมชน นอกจากนี้ ยังใช้อำนาจและวิธีการจัดการในกระบวนการทัศน์เดิมมาสกัดกั้นการดำเนินการวิทยุชุมชน ทั้งที่ในขณะนี้วิทยุชุมชน เป็นเพียงกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนเรียกว่า นอกจากจะไม่สนับสนุนและพัฒนาตามภาระหน้าที่แล้ว หน่วยงานภาครัฐนี้ ยังพยายามดำเนินการเพื่อให้คำอธิบายวิทยุชุมชนเป็นเพียงการดำเนินการภายใต้การกำกับของรัฐ มิใช่การรวมตัวกันเป็นเจ้าของและดำเนินการภายใต้กติกาการใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ ที่ไม่มีการแสวงหากำไร ที่น่าเศร้าคือ หน่วยงานดังกล่าวไม่ดูแล เยี่ยมชม หรือให้การสนับสนุนรับรองแก่วิทยุชุมชน ที่เป็นกระบวนการร่วมเรียนรู้ ร่วมใช้ร่วมรับผิดชอบของชุมชนต่างๆ อย่างยึดมั่นใน

หลักการการใช้สิทธิเพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่กลับสร้างภาพการเย้ยหยันและเก็บข้อมูลวิทยุชุมชนจากการดำเนินการที่เป็นไปในรูปสถาบัน มีการว่าจ้างบุคคลให้รับผิดชอบดำเนินการ โดยองค์กรปกครองท้องถิ่นระดับจังหวัด หรือ เมือง ขณะที่ภารกิจของภาครัฐคือ การดำเนินการให้ได้องค์กรอิสระด้านสื่อวิทยุโทรทัศน์ หรือ กสช. กับการประกาศใช้ พ.ร.บ.การประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

๒.๔.๓ การเกิดของวิทยุชุมชน

ในช่วงสองสามปีหลังจากการพระราชทานรัฐธรรมนูญใหม่ กระแสความตื่นตัวในเรื่องของวิทยุชุมชนขององค์กรพัฒนาเอกชน หรือที่เรียกกันว่า NGO (non-governmental organizations) ได้เริ่มก่อตัวขึ้น มีการจัดสัมมนาทางวิชาการร่วมกันระหว่างคณาจารย์สายนิเทศศาสตร์และ องค์กรพัฒนาเอกชน แม้แต่องค์กรต่างประเทศและองค์กรรัฐเช่นกรมประชาสัมพันธ์ ก็ได้ร่วมมือด้วยในบางโอกาสเช่นกัน

“วิทยุชุมชนเกิดขึ้นในช่วงปี ๒๕๔๒ – ๒๕๔๔ จากการรวมตัวของกลุ่มองค์กรต่างๆ ด้วยมุ่งมาดให้ชุมชนแต่ละแห่งมีพื้นที่ในการทำสื่อของตัวเอง ...วิทยุชุมชนเริ่มเปิดตัวออกมาหลังกระบวนการเรียนรู้ที่ดำเนินการโดยองค์กรภาคประชาชนทั้งสิ้น”^{๙๖} การตราพระราชบัญญัติพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้สร้างความหวังให้แก่ประชาชนว่าจะมีองค์กรอิสระคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) เข้ามากำกับดูแลการใช้คลื่นความถี่ในเร็ววัน โดยเฉพาะในมาตรา ๒๖ ของพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้สร้างความตื่นตัวในหมู่ผู้สนใจวิทยุชุมชน โดยกำหนดรายละเอียดของการจัดสรรคลื่นว่า กสช. จะต้องจัดคลื่นวิทยุให้ประชาชนเป็นจำนวนร้อยละ ๒๐ ดังที่บัญญัติไว้ว่า

“การจัดทำแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ และการอนุญาตให้ประกอบกิจการดังกล่าว ต้องคำนึงถึงสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างผู้ประกอบการภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยจะต้องจัดให้ภาคประชาชนได้ใช้คลื่นความถี่ไม่น้อยกว่าร้อยละสิบ ในกรณีที่ภาคประชาชนยังไม่มีความพร้อมให้ กสช. ให้การสนับสนุน เพื่อให้ภาคประชาชนมีโอกาสใช้คลื่นความถี่ในสัดส่วนตามที่กำหนด”

จนล่วงเข้าในปี ๒๕๔๔ ปลายปี เริ่มเกิดวิทยุชุมชนขึ้นในประเทศไทย และตัวอย่างวิทยุชุมชนต้นแบบนี้ เป็นที่สนใจในวงกว้างและต่อมาได้ขยายตัวออกไปโดยการเรียนรู้กันเองของชุมชนการเกิดขึ้นและขยายตัวของวิทยุชุมชนนี้ แน่แน่นอนว่ามีปัญหาเรื่องข้อกฎหมายตามมา ในขณะที่ผู้ริเริ่มจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนอ้างสิทธิตามรัฐธรรมนูญในเรื่องของสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามมาตรา ๓๔ และอ้างมาตรา ๔๐ ในเรื่องของคลื่นความถี่ แต่ในทางปฏิบัติ การจะใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญต้องมีกฎหมายรองรับ และกฎหมายที่มีอยู่ก่อนรัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่ยังมีผลบังคับอยู่จนกว่าจะมีการแก้ไขหรือออกกฎหมายใหม่คือ พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๔๘

^{๙๖} ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, เนชั่นสุดสัปดาห์ ปีที่ ๑๔,ฉบับที่ ๖๗๘ วันที่ ๓๐ พ.ค. – ๕ มิ.ย.

ในพระราชบัญญัติดังกล่าว ระบุใน มาตรา ๖ ที่แก้ไขโดยพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๓๐ ความว่า

“มาตรา ๕ ห้ามมิให้ผู้ใดส่งวิทยุกระจายเสียงหรือส่งวิทยุโทรทัศน์เพื่อให้บริการแก่สาธารณะหรือแก่ชุมชน เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตให้ดำเนินการส่งวิทยุกระจายเสียงหรือบริการส่งวิทยุโทรทัศน์จากเจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาต

การส่งวิทยุกระจายเสียงหรือการส่งวิทยุโทรทัศน์ ที่กระทำโดยการทำให้คลื่นแอมตรเซียนแพร่กระจายไปในบรรยากาศ ถ้าได้ทำการส่งโดยมีรายการแน่นอนสม่ำเสมอหรือเป็นประจำ และบุคคลอื่นสามารถรับการส่งวิทยุนั้นได้โดยใช้เครื่องรับวิทยุกระจายเสียงหรือเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ที่ผู้ส่งจัดหาให้หรือที่มีจำหน่ายโดยทั่วไป ให้ถือว่าการส่งวิทยุนั้นเป็นการส่งวิทยุกระจายเสียงหรือการส่งวิทยุโทรทัศน์เพื่อให้บริการแก่สาธารณะหรือแก่ชุมชนตามความในวรรคหนึ่ง

การส่งวิทยุกระจายเสียงหรือการส่งวิทยุโทรทัศน์ ที่กระทำโดยการทำให้คลื่นแอมตรเซียนผ่านไปตามสายหรือสื่อตัวนำไฟฟ้า ถ้าได้ทำการส่งโดยมีรายการแน่นอนสม่ำเสมอหรือเป็นประจำ และบุคคลอื่นสามารถรับการส่งวิทยุนั้นได้โดยใช้เครื่องรับวิทยุกระจายเสียงหรือเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ที่ผู้ส่งจัดหาให้หรือที่มีจำหน่ายโดยทั่วไป ไม่ว่าเครื่องรับนั้นจะมีความจำเป็นต้องดัดแปลงหรือติดตั้งอุปกรณ์เพิ่มเติมหรือไม่ก็ตาม และถ้าการส่งวิทยุนั้นได้กระทำตามลักษณะหรือขอบเขตตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ให้ถือว่าการส่งวิทยุนั้นเป็นการส่งวิทยุกระจายเสียงหรือการส่งวิทยุโทรทัศน์เพื่อให้บริการแก่สาธารณะหรือแก่ชุมชนตามความในวรรคหนึ่ง

กฎกระทรวงที่ออกตามความในวรรคสาม ให้ใช้บังคับในวันที่ระบุในกฎกระทรวง แต่จะใช้บังคับก่อนเก้าสิบวันนับแต่วันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาไม่ได้ กฎกระทรวงที่ออกมาเปลี่ยนแปลงลักษณะและขอบเขตของการส่งวิทยุตามที่ได้มีกฎกระทรวงกำหนดไว้แล้ว ย่อมไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของผู้รับใบอนุญาตอยู่แล้วก่อนวันที่กฎกระทรวงดังกล่าวใช้บังคับ และให้ผู้รับใบอนุญาตดังกล่าวดำเนินการต่อไปได้จนกว่าอายุใบอนุญาตนั้นจะสิ้นสุดลง” จากความในกฎหมายดังกล่าวข้างต้น การจัดตั้งวิทยุชุมชนของประชาชนจึงถือว่าเป็นการผิดกฎหมายแน่นอน และเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ดำเนินการในกรณีที่มีการฝ่าฝืน ก็ได้แก่กรมประชาสัมพันธ์ วิทยุกระจายเสียงในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนมีความสำคัญในด้านต่างๆ ดังนี้

๑. ความสำคัญในด้านการเสริมสร้างสติปัญญา
๒. ความสำคัญในด้านการพัฒนาประเทศ
๓. ความสำคัญในด้านการสื่อสารของโลก

๑. ความสำคัญในด้านการเสริมสร้างสติปัญญา มี ๓ ลักษณะ คือ

ก. การให้ข้อเท็จจริงแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีเหตุทักท้วงขบถรอบรู้ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัว เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ทันต่อเหตุการณ์อยู่ตลอดเวลา

ข. การให้การศึกษา เป็นการเปิดโอกาสให้มนุษย์ได้รับความรู้ได้อย่างทัดเทียมกัน เพื่อช่วยให้มีโอกาสในการดำรงชีพที่ดีขึ้น

ค. การแสดงความคิดเห็น วิทยูกระจายเสียงเป็นเวทีกลางให้ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความนึกคิดซึ่งกันและกัน เพื่อเพิ่มพูนความรู้มากยิ่งขึ้น อันเป็นหนทางให้เกิดความเจริญได้ในที่สุด

๒. ความสำคัญในด้านการพัฒนาประเทศ

วิทยูกระจายเสียงเป็นสื่อมวลชนที่เข้าถึงประชาชนได้ดีกว่าสื่ออื่นด้วยธรรมชาติและลักษณะพิเศษบางประการ วิทยูกระจายเสียงสามารถแพร่กระจายข่าวสารไปสู่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับได้อย่างรวดเร็วและห่างไกลทุกหนทุกแห่ง ไม่เป็นอุปสรรคสำหรับผู้ด้อยการศึกษาที่อ่านและเขียนหนังสือไม่ได้ ประกอบกับราคาเครื่องรับวิทยูกระจายเสียงราคาไม่แพง สูงนัก จึงทำให้ทุกคนครอบครัวยังอยู่ในครอบครองได้จากธรรมชาติและลักษณะพิเศษบางประการของวิทยูกระจายเสียงจึงมีความสำคัญในการใช้เพื่อการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ได้อย่างดี เช่น การพัฒนาการศึกษา การพัฒนาทางการเมือง การพัฒนาชนบท การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น

๓. ความสำคัญในด้านการสื่อสารของโลก

ก. วิทยูกระจายเสียงเป็นเครื่องมือในการรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกได้อย่างรวดเร็วและเหมาะสมที่สุด ไม่ว่าเหตุการณ์นั้นจะเกิดขึ้น ณ ที่แห่งใดของโลกก็ตาม เนื่องจากวิทยูกระจายเสียงเป็นสื่อมวลชนที่สามารถส่งข่าวสารด้วยความรวดเร็วกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่น เพราะคลื่นวิทยูสามารถไปได้ทุกหนแห่งและไปได้ไกลๆ ในทุกท้องถิ่น ทำให้ชาวโลกมีโอกาสรับรู้เหตุการณ์ต่างๆ ในโลกได้พร้อมๆ กัน

ข. วิทยูกระจายเสียงเป็นเครื่องมือในการใช้เพื่อสื่อที่ทำให้เกิดจากการพึ่งพากันและกันทั่วโลก การพึ่งพากันที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารทางวิทยูกระจายเสียงมักเป็นไปในรูปของการแจ้งข่าวสารเพื่อให้คนทั่วโลกทราบว่ามิอะไรเกิดขึ้นกับใคร ที่ไหน และมีความเป็นมาอย่างไร

๒.๔.๔ ลักษณะและรูปแบบการจัดรายการวิทยุชุมชน

สำหรับลักษณะสำคัญของวิทยุชุมชนมีมากมาย คือ^{๙๗}

ก. กลุ่มคนที่หลากหลายในพื้นที่กระจายเสียงสามารถเข้าถึงได้ง่าย เท่าเทียม และมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

ข. เป็นสมบัติสาธารณะที่ชุมชนร่วมกันจัดตั้งและเป็นเจ้าของร่วมกัน

ค. ใช้อาสาสมัครในการดำเนินการ

ง. ไม่มุ่งหวังกำไรทางธุรกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นอิสระจากการครอบงำและแทรกแซงจากกลุ่มอิทธิพล กลุ่มหวังผลประโยชน์โดยมิชอบ กลุ่มการเมือง และพรรคการเมืองทุกระดับ แต่สร้างทุนทางสังคม

จ. เป็นช่องทางการสื่อสารสาธารณะที่สมาชิกในชุมชนมีบทบาทเป็นได้ทั้งผู้รับสาร และผู้ส่งสาร เป็นการสื่อสารสองทาง โดยกลุ่มผู้จัดและผู้ฟังเป็นกลุ่มเดียวกัน

ฉ. เป็นสื่อเพื่อบริการชุมชน เพื่อประโยชน์ตามความต้องการของชุมชน และมุ่งสร้างโอกาสแก่ผู้ด้อยโอกาสในชุมชน

^{๙๗} ธนิตา กลิ่นลำดวน, “การบริหารจัดการรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช”, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๔.

ข. เป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารเชื่อมโยงการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ส่วนสมาคมการสื่อสารด้านการกระจายเสียง (World Association of Communication Radio Broadcaster) ได้กำหนดลักษณะทั่วไปของวิทยุชุมชนไว้ดังต่อไปนี้^{๔๘}

๑. การส่งกระจายเสียงกำลังต่ำ
๒. การควบคุมและการให้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง
๓. มีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่เน้นเฉพาะ
๔. ให้โอกาสผู้ฟังได้เข้าถึงสื่อที่ดีกว่า
๕. ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม และเป็นการปฏิบัติงานของวิทยุชุมชน
๖. รูปแบบการจัดรายการของวิทยุชุมชนจะแตกต่างไปจากรูปแบบรายการวิทยุระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

นอกจากนี้ตามแนวความคิดของ **เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์** ได้มองรูปแบบการดำเนินรายการวิทยุชุมชนว่าต้องมีลักษณะดังนี้^{๔๙}

๑. ดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะ
๒. สนองความต้องการและรักษาผลประโยชน์ของทุกคนในชุมชน
๓. เป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสาร เชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างชุมชนภายในและชุมชนภายนอก
๔. เป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิด จุดประกายประเด็นสาธารณะ เป็นศูนย์ประสานความร่วมมือในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น
๕. ตรวจสอบและรักษาผลประโยชน์ของท้องถิ่น
๖. อนุรักษ์คุณค่า และเอกลักษณ์ท้องถิ่น ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ภาษา ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม
๗. องค์กรชุมชนร่วมเป็นเจ้าของในลักษณะเครือข่าย
๘. มีความเป็นอิสระ ปราศจากการครอบงำของรัฐ การเมือง ธุรกิจ และต่างชาติ
๙. ดำเนินการโดยไม่หวังและแสวงผลกำไร โดยการจัดตั้งกองทุนและดำเนินกิจกรรมระดมทุนขอรับบริจาคอย่างไม่ให้สร้างเงื่อนไขต่อการดำเนินการ
๑๐. ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนพัฒนากิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ เพื่อประโยชน์สาธารณะ
๑๑. บริหารงานในรูปคณะกรรมการ ผู้มีส่วนร่วมทุกคนเป็นอาสาสมัครที่ทำงานด้วยความเสียสละ
๑๒. ดำเนินการโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน จัดสรรส่วนเวลาและรายการที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ

^{๔๘} World Association of Communication Radio Broadcaster, อ้างใน กิตติมา สุรสนธิ, **ความรู้ทางการสื่อสาร**, (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), หน้า ๑๘๑.

^{๔๙} เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, แนวคิดวิทยุชุมชนจากเวทีปฏิรูปสื่อภาคประชาชน ใน วิภา อุดมฉันท (บรรณาธิการ), **โลกของสื่อ**, ลำดับที่ ๔ “ยกเครื่องสื่อไทย”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๕๘-๕๙.

๑๓. มีกลไกและกระบวนการการสร้างจิตสำนึก จรรยาบรรณ ความรับผิดชอบ และการพัฒนาบุคลากร

๑๔. มีการประสานกันเป็นเครือข่ายวิทยุกระจายเสียงภาคประชาชน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล และประสบการณ์

นอกจากนี้ **จุมพล รอดคำดี** ยังได้แบ่งระดับลักษณะของการเป็นวิทยุชุมชนออกเป็น ๖ ระดับ สรุปได้ดังนี้^{๑๐๐}

ระดับแรก (ระดับรายการ) ผู้จัดการรายการของสถานีนำข้อมูลที่สมาชิกชุมชนแจ้งมา นำเสนอในลักษณะการประกาศสาธารณะหรือการบริการชุมชน เป็นการจัดการรายการเพื่อบริการประชาชน เช่น การจัดการรายการประเพณีของหาย งานจัดเลี้ยง งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานพบปะสังสรรค์ ฯลฯ ประชาชนหรือผู้ฟังส่งจดหมายหรือโทรศัพท์มาบอก ผู้จัดการรายการจะเป็นผู้เลือกเนื้อหา และพูดด้วยตนเอง ผู้ฟังหรือประชาชนไม่มีสิทธิ์ในการเลือกเนื้อหาหรือวิธีการนำเสนอตลอดจนเป็นเจ้าของรายการได้

ระดับสอง (ระดับรายการ) มีแนวคิดการจัดการรายการโดยเนื้อหาเป็นการรายงานโดยตรงจากประชาชน เช่น รายการของ จส. ๑๐๐, สวพ. ๙๑, ร่วมด้วยช่วยกัน ของ INN เป็นต้น ผู้ฟังจะเป็นผู้กำหนดเนื้อหา และวิธีการเสนอ (รายงานการจราจร, แจ้งของหาย, แจ้งเหตุด่วนเหตุร้ายด้วยตนเอง) ตามที่สถานีกำหนดกรอบให้รายงาน แต่ประชาชนไม่สามารถเป็นเจ้าของรายการได้ สถานีหรือผู้จัดการรายการยังเป็นผู้ควบคุมหรือเป็นเจ้าของรายการ ดูแลการจัดการผลิตและการนำเสนอ โดยกำหนดกรอบและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดและ/หรือนำเสนอเนื้อหาในบางรายการ ประชาชนหรือผู้ฟังเป็นผู้เสนอเนื้อหาหรือเล่าเหตุการณ์ด้วยตนเองเท่านั้น

ระดับสาม (ระดับรายการ) มีแนวคิดการจัดการรายการในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งของสถานี ซึ่งสถานียินยอมให้จัดเนื้อหาและวิธีการนำเสนอมาจากความคิดเห็นของตัวแทนประชาชนที่ได้รับการคัดเลือกขึ้นมาอยู่ในรูปของ “คณะกรรมการวิทยุชุมชน” เป็นผู้ตัดสินใจและให้ความเห็นชอบว่าจะจัดรายการอย่างไร กรรมการชุดนี้จะเป็นผู้กำหนดนโยบาย กำหนดเรื่องราวหรือเนื้อหาที่จะเสนอ ในขณะเดียวกันก็สะท้อนความต้องการของผู้ฟังให้ทราบ ผู้จัดการรายการซึ่งเป็นนักจัดรายการอาชีพ หรือเป็นเจ้าของหน้าที่ของรายการนั้นๆ จะรับผิดชอบหรือเอาความเห็นของคณะกรรมการออกไปปฏิบัติ กรณีนี้จะสังเกตได้ว่า ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นเจ้าของรายการและบริหารรายการ โดย สามารถกำหนดเนื้อหาและวิธีการเสนอรายการตามแนวทางของตนได้ มิใช่สถานีหรือผู้จัดการรายการเป็นผู้กำหนดแต่ประการใด อย่างไรก็ตาม สถานียังเป็นของหน่วยงานที่เป็นเจ้าของ บุคลากรสถานีทำหน้าที่ดูแลให้คำปรึกษาเฉพาะทางด้านระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่างๆ และอำนวยความสะดวกในด้าน การออกอากาศ และผลิตรายการตามวัตถุประสงค์ของ “คณะกรรมการวิทยุชุมชน” เท่านั้น เช่น รายการสร้างสรรค์จันทร์

ระดับสี่ (ระดับสถานี) ในระดับนี้อาศัยอาสาสมัครเข้ามาเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ในสถานี ทั้งบริหารสถานีและดำเนินการด้านรายการ บริหารรายการทั้งหมดโดยกลุ่มอาสาสมัครที่เป็น

^{๑๐๐} จุมพล รอดคำดี, อ้างถึงใน ทิวพร แสนเมืองชิน, “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผ่านรายการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะนิเทศศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓).

ตัวแทนของกลุ่มต่างๆ การกำหนดเนื้อหาในชุมชน การจัดรายการทำด้วยตนเองทั้งสิ้น โดยม
เจ้าหน้าที่ประจำสถานีคอยให้คำแนะนำและความช่วยเหลือ แต่สถานียังเป็นหน่วยงานของรัฐ
งบประมาณจากรัฐและการบริจาค ประชาชนไม่ใช่เจ้าของ

ระดับห้า (ระดับสถานี) เป็นสถานีที่มีใบอนุญาตเป็นเจ้าของคลื่นความถี่ ในแนวคิดนี้
ประชาชนในชุมชนสามารถรวมตัวกันยื่นขอคลื่นความถี่จากรัฐ และลงทุนจัดตั้งสถานีวิทยุเป็นของ
ชุมชนตนเอง และตั้งตัวแทนเข้าไปบริหารสถานีในรูปคณะกรรมการวิทยุชุมชน คณะกรรมการฯ จะ
ทำหน้าที่กำหนดนโยบายการบริหารสถานี แต่งตั้งการจัดตั้งสถานี (Station Managing Director)
ควบคุมการบริหาร และว่าจ้างมืออาชีพทำงานในการจัดการสถานี การจัดและการผลิตรายการ
(Professional Journalists) ตลอดจนว่าจ้างพนักงานธุรการ อาสาสมัครหรือสมาชิกในชุมชนที่
สามารถทำงานการเงิน การบัญชี เข้ามาทำงานให้สถานี แต่งตั้งผู้จัดการไปจนถึงพนักงานระดับล่าง
ภายใต้ต้นนโยบายของคณะกรรมการฯ การจัดรายการเป็นไปในแนวทางที่คณะกรรมการฯ กำหนดหรือ
ให้นโยบายเอาไว้

ระดับหก (ระดับเจ้าของสถานีและมีใบอนุญาตเป็นเจ้าของคลื่นความถี่) ในระดับนี้
ประชาชนรวมตัวกันจัดตั้งสถานี และยื่นขอใบอนุญาตเป็นเจ้าของคลื่นความถี่จากรัฐเช่นเดียวกับ
ระดับห้า แต่การดำเนินงานของสถานี ตั้งแต่ระดับคณะกรรมการวิทยุไปจนกระทั่งถึงเจ้าหน้าที่ผู้
ปฏิบัติงานทุกคน ทุกระดับ ล้วนเป็นอาสาสมัครทั้งสิ้น อาสาสมัครเหล่านี้จะได้รับการอบรมจาก
ผู้เชี่ยวชาญในด้านการบริหารสถานี การจัดรายการ การสื่อข่าว เขียนข่าว และหน้าที่อื่นๆ ที่จำเป็น
ซึ่งชุมชนว่าจ้างให้มาอบรม หรือสถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานวิชาการที่เชี่ยวชาญจากภาคเอกชน
ภาครัฐ อาจจะเข้ามาให้ความช่วยเหลือหรือความร่วมมือในการพัฒนาทักษะ คุณลักษณะของสื่อ
วิทยุกระจายเสียง^{๑๐๑} มีดังนี้

๑. สามารถเข้าถึงเป้าหมายได้กว้างกว่าและสามารถเข้าถึงประชาชนบางคนที่สื่อ
ประเภทวิทยุและโทรทัศน์เข้าไม่ถึง

๒. ผู้ฟังมีความสุขเพลิดเพลินเหมือนมีส่วนร่วมด้วยกับรายการ

๓. ราคาถูกกว่าโทรทัศน์มาก

๔. เลือกรับฟังได้มากสถานีกว่าโทรทัศน์

๕. ผู้ฟังรู้สึกคล้ายกับผู้ประกาศวิทยุมาเยือนพูดคุยตรงหน้า

๖. มีความรวดเร็วในการเสนอข่าว ทำให้คนฟังมีความเชื่อมั่นในข่าวสารจากวิทยุว่าเป็น
Primary Facts คือ เป็นข้อเท็จจริงเบื้องต้นเพื่อจะติดตามหารายละเอียดจากสื่อชนิดอื่นต่อไปได้

๗. ทำให้ผู้ฟังมีความรู้สึกว่าได้ฟังเรื่องเดียวกันพร้อมๆ กันซึ่งจะทำให้เกิดเพิ่มพูนความ
เชื่อมั่นในข่าวสารและคำแนะนำทางวิทยุขึ้น

๘. วิทยุไม่ต้องการด้านเทคนิคมากเท่าโทรทัศน์ เพราะโทรทัศน์มีเทคนิคทางภาพเพิ่ม
ขึ้นมาอีกจึงเป็นงานที่มีภาระยุ่งยากกว่าวิทยุมาก

๙. วิทยุต้องการคนทำงานน้อยกว่าโทรทัศน์

^{๑๐๑} บำรุง สุขพรรณ, รศ., พฤติกรรมการรับฟังข่าวสารวิทยุกระจายเสียงและผลที่มีต่อการพัฒนา

๑๐. การรับฟังรายการวิทยุ ผู้ฟังสามารถรับฟังได้ตลอดเวลาเพราะใช้แต่การได้ยินเท่านั้น

๒.๔.๕ รัฐธรรมนูญและกติกาการจัดสรรคลื่นอย่างใหม่

หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ สังคมไทยมีความตื่นตัวในความเป็นประชาธิปไตยสูง จากภาพอดีตของการปฏิบัติและการต่อสู้เมื่อ ๑๗ พ.ค. ที่เพิ่งจะผ่านพ้นไปไม่นาน คนจำนวนมากจึงชื่นชมกับรัฐธรรมนูญใหม่ ที่ถือว่ามีความเป็นประชาธิปไตยสูงที่สุดฉบับหนึ่งเท่าที่เคยมีมาในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีบทบัญญัติในมาตรา ๔๐ ที่ว่าด้วยคลื่นความถี่วิทยุและการกำกับดูแลกิจการวิทยุโทรทัศน์และโทรคมนาคมที่มีความว่า

“มาตรา ๔๐ คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ การดำเนินการตามวรรคสองต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม”

ผลจากมาตรา ๔๐ ของรัฐธรรมนูญนี้ เท่ากับการบอกให้ประเทศไทยจัดการปฏิรูประบบการจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุ และให้มีองค์กรกำกับการใช้คลื่นใหม่ทั้งหมดผลในส่วนหนึ่งของประชาชน ก็เป็นที่แน่นอนว่าประชาชนเกิดความตื่นตัว ความหวังที่จะได้รับการจัดสรรหรือ ได้โอกาสในการจัดทำวิทยุของตนเอง

ผลของวิทยุกระจายเสียงที่มีต่อสังคม

ผลของวิทยุกระจายเสียงต่อสังคมมีมากมายและต่างกัน ดังจะได้แยกให้เห็นเป็นข้อๆ ดังนี้

๑. วิทยุกระจายเสียงมีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวัน และกิจวัตร (Habits) เบ็ดเตล็ด อื่นๆ ของผู้ฟัง ในขณะที่ทางสถานีพยายามปรับเวลาของรายการเพื่อให้เหมาะสมกับกิจวัตรประจำวันของสาธารณชนนั้น ในทางกลับกัน สาธารณชนก็พยายามปรับกิจวัตรให้คล้อยตามรายการกระจายเสียงอยู่เสมอ รายการบางประเภทเป็นเหตุให้บางคนฝึกฝนตนเองให้อยู่ติดบ้านตามวันและเวลาของรายการนั้นๆ

๒. วิทยุกระจายเสียงมีผลต่อการใช้ในการแสดงความสามารถพิเศษ ในการชักนำให้เกิดปฏิกิริยาต่อมวลชน (Mass Social) ให้แสดงความมีน้ำใจกว้างขวางเพื่อการมีส่วนร่วมกันช่วยเหลืออย่างรีบด่วน

๓. การกระจายเสียงมีอิทธิพลทำให้สาธารณชนเกิดความตื่นตระหนกต่อสถานการณ์บางอย่างที่ไม่แน่ใจว่าอาจนำมาซึ่งความไม่ปลอดภัย แต่ในขณะเดียวกันสามารถทำให้ความตื่นตระหนกนั้นทุเลาลงโดยการให้คำแนะนำหรือให้ข้อเสนอแนะต่างๆ

๔. วิทยุเน้นหนักไปในการใช้ภาษาที่ง่ายๆ แก่การเข้าใจในทันที แต่ยังรักษามาตรฐานและความหมายที่ถูกต้องไว้ สื่อมวลชนอื่นก็เช่นเดียวกัน มักจะใช้ข้อความสั้นๆ ที่สมบูรณ์ เข้าใจง่ายๆ

ใช้ภาษาล้อยคำธรรมดา เพื่อให้ง่ายต่อการสื่อสารสำหรับวิทยุ นั่นเป็นการยากที่จะดึงดูดให้ผู้ฟังคงอยู่กับรายการพูดนานกว่า ๑๕ นาที นอกจากผู้ฟังจะสนใจและตั้งใจฟังรายการนั้นอย่างจริงจัง หรือปรารถนาที่จะมีส่วนร่วมกับการวิทยุที่ให้ผู้ฟังรายการตอบโต้หรือสนทนาพูดคุยกับทางรายการได้ หรือเนื้อหาของรายการนั้นเป็นที่ชื่นชอบหรือใกล้ตัวผู้ฟังอยู่แล้ว

๕. ผลของวิทยุอีกประการหนึ่งก็คือ สามารถแนะนำให้สังคม (ประชาชน) ได้รู้จักและใกล้ชิดบุคคลที่น่าสนใจหรือผู้นำของชุมชน สมาคมองค์การต่างๆ ตลอดจนให้ได้ทราบถึงสถานะและความเคลื่อนไหวต่างๆ การอภิปรายถกเถียงปัญหาที่เกิดขึ้นมาในสังคม เป็นการเพื่อความสำเร็จ

ศาสตราจารย์ Lazarsfeld และศาสตราจารย์ Merton^{๑๐๒} ชี้ให้เห็นว่า “สื่อมวลชนย่อมให้เกียรติ และส่งเสริมอำนาจหน้าที่ของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลตามสิทธิ และสถานะที่เขาพึงจะมีและดูเหมือนสาธารณชนที่ฟังวิทยุจะลงความเห็นและมีความเชื่อเป็นวัฏจักรที่ว่า ถ้าท่านเป็นคนสำคัญจริงๆ ท่านก็จะเป็นที่สนใจของมวลชนโดยทั่วไป และถ้าท่านเป็นที่สนใจของมวลชนแล้ว นั่นแหละจึงจะแน่ใจได้ว่าท่านต้องเป็นคนสำคัญจริงๆ”

๒.๔.๖ ประเภทของรายการวิทยุกระจายเสียง

ระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๑๘ จำแนกรายการวิทยุกระจายเสียงไว้ ๔ ประเภท เป็นการแยกประเภทอย่างกว้างๆ ในส่วนของรายการแต่ละรายการประเภทนั้น มีวิธีการนำเสนอด้วยวิธีการและรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ถูกกับความนิยมของผู้ฟังตาม ยุคสมัย ซึ่งมีดังนี้คือ

๑. รายการประเภทข่าว
๒. รายการประเภทความรู้
๓. รายการประเภทบันเทิง
๔. รายการโฆษณาและบริการธุรกิจ

นอกจากนี้แล้ว การแบ่งรูปแบบและประเภทของรายการวิทยุกระจายเสียงนั้น ยังสามารถแบ่งออกได้อีกหลายรูปแบบ ดังนี้

รูปแบบของรายการวิทยุกระจายเสียง คือ รูปแบบรายการ และมีการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงได้อย่างน่าสนใจ ได้แก่

๑. รายการพูดคุยโดยตรง
๒. รายการข่าว
๓. รายการสัมภาษณ์
๔. รายการสนทนา
๕. รายการอภิปราย
๖. รายการละคร
๗. รายการสารคดี
๘. รายการนิตยสาร

^{๑๐๒} Lazarsfeld และ Merton, อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

การแบ่งประเภทรายการวิทยุ นั้น มีการแบ่งเอาไว้แตกต่างกันไปแล้วแต่จุดมุ่งหมาย ตัวอย่างการแบ่งประเภทรายการของสถานีวิทยุ B.B.C. ของอังกฤษ แบ่งตามลักษณะของวิธีการเสนอรายการไว้ดังนี้

๑. รายการข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน (News and Current Affairs)
๒. รายการอภิปราย (The Discussion Programme)
๓. รายการโต้ตอบทางโทรศัพท์ (The Phone-in Programme)
๔. รายการเพลงจากแผ่นเสียง (Record Programme)
๕. รายการนิตยสารทางอากาศ (The Magazine Programme)
๖. รายการสารคดีเชิงวิเคราะห์และสารคดีทั่วไป (The Documentary Feature Programme)

ถ้าแบ่งรายการวิทยุโดยทั่วไป อาจจะแบ่งได้ดังนี้

๑. รายการเพลง
 - ก. เพลงล้วนๆ
 - ข. เพลงประกอบคำพูด
๒. รายการพูด
 - ก. บทความ คำปราศรัย เทศนา
 - ข. สัมภาษณ์
 - ค. อภิปรายหมู่
 - ง. อภิปรายโต้เถียง
 - จ. สนทนา
 - ฉ. ถามตอบ ตอบปัญหาผู้ฟัง
 - ช. โต้ว่าที่
๓. รายการที่ให้ผู้ฟังร่วมด้วย
 - ก. สัมภาษณ์คนเดินถนน (Vox. pop.)
 - ข. ผู้ร่วมฟังในห้องส่ง ส่วนมากเป็นการถามปัญหาให้ตอบ หรือถามความคิดเห็น
- ๔ รายการสิ่งละอันพันละน้อย (Variety Show) เช่น บทข่าวขัน ดารารับเชิญ
๕. ข่าว (News)
 - ก. ข่าวแท้
 - ข. วิเคราะห์ข่าว เป็นการตีความหมายของข่าว
 - ค. วิเคราะห์ข่าว เป็นการเสนอภูมิหลังและในอนาคต
 - ง. ข่าวเฉพาะเรื่อง เช่น ข่าวกีฬา ข่าวเกษตร
 - จ. สรุปข่าว
 - ฉ. ข่าวประกอบเสียง
๖. ละคร (Dramatic Programme)
 - ก. ละครจบในตัว (Complete Drama) เป็นเรื่องจบใน ๓๐ นาที หรือ ๑ ชั่วโมง
 - ข. ละครยาวเป็นตอนๆ (Serial Drama) หรือละครชุด

ค. เรื่องสั้นดัดแปลง คือการนำเรื่องสั้นมาเล่าทางวิทยุ

๗. รายการข่าวสารเหมือนจริงหรือสารคดี (Documentary) เป็นรายการที่มุ่งเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา มักเป็นเรื่องที่มีปัญหา บันทึกเสียงคนที่เกี่ยวข้อง หรือเหตุการณ์ประกอบคำบรรยายเพื่อให้ศึกษาปัญหานั้นอย่างลึกซึ้ง

๘. รายการนิตยสารทางอากาศ

การแบ่งประเภทรายการวิทยุจะแบ่งให้ครอบคลุมลักษณะของรายการอยู่ ๔ ลักษณะใหญ่ด้วยกันคือ

ก. แบ่งโดยเอาเนื้อหาของรายการเป็นหลัก เช่น รายการเกษตร รายการกีฬา รายการธรรมะ เป็นต้น

ข. แบ่งโดยเอาลักษณะรูปแบบการเสนอรายการเป็นหลัก เช่น รายการนิตยสาร ทางอากาศ รายการสารคดี รายการอภิปราย รายการสัมภาษณ์ เป็นต้น

ค. แบ่งโดยเอาผู้ฟังเป็นหลัก รายการในลักษณะนี้ ไม่ได้ระบุถึงวิธีเสนอรายการอย่างชัดเจน ขึ้นอยู่กับตัวผู้จัดรายการที่จะเลือกวิธีเสนอรายการตามความเหมาะสมกับเรื่องราว และกลุ่มผู้ฟังเป้าหมาย

ง. แบ่งโดยเอาหน้าที่สื่อมวลชนเป็นหลัก เช่น รายการบันเทิง รายการสาระความรู้ รายการข่าว รายการบริการประชาชน เป็นต้น^{๑๐๓}

๒.๔.๗ แนวคิดในการจัดรายการ (Programming) มีขอบเขตครอบคลุม ๒ ด้าน คือ

๑. งานวางแผนให้มีรายการใดรายการหนึ่งขึ้นมา การวางแผนจัดรายการ เริ่มต้นด้วยการศึกษากลุ่มประชากรเป้าหมายทั้งทางด้านประชากรศาสตร์ และทางด้านพฤติกรรม การฟังวิทยุกระจายเสียงของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ฟังจะช่วยให้ผู้บริหารด้านจัดรายการนำไปตัดสินใจในการจัดรายการ ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายในชุมชนนั้น ศึกษาอัตราส่วนความนิยมรายการ ทำให้ทราบระดับความนิยมฟังรายการประเภทใดที่ได้รับความนิยมสูงสุด เพื่อนำมาวางแผนและกลยุทธ์ในการจัดรายการให้เป็นที่นิยมของผู้ฟัง

๒. งานบรรจุตารางการกระจายเสียงหรือวางแผนผังรายการ ซึ่งหมายถึงกำหนดประเภทรายการ วันเวลาในการออกอากาศ ความยาวของรายการตลอดจนผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบ

เมื่อกล่าวโดยรวมแล้วการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงมีลักษณะกระบวนการประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ๘ ขั้นตอน ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานการวางแผนผลิตรายการ ขั้นตอนการเขียนมา ขั้นตอนเตรียมวัสดุรายการ ขั้นตอนติดต่อประสานงาน ขั้นตอนการชักซ้อม ขั้นตอนบันทึกเสียง และขั้นตอนตรวจสอบคุณภาพรายการ รายการบางประเภทหรือบางรูปแบบ ผู้ผลิตรายการจะต้องมีความพิถีพิถันทุกขั้นตอนของการผลิต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพิจารณาตามความเหมาะสม

^{๑๐๓} บุญเกื้อ ควรรหาเวช, การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง วิทยุศึกษาและวิทยุโรงเรียน, ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๕-๑๑๗.

บุคลากรในการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงแบ่งออกเป็น ๗ ฝ่าย ได้แก่ ผู้ผลิตรายการ ผู้เขียนบท ผู้กำกับรายการ ผู้แสดง วิทยากร ผู้ควบคุมเสียง โดยแต่ละฝ่ายมีบทบาทที่แตกต่างกัน ผู้เขียนบท และผู้กำกับรายการ มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการและมีรสนิยมดี^{๑๐๔}

๒.๔.๘ การผ่อนผัน: จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชน

การเข้าบังคับใช้กฎหมายของกรมประชาสัมพันธ์ เมื่อ ๑๒ ก.พ. ๒๕๔๕ โดยคำสั่งของ อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ให้วิทยุชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดสิงห์บุรี ยุติการออกอากาศ โดยเหตุที่ว่าเป็นการดำเนินงานที่ไม่ได้รับอนุญาตจากทางการ ได้ก่อให้เกิดเสียงทักท้วงจากแวดวง ผู้เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชน และผู้จัดตั้งวิทยุชุมชนทั่วไป

ที่สุดแล้วคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้ร่วมกับองค์กรภาคเอกชนต่างๆ หา แนวทางที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว และที่สุดเรื่องก็ได้เข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี โดยในการ ประชุมวันที่ ๑๖ ก.ค. ๒๕๔๕ คณะรัฐมนตรีได้มอบหมายให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ได้ กำหนดหลักเกณฑ์ชั่วคราว เพื่อดูแลการใช้คลื่นวิทยุชุมชน

หลังจากนั้น การดำเนินการวิทยุชุมชน ได้ดำเนินต่อไปในลักษณะของการผ่อนผัน แต่ก็ ไม่มีความแน่นอนของวิธีการ มีการปรับเปลี่ยนแนวคิด ทั้งในเรื่องของการใช้คลื่นของกรม ประชาสัมพันธ์ และการให้องค์กรท้องถิ่นของรัฐคือ อบต. เข้ามาจัดตั้ง

ต่อมาในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๔๖ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบร่างมาตรการและ หลักเกณฑ์ชั่วคราวจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุ ชุมชนที่คณะทำงานฯ ได้ตรวจพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมแล้ว โดยมีสาระสำคัญดังนี้

๑. เจตนารมณ์ของการเรียนรู้วิทยุชุมชน

๒. ความหมายคำว่า “ชุมชน” และ “จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชน”

๓. ลักษณะสำคัญของวิทยุชุมชน

๔. หลักการ ขั้นตอน กระบวนการเตรียมความพร้อมชุมชน ได้แก่ การเตรียมการเรียนรู้ เรื่อง การบริหารจัดการ การผลิตรายการ การทดลองออกอากาศ การพัฒนาความรู้ และการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

๕. สำหรับโครงสร้างหลักในการบริหารจัดการจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชน ประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการเพื่อกำหนดนโยบายและดูแลด้านการดำเนินงาน และ คณะกรรมการปฏิบัติการในด้านบริหารจัดการและด้านรายการ

๖. ขั้นตอนการแจ้งเพื่อขอดำเนินการจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชน โดยกำหนดให้มี คณะกรรมการดำเนินการเพื่อการเรียนรู้วิทยุชุมชนที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง ทำหน้าที่รับรอง ส่งเสริม พัฒนาจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

๗. สำหรับขั้นตอนการแจ้งเพื่อขอดำเนินการแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ

๗.๑ กรณีจุดปฏิบัติการเรียนรู้ที่ดำเนินการทดลองออกอากาศแล้วให้สามารถ ดำเนินการต่อไปได้ โดยให้ยื่นเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ต่อคณะกรรมการดำเนินการฯ ประกอบการขอ

^{๑๐๔} สุมน อยู่สิน, แนวคิดในการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง, หน่วยที่ ๑ การผลิตรายการ วิทยุกระจายเสียง, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๔), หน้า ๔-๕.

รับรองและให้มีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องส่งภายใน ๖๐ วัน นับจากวันที่มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการฯ

๗.๒ ในส่วนของกลุ่มผู้ดำเนินการที่จะขอตั้งจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนใหม่ ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้และมีโครงการในการบริหารจัดการจุดปฏิบัติการวิทยุชุมชนสมบูรณ์ โดยก่อนทดลองออกอากาศให้ทำการยื่นเรื่องต่อคณะกรรมการดำเนินการฯ เพื่อให้การรับรองภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับเอกสาร

๗.๓ ให้คณะกรรมการดำเนินการฯ พิจารณาคำขอรับรองภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับเอกสาร และอาจขยายเวลาต่อไปได้อีกไม่เกิน ๓๐ วัน และในกรณีที่มีการร้องเรียนว่า การทดลองออกอากาศก่อให้เกิดการรบกวน วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ฯ และกิจการโทรคมนาคมใด หากเป็นจริงตามข้อร้องเรียน ให้คณะกรรมการดำเนินการฯ แจ้งให้หยุดออกอากาศชั่วคราว จนกว่าจะแก้ไขแล้วเสร็จ

๘. ลักษณะพึงประสงค์ทางเทคนิคและทางด้านรายการนั้น เครื่องส่งวิทยุกระจายเสียงมีกำลังส่งไม่เกิน ๓๐ วัตต์ ในระบบ F.M. เสาอากาศสูงไม่เกิน ๓๐ เมตร รัศมีไม่เกิน ๑๕ กิโลเมตร

๙. หลักเกณฑ์นี้ เป็นหลักเกณฑ์ชั่วคราวต้องยุติการดำเนินการเมื่อมี กสช. และ กทช. แล้ว และยินยอมให้กสช. และ กทช. เป็นผู้กำหนดต่อไป

จะเห็นว่าการมีมติของคณะรัฐมนตรีครั้งนี้ เป็นการตัดสินใจที่น่าจะอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลทางการเมือง เนื่องจากวิทยุชุมชนได้เริ่มเกิดขึ้นมาแล้ว และไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการหรือสื่อมวลชน ต่างก็มีแนวคิดที่จะส่งเสริมให้มีวิทยุชุมชน กระแสสนับสนุนวิทยุชุมชนที่เกิดขึ้น ส่งผลให้การจัดการเด็ดขาดตามกฎหมาย จะต้องอาศัยความห้าวหาญในการบริหารอย่างมาก และอาจมีผลกระทบทางการเมือง ซึ่งเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก การตัดสินใจที่มีได้อยู่บนพื้นฐานกฎหมายนี้ จะเห็นได้จาก ข้อเสนอของสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ได้มีข้อสังเกตเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีในเรื่องของวิทยุชุมชน ดังนี้

๑. การจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชน ขณะที่ยังไม่มี กสช. และ กทช. เป็นการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับหลักการของกฎหมาย เนื่องจาก

๑.๑ ในส่วนของเครื่องวิทยุคมนาคมที่ใช้ในการดำเนินการของวิทยุชุมชนจะต้องเข้าหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติวิทยุคมนาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ ด้วย

๑.๒ มาตรการและหลักเกณฑ์ชั่วคราวที่เป็นการผ่อนปรนจะดำเนินการได้ควรมีกฎหมายรองรับ เนื่องจากมาตรา ๘๐ แห่งพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้มีข้อบัญญัติโดย

สรุปว่า ในระหว่างการคัดเลือกและแต่งตั้ง กสช. หรือ กทช. แล้วแต่กรณียังไม่แล้วเสร็จ จะพิจารณาจัดสรรคลื่นความถี่ ออกใบอนุญาตประกอบกิจการ หรืออนุญาตให้ประกอบกิจการเพิ่มเติมไม่ได้ ดังนั้น จึงเห็นควรเพิ่มเติมข้อความในท้ายบทบัญญัติดังกล่าว เพื่อให้เป็นข้อยกเว้นสำหรับกรณีที่ต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับวิทยุชุมชน ให้สามารถดำเนินการได้โดยมีเงื่อนไขตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด อย่างไรก็ดี เนื่องจากกรณีดังกล่าวเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมาย และอาจมีผลกระทบกับข้อสัญญาการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุ โทรทัศน์ทั้งที่กำลัง

ดำเนินการและจะขออนุญาตดำเนินการต่อไปในอนาคตได้ จึงเห็นสมควรมอบให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาหรือสำนักงานอัยการสูงสุดรับไปพิจารณาดำเนินการแล้วแต่กรณีต่อไป

๒. ขณะที่มาตรา ๘๐ แห่งพระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ไม่เปิดช่องให้ทางราชการพิจารณাজัดสรรคลื่นความถี่ ออกใบอนุญาตประกอบกิจการ หรืออนุญาตให้ประกอบกิจการเพิ่มเติมได้ สมควรให้ภาคประชาชนสามารถเข้าไปจัดรายการในสถานีวิทยุกระจายเสียงที่มีอยู่แล้วทั่วประเทศได้ โดยอาจจะมีการผ่อนปรนในเรื่องของระเบียบข้อบังคับที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการของประชาชน เช่น ในเรื่องของใบอนุญาตผู้ประกาศตามกฎหมายและระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ไปพลางก่อน จนกว่าการคัดเลือกและแต่งตั้ง กสช. และ กทช. จะแล้วเสร็จ

๓. การใช้คลื่นความถี่ของทางราชการที่มีอยู่แล้ว โดยมีกรอบการดำเนินการ ดังนี้

๓.๑ จัดตั้งคณะกรรมการ ประกอบด้วย ผู้แทนจากสำนักงานนายกรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา กรมไปรษณีย์โทรเลข องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย นักวิชาการสื่อสารมวลชน เป็นกรรมการ และผู้แทนจากกรมประชาสัมพันธ์เป็นกรรมการและเลขานุการ

๓.๒ กรอบในการบริหารโครงการและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ

๑. กำหนดแผนการดำเนินการวิทยุชุมชน

๒. การดำเนินการวิทยุชุมชนสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

๓. คลื่นความถี่ที่นำมาใช้ดำเนินการ ใช้คลื่นความถี่เดิม แต่นำมาทำซ้ำกับพื้นที่ใหม่

๔. กำหนดคุณสมบัติของผู้ดำเนินการวิทยุชุมชนในพื้นที่ ๒๔

การแข่งขันจัดตั้งและภาวะไร้กฎหมายบังคับปรากฏการณ์ของความอ่อนแอในการบังคับใช้กฎหมาย และความกดดันทางการเมืองในช่วงปี ๒๕๔๖ – ๒๕๔๗ ยังส่งผลให้เกิดความสับสนในการพัฒนาของวิทยุชุมชน ดังจะเห็นว่าแม้เป็นที่ชัดเจน ว่าการยอมให้มีการใช้คลื่นวิทยุใหม่ไม่สามารถทำได้ แต่ก็ได้มีการบังคับจับกุมแต่อย่างใดจากเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องการยอมยกเว้นของรัฐบาลที่ให้การกำหนดจุดปฏิบัติการเรียนรู้ฯ โดยวิทยุชุมชนที่ทำอยู่แล้วให้ทำต่อไปได้โดยไม่ต้องอยู่ในเกณฑ์ และผู้ที่เปิดใหม่ต้องผ่านการเรียนรู้และเข้าระบบนั้น ในความเป็นจริง ปรากฏว่าสถานีวิทยุชุมชนที่มีอยู่นั้น กำหนดคลื่นความถี่ขึ้นใช้เองเป็นคลื่นใหม่ตามอำเภอใจ โดยกำหนดขอยคลื่นความถี่เป็นช่วง .๒๕ บ้าง .๗๐ บ้าง แทรกอยู่ระหว่างคลื่นความถี่ปกติที่มีช่วงระหว่างคลื่นเป็น .๐ และ .๕ การเกิดสถานีใหม่นี้ ก็เกิดขึ้นเองเมื่อคิดว่าตัวเองพร้อม โดยไม่ได้สนใจที่จะเข้าสู่ระบบการเรียนรู้ ฝ่ายเจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้เตรียมความพร้อมที่จะให้ความรู้ และส่วนใหญ่ก็ไม่ได้มีการจรรยาบรรณจากคณะกรรมการว่าเป็นจุดปฏิบัติการเรียนรู้แต่อย่างไรสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับการดำเนินการด้านวิทยุ เกณฑ์ทางเทคนิคที่กำหนดลักษณะพึงประสงค์ ในข้อ ๘ ที่กำหนดให้มีกำลังส่งไม่เกิน ๓๐ วัตต์ มีเสาอากาศสูงไม่เกิน ๓๐ เมตร และมีรัศมีการออกอากาศไม่เกิน ๑๕ กิโลเมตร ก็ไม่ได้รับการปฏิบัติตามเช่นกัน

๒.๔.๙ ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

การที่ขาดองค์กรอิสระ กสช. ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับกิจการวิทยุเนื่องจากยังไม่สามารถจัดตั้งให้สำเร็จได้นี้ ประกอบกับการที่องค์กรเดิมที่มีหน้าที่มีได้ปฏิบัติหน้าที่ไปตามที่ควรจะเป็น ได้ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาเป็นอย่างมาก ปัญหาสำคัญๆ ที่พอจะระบุได้มีดังนี้

๑ เกิดคลื่นแทรกสถานีหลัก หากติดตามข่าวสารเรื่องวิทยุชุมชนในวันนี้ จะพบว่าประชาชนมีข้อร้องเรียนจำนวนมากเกี่ยวกับคุณภาพการรับฟัง ว่าสถานีหลักที่เคยรับฟังชัดเจน ได้ถูกคลื่นแทรกจากสถานีวิทยุชุมชน

๒ เกิดการรบกวนวิทยุการบิน วิทยุชุมชน อาจก่อให้เกิดอันตรายจากการรบกวนวิทยุการบิน และเรื่องนี้ ได้นำไปสู่การเตือนที่มีผลให้สถานีวิทยุบางสถานี ต้องปิดตัวเอง (ชั่วคราว)

๓. เกิดการถูกลอกหลวง กระแสการเกิดวิทยุชุมชน ได้ทำให้มีผู้ฉวยโอกาสไปชักชวนให้ชุมชนต่างๆ จัดตั้งวิทยุชุมชนของตนขึ้น โดยอ้างว่าสามารถทำได้ และถ้าไม่ทำ ต่อไปถ้ามี กสช. แล้ว ก็จะทำไม่ได้อีกต่อไป และผู้หลอกลวง ก็ถือโอกาสชักชวนให้ซื้อเครื่องส่ง เสาอากาศ และจัดทำห้องส่งให้ นอกจากการหลอกลวงของแล้ว เครื่องส่งหรืออุปกรณ์ต่างๆ ที่ชุมชนซื้อไปนี้ ยังเป็นสินค้าไม่ได้คุณภาพ สัญญาณมีการรบกวน และไม่เป็นไปตามข้อกำหนด

๔. กำเนิดวิทยุชุมชนแอบแฝง วิทยุชุมชนในยุคแรก เป็นวิทยุชุมชนที่ทำงานโดยชุมชนจริง คือทำงานแบบอาสาสมัคร แต่ต่อมา ได้มีการแอบแฝงทำธุรกิจเกิดขึ้น โดยเฉพาะเมื่อกรมประชาสัมพันธ์ได้พยายามเข้ามาจัดระเบียบ และอนุญาตให้มีการโฆษณาได้ 6 นาทีต่อชั่วโมง ได้เกิดผู้แอบแฝงเข้ามาทำวิทยุชุมชนเป็นจำนวนมาก

๕. การร้องเรียนเรื่องการแข่งขันที่เป็นธรรม การเกิดขึ้นของวิทยุชุมชนที่แอบแฝง ได้ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการวิทยุที่ถูกต้อง ผู้ประกอบการตามกฎหมายได้ร้องเรียนว่า การจัดทำวิทยุที่ถูกกฎหมาย พวกตนต้องจ่ายค่าธรรมเนียมสัมปทาน ต้องเสียภาษีถูกกฎหมาย แต่หมดสุดท้าย ไม่ได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ต้องถูกตัดราคาค่าโฆษณาจากวิทยุชุมชนที่ไม่มีต้นทุนสัมปทาน ไม่มีค่าลิขสิทธิ์ และไม่เสียภาษี ข้าราชการที่ออกอย่างถูกกฎหมาย ต้องถูกรบกวนโดยคลื่นแทรก

ความเสี่ยงและอนาคต

จากปัญหาที่กล่าวแล้วข้างต้น ไม่ได้หมายความว่าวิทยุชุมชนเป็นของที่ผิดกฎหมายหรือไม่ดีเสียทั้งหมด เพียงแต่บทความนี้เป็นบทความสั้นๆ ที่ประสงค์จะให้ภาพถึงปัญหาที่เกิดจากวิทยุชุมชนในวันนี้เท่านั้นโดยความเป็นจริง วิทยุชุมชนยังมีประโยชน์และสิ่งดีๆ อยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะวิทยุชุมชนที่ยึดมั่นในแนวคิดของวิทยุชุมชนที่แท้จริงวิทยุชุมชนจำนวนมาก ออกอากาศในเรื่องของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเรื่องของชุมชนอย่างแท้จริง บทบาทในการให้ความรู้ รักษาวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น บทบาทในการร่วมแก้ปัญหาของชุมชน การร่วมกับชุมชนพัฒนาความเป็นอยู่ และแม้กระทั่งการร้องทุกข์ เตือนภัย ก็เป็นเรื่องเป็นประโยชน์ทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม วิทยุชุมชนก็ยังคงต้องรอวันเวลาที่กฎหมายเป็นกฎหมาย และมีการบังคับใช้อย่างเป็นธรรมโดยองค์กรที่เข้าใจในประโยชน์และศักยภาพของสื่อนี้

ต่อไปในอนาคต วิทยุชุมชนที่แอบแฝงหาประโยชน์ ควรได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง ซึ่งก็ไม่น่าจะยากเกิน หากบทบัญญัติเรื่องวิทยุเอกชนเชิงพาณิชย์มีโอกาสเกิดขึ้น

การจัดหางบอุดหนุนในรูปของกองทุนจากองค์กรอิสระ ก็อาจทุเลาปัญหาเรื่องการแสวงรายได้มาจุนเจือตนเอง เป็นการลดความเย้ายวนใจเรื่องโฆษณา และลดต่อไปในเรื่องของการแอบ

แฝง การจัดให้มีแหล่งความรู้และการฝึกอบรม ไม่ว่าจะภาคประชาชนด้วยตนเอง จากสถาบันการศึกษา หรือจากภาคสาธารณะประโยชน์หรือรัฐ ก็เป็นแนวทางที่ดีในการยกระดับคุณภาพรายการและการจัดการของวิทยุชุมชนในอีกมุมหนึ่ง การบังคับใช้กฎหมาย ก็จะตะล่อมให้วิทยุชุมชนที่ประสงค์จะดำเนินการในลักษณะอื่น ได้มีโอกาสทำได้อย่างถูกต้อง และมีเวลาที่จะต้องปรับตัวรับกับโอกาสและกฎระเบียบที่ชัดเจน^{๑๐๕}

๒.๕ การบริหารจัดการเกี่ยวกับสถานีวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์

สถานีวิทยุ “ศูนย์กลางเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”การจัดตั้งสถานีวิทยุแห่งนี้ ก็เพื่อตอบสนองความต้องการของพุทธศาสนิกชนและประชาชนทั่วไปที่ต้องการศึกษาหาความรู้และแนวทางปฏิบัติของพระพุทธศาสนา โดยมีเหตุผลที่ต้องตั้งสถานีวิทยุ ชุมชนขึ้นเพื่อ

๑. เพื่อเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
๒. เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน
๓. เพื่อส่งเสริมการศึกษา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และค่านิยมที่

อำนวยความสะดวกแก่ชุมชน

๔. เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของพระนักเผยแผ่ ครูสอนศีลธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา

๕. เป็นสื่อกลางข้อมูลข่าวสารขององค์กร หน่วยงานและชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชน

๖. เพื่อปลูกฝังความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ผู้รับมอบอำนาจ...นายขวัญเมือง วงษ์เทียอยู่บ้านเลขที่ ๓๕๒ หมู่ที่ ๗ ต.รอก/ชอย ถนนตำบล/แขวงปลานา เขตศรีประจันต์จังหวัดสุพรรณบุรีรหัสไปรษณีย์ ๗๒๑๔๐ โดยสถานีดังกล่าวใช้ความถี่ F.M. ๙๙.๖๕ MHz. วัดพยุหคณาราม เลขที่ ๓๑๑ หมู่ ๒ ตำบลศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

กลุ่มคนประกอบด้วยสมาชิก ๕ รูป ดังนี้ (สามารถเพิ่มลดได้ ตามจำนวนกลุ่มคนที่มีอยู่จริง)

๑. พระเทพสุวรรณโมลี ที่อยู่ เลขที่ ๒๔๙ ถนนมาลัยแมน ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

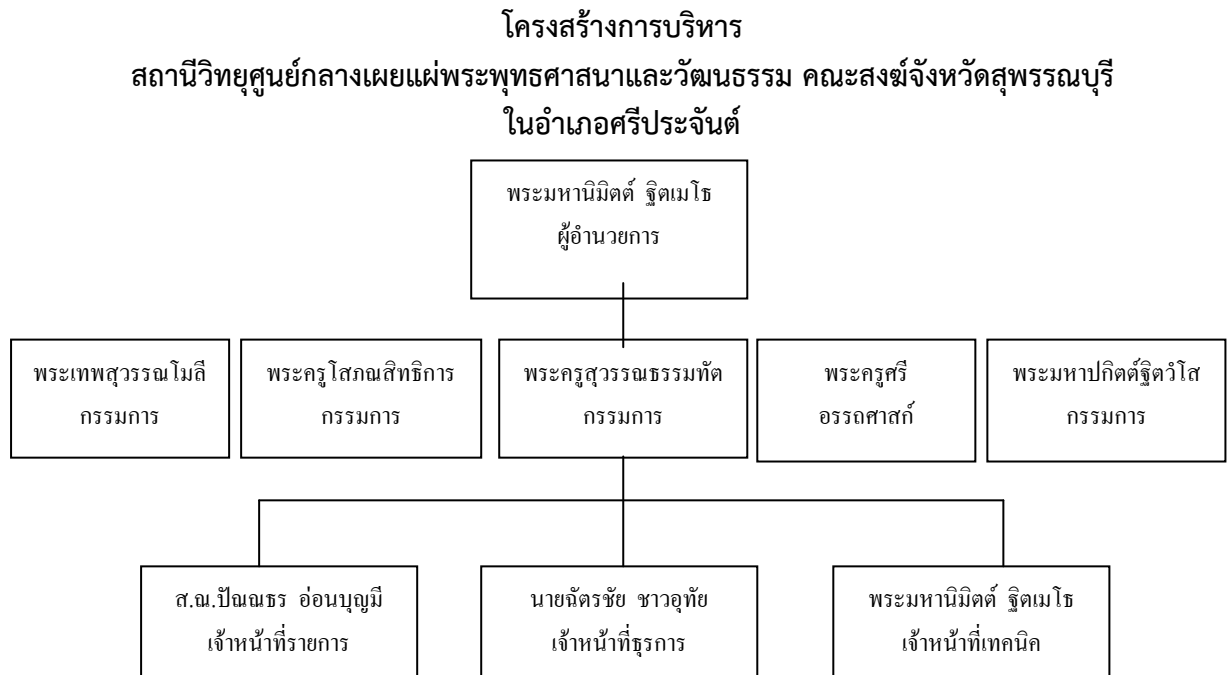
๒. พระครูโสภณสิทธิการ ที่อยู่ เลขที่ ๓๑๑ หมู่ที่ ๒ ตำบลศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๓. พระครูสุวรรณธรรมทัต ที่อยู่ เลขที่ ๑๒๐ หมู่ที่ ๖ ตำบลศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๔. พระครูศรีอรรถศาสตร์ ที่อยู่ เลขที่ ๒๔๙ ถนนมาลัยแมน ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

^{๑๐๕} ปันนิตดา นพพานวัน , “ การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย ” วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะนิเทศศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓).

๕ พระมหาปภิตต์ ฐิตวิโส ที่อยู่ เลขที่ ๑๐๔ หมู่ที่ ๕ ตำบลวังหว่าศรีประจันต์ อำเภอสรี
ประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท พบว่า มีผู้ทำการวิจัยไว้มากมายหลายท่าน ผู้วิจัยจึงได้ทำการคัดเลือกมาเพื่อใช้ประกอบการศึกษา ดังนี้

ประสาธ สุขเกษม ได้ศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการขัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชน : ศึกษากรณีค่ายคุณธรรมวัดอูมอ้งค์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขัดเกลากระบวนการทางสังคม เศรษฐกิจและการศึกษาของเยาวชน ที่เข้ารับการอบรม และความคาดหวังของเยาวชน ผู้ปกครองเด็กที่เข้ารับการอบรมดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการที่พระสงฆ์ใช้ในการขัดเกลาคุณธรรมแก่เยาวชนนั้นเป็นไปทั้งในลักษณะทางตรง คือ การบอกกล่าวหรือการเทศนาหรือกระบวนการอบรม โดยผ่านเทคนิค การเรียนรู้แบบต่าง ๆ และการขัดเกลาทางอ้อม โดยใช้ระเบียบวินัยที่เข้มงวดของค่ายกำหนดหลักสูตรที่ใช้ในการอบรมเป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นมุ่งเน้นการพัฒนากาย อารมณ์ และสติปัญญา ของผู้เข้ารับการอบรม ให้อยู่ในภาวะสมดุลเพื่อเกิดปัญญาในการเรียนรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมที่เหมาะสม มีคุณธรรมตามเป้าหมาย หรืออุดมการณ์ของการอบรม^{๑๐๖}

นงเยาว์ ปิฎกรัษต์ ได้ศึกษาวิจัยบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านในจังหวัดสงขลา จากพระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาสและพระลูกวัด ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๑๙ รูป พบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดสงขลา มีบทบาทต่อการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้น บ้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระสงฆ์ที่มีอายุตามปี ปฏิทินวฤตการศึกษาทางคณะสงฆ์ มีสมณศักดิ์และมีตำแหน่งพระสังฆาธิการต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๑๐๗}

สุนทร กุญชร ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ สรุปได้ว่า บทบาทคือแนวทางของการแสดงออกหรือปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ ที่กำหนดไว้ในตำแหน่งทางสังคม ทางหน้าที่การงานตามสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลที่เป็นอยู่ เช่น ครูมีบทบาทหน้าที่ในการสอนให้ความรู้แก่นักเรียน ตำรวจมีบทบาทหน้าที่ในการรักษาความสงบภายในประเทศ เป็นต้น^{๑๐๘}

สรุปว่า บทบาทของเจ้าอาวาสที่ช่วยพัฒนาชนบท ด้านการปลูกฝังและส่งเสริมศีลธรรมแก่ประชาชนประชาชนทุกกลุ่มเห็นด้วย พระสงฆ์มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทต่อชุมชนไปตามการ

^{๑๐๖} ประสาธ สุขเกษม, “บทบาทของพระสงฆ์ในการขัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชน : ศึกษากรณีค่ายคุณธรรมวัดอูมอ้งค์ จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒).

^{๑๐๗} นงเยาว์ ปิฎกรัษต์, “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสงขลา”, ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ๒๕๓๒).

^{๑๐๘} สุนทร กุญชร, “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙).

เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยผ่านเทคนิค การเรียนรู้แบบต่าง ๆ และการขัดเกลาทางอารมณ์ โดยใช้ระเบียบวินัยที่เข้มงวด

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการ

บทบาทของพระพุทธศาสนาได้มีอิทธิพลต่อสังคมในแง่ปฏิบัติทางศาสนาเป็นความเชื่อและวิถีชีวิตของคนไทยในสังคมไปอย่างเดียวกัน เสริมสร้างให้คนมีความเป็นเอกภาพและมีการผสมผสานเผ่าชนต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยให้มีความรักสามัคคีต่อกันไม่แตกแยก นอกจากนี้หลักคำสอนยังเป็นสื่ออบรมให้รู้จักระเบียบและประเพณีของส่วนรวม จึงกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นกลไกอย่างหนึ่งที่สามารถควบคุมสังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อยจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการ พบว่า ได้มีนักวิชาการได้ทำการวิจัยไว้ดังนี้

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ อธิปญโญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดมีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาสายเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกัน มีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน^{๑๐๙}

พระมหาขวลิต ขาตเมธี (คงแก้ว) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดภูเก็ต พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ๓.๔๔ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ตในด้านการปกครองและด้านการสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศาสนศึกษา ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุสามเณรในจังหวัดภูเก็ตมีความคิดเห็นแตกต่างกันตามสถานภาพ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดภูเก็ต ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๑๐}

^{๑๐๙} พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ อธิปญโญ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๑๑๐} พระมหาขวลิต ขาตเมธี (คงแก้ว), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

พระวิรุต ญาณสวโร (นรรัตน์) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงาน คณะสงฆ์ กรณีศึกษาพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอพาน จังหวัด เชียงราย ผลการศึกษาพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์กับภารกิจทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะ สงฆ์ตามตัวแปรอิสระ พบว่า ข้อมูลลักษณะส่วนตัวของพระสังฆาธิการ ได้แก่ ระยะเวลาอุปสมบท ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส วุฒิการศึกษาสายสามัญ (ทางโลก) วุฒิการศึกษาทาง พระพุทธศาสนา และประสบการณ์การอบรมที่แตกต่างกันมีบทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงาน คณะสงฆ์ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ^{๑๑๑}

สมคิด เพ็งอุดม ได้ศึกษาวิจัยบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่องานพัฒนาชุมชนตามทฤษฎี ของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่ที่สักระหว่งหลักระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงครามได้ใช้ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๙๙ รูป พบว่า เจ้าอาวาส พระลูกวัด เกษตรตำบล พัฒนาการสาธารณสุขตำบล และครู คปต. มีทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนด้านสังคมและวัฒนธรรมอยู่ใน ระดับมาก ด้านการเมืองการปกครอง ด้านการศึกษาและด้านสาธารณสุขอยู่ในระดับปานกลาง ส่วน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพอยู่ในระดับน้อย และเมื่อเปรียบเทียบทฤษฎีระหว่างกลุ่ม พบว่า มีทฤษฎี เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจและอาชีพ และด้านการเมืองการ ปกครองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๑ ด้านการศึกษาและด้านสาธารณสุข แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕ ส่วนด้านสังคมและวัฒนธรรมแตกต่างกันอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๑๑๒}

ไอศูรย์ อินทร์เพชร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพสาครมุนี (แก้ว สุวณฺณโชโต)” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการพัฒนาสังคม ตามแนวพระเทพสาครมุนี (แก้ว สุวณฺณโชโต) ท่านเป็นแบบอย่างที่ดี เคร่งครัดระเบียบวินัย วาง ระเบียบแบบแผน ข้อวัตรไว้อย่างเคร่งครัด ทั้งได้ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ด้วยความ วิริยะ อุตสาหะ เสียสละ โดยมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์แก่คณะสงฆ์และสาธุชนทั้งในด้านการ ปกครอง การเผยแผ่ การศึกษา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ ปรากฏประจักษ์เป็น ผลงานสืบมา^{๑๑๓}

โคจิ โนสุ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะ กรณีในจังหวัดสงขลา” โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นพระสงฆ์ที่ประจำอยู่ในวัดที่ตั้งในจังหวัดสงขลา

^{๑๑๑} พระวิรุต ญาณสวโร (นรรัตน์) , “บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ กรณีศึกษา พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย” , **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๒).

^{๑๑๒} สมคิด เพ็งอุดม “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์ และเจ้าหน้าที่ที่มีกระหว่งหลักระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม” , **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๕).

^{๑๑๓} ไอศูรย์ อินทร์เพชร, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพ สาครมุนี (แก้ว สุวณฺณโชโต)” , **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

จำนวน ๑๗๐ รูป ผลการวิจัยสรุปได้ว่าบทบาทการพัฒนาการศึกษา พระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การอบรมให้ความรู้ทางด้านพุทธศาสนาและศีลธรรมแก่ประชาชน ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนบทบาทการเผยแพร่ธรรมะ พระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การจัดพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนาในวัด ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การอบรมสั่งสอนประชาชนในงานเทศกาลต่าง ๆ บทบาทด้านเศรษฐกิจ พระสงฆ์มีบทบาทปานกลาง ได้แก่ การช่วยเหลือในเรื่องความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นภายในชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ บทบาทการสงเคราะห์ พระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การช่วยอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ แก่ประชาชน ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การช่วยประชาชนโดยการให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ^{๑๑๔}

สรุปว่า จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการภายในวัด ต้องปฏิบัติงานตามภารกิจ ๖ ด้านทำให้ผู้ศึกษามีความรู้พื้นฐาน ที่สามารถนำมาใช้ในการเขียนเค้าโครงการศึกษา การกำหนดประเด็นการรอบการศึกษา ทั้งเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ การเขียนอภิปรายผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ เป็นลำดับไป

๒.๖.๓. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิทยุพระพุทธศาสนา

สังคมข้อมูลข่าวสาร คือ ยุคโลกาภิวัตน์ เป็นยุคการสื่อสารโทรคมนาคมโลกไร้พรมแดน เราสามารถส่งข่าวสารผ่านดาวเทียมลงไปในจุดไหนในโลกนี้ก็ได้ วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ และระบบเครือข่าย ช่วยให้ผู้ติดต่อสื่อสารข้ามทวีปในเวลาอันรวดเร็ว การสื่อสารนี้ทำให้ส่งผลให้สังคมมนุษย์ทั้งหมดเปลี่ยนแปลงและปรับตัวเป็นสังคมโลกขึ้น มนุษย์ในทุกส่วนของโลกมีโอกาที่จะสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิด ความเชื่อ และค่านิยมที่มีอยู่ในแต่ละวัฒนธรรมได้เร็วยิ่งขึ้น การที่สิ่งทั้งหลายแพร่หลายได้อย่างรวดเร็วเป็นข่าวสารที่รู้กันอย่างมากทั่วถึงนี้ เรามักจะมองในแง่ดีเป็นคุณเป็นประโยชน์ ทำให้มีความรู้กว้างขวาง รวดเร็ว การรู้ การเข้าใจ รวดเร็วทั่วถึง ถ้าปฏิบัติไม่ถูกต้องแล้วก็อาจจะเกิดโทษได้จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชน พบว่า ได้มีนักวิชาการได้ทำการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

สรสิริ วรวรรณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการความรู้ของแหล่งการเรียนรู้ชุมชน : กรณีศึกษาวิทยุชุมชนในเขตภาค บพคตย่อ(ไทย) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและจำแนกประเภทแหล่งการเรียนรู้ชุมชนวิเคราะห์การจัดการความรู้ และนำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ของแหล่งการเรียนรู้ประเภทวิทยุชุมชนในเขตภาคกลาง โดยใช้การวิจัยเอกสารและการวิจัยภาคสนามในจังหวัดอ่างทองและสระบุรี ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. จังหวัดอ่างทองมีแหล่งการเรียนรู้ประเภทสถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์จัดตั้งขึ้นมากที่สุด รองลงมา คือ ประเภทบุคคล ประเภทสื่อวัสดุอุปกรณ์และประเภทกิจกรรม ตามลำดับ จังหวัดสระบุรีมีแหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคลมากที่สุดรองลงมาคือ ประเภทสถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์จัดตั้งขึ้น ประเภทสื่อวัสดุอุปกรณ์ และประเภทกิจกรรม ตามลำดับ

^{๑๑๔} โคจิ โนสุ, “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดสงขลา”, **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ๒๕๓๐).

สำหรับวิทยุชุมชนซึ่งจัดอยู่ในแหล่งการเรียนรู้ประเภทสื่ออุปกรณ์ได้พยายามต่อสู้เพื่อแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดผ่านการจัดกิจกรรมปฏิบัติการต่างๆ ในชีวิตประจำวัน โดยมีการจัดอบรมสัมมนา การแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อมวลชนรวมทั้งได้มีการยื่นหนังสือต่อรัฐบาล

๒. ผลการวิเคราะห์การจัดการความรู้ของวิทยุชุมชนในฐานะผู้ส่งสาร ด้านผู้บริหารจัดการ พบว่า เจ้าของและ/หรือผู้บริหารวิทยุชุมชนทั้งสองจังหวัดเป็นคนในชุมชน แต่กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการมีความแตกต่างกัน ด้านการผลิตรายการพบว่า มีการนำวิธีการจัดผังรายการจากวิทยุกระแสหลักมาใช้ แต่เนื้อหาสาระเป็นเรื่องชุมชนและใช้วิธีการนำเสนอแบบบันเทิงสอหดแทรกสาระ ด้านอุปกรณ์/สิ่งของ ใช้เครื่องมือที่ไม่ซับซ้อน ด้านงบประมาณ ได้รับการสนับสนุนในรูปของเงิน สิ่งของ อุปกรณ์จากชุมชน วิทยุชุมชนแสวงหาความรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน สร้างความรู้โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับรู้วิธีการ จัดเก็บข้อมูลและสืบค้นความรู้ในรูปของเอกสาร แผ่นบันทึกข้อมูล และความจำการถ่ายโอนความรู้และการใช้ประโยชน์จากความรู้ของวิทยุชุมชน ใช้การสื่อสารระหว่างบุคคลและกลุ่มทั้งแบบตั้งใจและไม่ตั้งใจ สำหรับชุมชนในฐานะผู้รับสาร พบว่า เกิดมโนธรรมสำนึกระดับหนึ่งในเรื่องการรู้จักคุณค่าในตนเอง และการช่วยเหลือส่วนรวม

๓. แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ของวิทยุชุมชน มีข้อเสนอแนะว่าควรสร้างระบบการจัดการความรู้ของชุมชนให้มีความสัมพันธ์กับแหล่งการเรียนรู้ชุมชน ให้วิทยุชุมชนเป็นสื่อกลางของเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตลอดจนพัฒนาคนในชุมชนให้เกิดความตระหนักรู้ มีวิธีคิดแบบวิพากษ์โดยควรใช้การเสวนาซึ่งเป็นวิธีการศึกษาเพื่อการปลดปล่อย^{๑๑๕}

อุษา จันทรประกาศ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้ฟังมีพฤติกรรมการเปิดรับฟังรายการ คือ ฟังรายการค่อนข้างบ่อย สาเหตุที่ฟังเพราะรูปแบบรายการมีความน่าสนใจ และผู้ฟังมีความสนใจฟังเนื้อหาเกี่ยวกับการเกษตรมากที่สุด ในส่วนของการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจพบว่า ผู้ฟังมีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในระดับมากเฉพาะเรื่องที่เป็นเนื้อหาสาระของรายการ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้^{๑๑๖}

๑. หลักการที่เป็นรายการของประชาชนบริหารรายการโดยตัวแทนของประชาชน
๒. ความรู้
๓. ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวัน
๔. รายการที่เป็นกระบอกเสียงแทนประชาชน
๕. วิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ
๖. ข่าวสาร

^{๑๑๕} สรสิริ วรรณ, “การวิเคราะห์การจัดการความรู้ของแหล่งการเรียนรู้ชุมชน : กรณีศึกษาวิทยุชุมชนในเขตภาคกลาง”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^{๑๑๖} อุษา จันทรประกาศ, “การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดจันทบุรี”, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (นิเทศศาสตร์ : การสื่อสารมวลชน, ๒๕๓๔).

๗. ข้อมูลเพื่อใช้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น เมื่อทดสอบการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจกับลักษณะทางประชากรของผู้ฟัง พบว่า ผู้ฟังทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีช่วงอายุต่างกัน และประกอบอาชีพต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน แต่สำหรับผู้ฟังที่มีการศึกษาต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยผู้ฟังที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมีแนวโน้มการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจสูง รองลงมาคือ ผู้ฟังที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา นอกจากนี้ ผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนยังมีลักษณะการใช้ประโยชน์อย่างแท้จริงจากเนื้อหาสาระที่รายการนำเสนอ

รจนา ไชยนิรันดร์กุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เพื่อสนองตอบความต้องการข่าวสารของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า ๑. พฤติกรรมในการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ปรากฏว่าจำนวนเวลาในการเปิดรับวิทยุกระจายเสียงของนิสิตกลุ่มตัวอย่าง ในแต่ละวันประมาณ ๑ – ๒ ชั่วโมง ซึ่งเวลาที่ใช้เปิดรับเฉพาะเนื้อหาข่าวสารประมาณวันละครึ่งชั่วโมง สำหรับช่วงเวลาที่จะสะดวกในการเปิดรับฟังนั้นคือ ช่วงเวลาการถ่ายทอดข่าวจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในช่วงเช้าและช่วงค่ำ โดยกลุ่มนิสิตส่วนใหญ่ระบุว่า เปิดรับฟังเฉพาะช่วงการรายงานหัวข้อข่าวสำคัญ นอกจากนี้กลุ่มนิสิตยังนิยมเปิดรับฟังข่าวจากสถานีประเภทรูปแบบข่าวและเพลง ส่วนการเปิดรับชมโทรทัศน์ใช้เวลาประมาณวันละ ๓ – ๔ ชั่วโมง โดยการเปิดรับเนื้อหาข่าวสารประมาณวันละ ๑ ชั่วโมง สถานีโทรทัศน์ที่นิสิตมีความนิยมในการเปิดรับข่าวสารคือสถานีโทรทัศน์ช่อง ๓ ไอทีวี และช่อง ๗ ๒. คุณลักษณะทางด้านเพศ สาขาวิชา ตลอดจนบุคลิกภาพของนิสิตกลุ่มตัวอย่างไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือทุกกลุ่มตัวแปรให้ค่าน้ำหนักเฉลี่ยในระดับสูงใกล้เคียงกันเกี่ยวกับการมองเห็นความสำคัญและคุณค่าในการเปิดรับข่าวสาร อย่างไรก็ตาม ความชื่นชอบที่มีต่อเนื้อหาข่าวสารและการมองเห็นประโยชน์ของการเปิดรับเนื้อหาข่าวสารเพื่อสนองตอบความต้องการนั้นจะมีความแตกต่างตามคุณลักษณะด้านเพศ สาขาวิชา และบุคลิกภาพ ๓. ลักษณะความสนใจและความชื่นชอบที่นิสิตมีต่อเนื้อหาข่าวสารประเภทต่างๆ นั้น เกิดจากความคาดหวังเพื่อนำไปใช้ในการตอบสนองความต้องการที่สำคัญ 3 ประการคือ สอนตอบความต้องการด้านการตระหนักรู้ (Cognitive needs) เพื่อให้ทันโลกทันเหตุการณ์ ประการที่สองคือ สอนตอบความต้องการด้านการสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง (Personal identity) เพื่อการพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับสถานภาพและบทบาททางสังคม ส่วนประการสุดท้ายคือสนองตอบความต้องการด้านความบันเทิง(Entertainment) เพื่อความเพลิดเพลินและพักผ่อนหย่อนใจ^{๑๑๗}

ทิวาพร แสนเมืองชิน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผ่านรายการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษานี้พบว่า แนวคิดของรายการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมาเกิดจากนโยบายกรมประชาสัมพันธ์ ที่ให้สถานีวิทยุในท้องถิ่นดำเนินโครงการนำร่องรายการวิทยุชุมชน เพื่อตอบสนองนโยบายรัฐคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ และ

^{๑๑๗} รจนา ไชยนิรันดร์กุล, “การใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เพื่อสนองตอบความต้องการข่าวสารของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (นิเทศศาสตร์ : การสื่อสารมวลชน, ๒๕๕๒).

นโยบายรัฐบาลในส่วนของโครงสร้างการดำเนินงานมีคณะกรรมการวิเทศสัมพันธ์ ๒ ชุด เป็นผู้รับผิดชอบ โดยการกระตุ้นและสนับสนุนของเจ้าหน้าที่สถานีวิเทศกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา จากการศึกษาพบว่ากรรมการวิเทศสัมพันธ์ ๒ ชุดมีปัญหาในการทำงานอย่างมาก กรรมการวิเทศสัมพันธ์เพียงชุดเดียวน่าจะดีกว่า และมาจากการสรรหาของประชาชนโดยตรง เพื่อความมีอิสระและประชาชนยอมรับให้เป็นตัวแทนที่แท้จริง การดำเนินงานวิเทศสัมพันธ์พบว่าประชาชนเข้าถึงสื่อในลักษณะติดตามรับฟังด้วยเห็นประโยชน์ของรายการต่อการดำเนินชีวิต การแจ้งข่าวสาร การแสดงความคิดเห็นและร้องทุกข์ ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิตรายการและวางแผน ส่วนการบริหารจัดการด้วยตนเองของประชาชนในการดำเนินงานรายการวิเทศสัมพันธ์ยังไม่สามารถทำได้^{๑๑๘}

ปิ่นนิตดา นพพานวัน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย” จากการศึกษาพบว่า รูปแบบวิธีการสื่อสารที่ใช้ในการเผยแพร่ธรรมะนับตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน เริ่มจากการใช้รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยมีพระมหากษัตริย์และพระภิกษุสงฆ์เป็นหลัก ต่อมามีการใช้หนังสือ สิ่งพิมพ์ธรรมะ และโสตทัศนูปกรณ์ในการศึกษาสมัยใหม่เข้าช่วย อีกทั้งมีการเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ มากยิ่งขึ้นด้วย และได้มีการพัฒนารูปแบบวิธีการเผยแพร่ธรรมะจากการเทศน์ตามประเพณีดั้งเดิมมาสู่การบรรยายธรรม สนทนาธรรม ปาฐกถาธรรม และการจัดนิทรรศการทางพุทธศาสนา

สำหรับพระสงฆ์ในฐานะผู้ส่งสารที่ทำการศึกษาในครั้งนี้มีจำนวน ๕ รูป คือ พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ), พระทัตตะชีโวภิกขุ, พระโพธิ์รักษ์, พระพยอมกัลยาโณ, และพระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) พบว่าพระสงฆ์ทั้ง ๕ รูป มีวิธีการและกลวิธีในการเผยแพร่ธรรมะที่เป็นลักษณะเด่นร่วมกันคือ

๑. รูปแบบบรรยายธรรม

๒. ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย

๓. มีการจัดลำดับความง่ายของหัวข้อธรรมและการยกตัวอย่างประกอบ เหมาะกับเหตุการณ์ชีวิตปัจจุบัน นำมาปฏิบัติได้

๔. เป็นผู้ที่มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม

๕. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง

๖. มีวิธีการและการใช้สื่อเผยแพร่ธรรมะในหลายระดับและหลายด้าน

หัวข้อธรรมะในฐานะสารที่ใช้ในการเผยแผ่พบว่าพระสงฆ์ทั้ง ๕ รูป ไม่มีการกำหนดหรือนำหัวข้อธรรมะใดเป็นพิเศษในการเผยแพร่เป็นรายปีโดยเฉพาะ อาจจะมีการเทศน์ในหัวข้อธรรมะได้ซ้ำกันทุกปีก็ได้ ในส่วนความเห็นของผู้แทนภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนานั้น สามารถสรุปได้เด่นชัดคือ ควรเผยแพร่หัวข้อธรรมะที่สามารถช่วยในการดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุขร่วมกันของคนในสังคมการใช้สื่อในการเผยแพร่ธรรมะของพระสงฆ์และวัดต่างๆ พบว่าส่วนใหญ่ยังคงใช้เพียงเครื่องขยายเสียงเป็นหลัก มีแต่วัดพระธรรมกายเท่านั้นที่มีการใช้สื่อและ

^{๑๑๘} ทิวาพร แสนเมืองชิน, “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผ่านรายการวิเทศสัมพันธ์ สถานีวิเทศกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา” *วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต*, (นิเทศศาสตร์ : การสื่อสารมวลชน, ๒๕๕๓).

โสตทัศนูปกรณ์สมัยใหม่อย่างสมบูรณ์แบบผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มประชาชนเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ธรรมะที่น่าสนใจและน่าเลื่อมใสพบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวนกว่า ๑ ใน ๓ แสดงความเห็นด้วยอย่างยิ่งต่อแนวทาง แก้ไขปรับปรุงวิธีการเผยแพร่ธรรมะของพระสงฆ์ไทย เช่น ควรพัฒนาพระสงฆ์ให้มีความรู้แตกฉานในหลักธรรมและวิชาการทางโลกที่จำเป็น ควรแสดงธรรมะในเรื่องใกล้ตัวผู้ฟังและเหมาะสมกับยุคสมัย ควรยกอุทาหรณ์หรือตัวอย่างที่นำมาใช้ในชีวิตปัจจุบันได้ เป็นต้นปัญหาและอุปสรรคที่พบในการเผยแพร่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทยแบ่งได้ ๕ ประการ ดังนี้

๑. ปัญหาและอุปสรรคด้านพระสงฆ์ในฐานะผู้เผยแพร่ธรรมะ เช่น การขาดแคลนพระสงฆ์ที่มีความสามารถในการเผยแพร่ธรรมะอย่างแท้จริง โดยเฉพาะในเขตชนบท

๒. ปัญหาและอุปสรรคด้านรูปแบบการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ธรรมะ ปัจจุบันเน้นรูปแบบการเทศน์หรือการบรรยายธรรมภาคทฤษฎีเป็นหลัก แต่ไม่มีภาคปฏิบัติหรือจัดกิจกรรมต่อกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม ทำให้การเผยแพร่ธรรมะไม่เข้าถึงจิตใจผู้ฟังอย่างแท้จริง

๓. ปัญหาและอุปสรรคด้านวิธีการหรือกลวิธีการเผยแพร่ เช่น ไม่มีการกำหนดหัวข้อธรรมะที่เหมาะสมกับผู้ฟัง หรือไม่มีการศึกษาหัวข้อธรรมะอย่างถ่องแท้ก่อนนำไปเผยแพร่ นอกจากนี้พระสงฆ์ไม่ได้มีการฝึกฝนการผลิตและการใช้โสตทัศนูปกรณ์มาก่อน รวมทั้งสื่อต่างๆ ส่วนใหญ่จึงมุ่งเน้นให้แต่สื่อบุคคลเป็นหลัก ทำให้การเผยแพร่ธรรมะทำได้ในขอบเขตจำกัด

๔. ปัญหาและอุปสรรคด้านประชาชนผู้รับฟังธรรมะ เช่น ประชาชนขาดความรู้พื้นฐานทางศีลธรรม การศึกษาทุกระดับไม่เน้นธรรมะหรือศีลธรรม นอกจากนี้สภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความเจริญและวัฒนธรรมแบบตะวันตกที่หลั่งไหลเข้ามาสู่ประเทศไทย สภาพแวดล้อมในสังคมเช่นนี้ไม่เอื้ออำนวยให้ประชาชนสนใจธรรมะ โดยเฉพาะเยาวชนหรือกลุ่มวัยรุ่นไม่ค่อยได้ให้ความสนใจนัก

๕. ปัญหาและอุปสรรคอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการเผยแพร่ธรรมะ เช่น พระสงฆ์และสถาบันยังไม่มีกรวิจัยประเมินผลในการเผยแพร่ธรรมะเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคมในปัจจุบันหรือพื้นฐานของผู้ฟังแต่ละกลุ่มเป้าหมาย และสถาบันสงฆ์มีการประชาสัมพันธ์และการใช้สื่อมวลชนในการเผยแพร่ธรรมะในปริมาณที่น้อยมาก และขาดการประสานความร่วมมือจากหลายฝ่าย^{๑๑๙}

สมเกียรติ เรืองอนันต์เลิศ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเปิดรับธรรมะยุคโลกาภิวัตน์” โดยการสัมภาษณ์นักเผยแผ่ธรรมะจำนวน ๗ ท่าน จากประเด็นคำถาม ๗ ข้อ คือ

๑. หลักและวิธีการในการเผยแผ่ธรรมะของนักเผยแผ่ธรรมะ พระพิศาลธรรมพาที (พระพยอม กัลยาโณ) กล่าวว่า ต้องมีความรู้ โดยมีพื้นฐานมาจากการศึกษาบวชเรียน ในเรื่องที่ถูกต้อง ไม่เบี่ยงเบนไปทางไสยศาสตร์ ต้องรู้ให้พอ รู้ให้มั่นใจ ประพฤติได้ในสิ่งที่รู้ วิธีการก็คือ การพูดให้เป็น ทำให้ดู อยู่เป็นสุขให้เห็น หรือทำงานให้เป็นตัวอย่าง ต้องมีบุคลิกดี มีความตั้งใจดี มีความเข้าใจในวิธีที่จะทำให้คนสนใจได้เป็นอย่างดี

๒. สถานการณ์เกี่ยวกับความเชื่อของพุทธศาสนิกชนคนไทยในสังคมเมืองและชนบท แพทย์หญิงอมรา มะลิลา กล่าวว่าชาวพุทธส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ทางด้านพุทธศาสนาเท่าที่ควร และ

^{๑๑๙} ปันนิตดา นพพานัน, “การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย”, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓).

มองพุทธศาสนาแบบไม่เป็นวิทยาศาสตร์ คนต่างจังหวัดโดยเฉพาะในแถบภาคอีสานมีความเชื่อและปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนามากกว่าคนในกรุงเทพฯ ซึ่งสังคมเมืองมักพบปัญหาเกี่ยวกับเรื่องความประพฤติของสงฆ์

๓. การกำหนด การวิเคราะห์ และการเปิดรับธรรมะของกลุ่มเป้าหมาย พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) กล่าวว่า “จากการรับนิมนต์เพื่อไปแสดงธรรม มิได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายเอง และเพื่อให้เกิดผลดีอย่างกว้างขวางในเวลาอันรวดเร็ว จะใช้วิธีเทศน์สอนผู้บังคับบัญชาระดับผู้ใหญ่หรือผู้มีปัญญา ซึ่งจะมีผลไปถึงผู้ใต้บังคับบัญชาได้ง่าย”

๔. สื่อที่ใช้ในการเผยแพร่และแนวคิดในการเลือกสื่อ พระภวนาวิริยคุณ (ทัตตะชีโว ภิกขุ) กล่าวว่า “อันดับแรกเกิดจากสื่อบุคคลที่อยู่รอบ ๆ ตัว โดยการสอนให้มีธรรมเกิดขึ้นในครอบครัวก่อน จึงจะมีผลมากในการปลูกฝังคุณธรรม โดยมีความเห็นว่าคุณค่าที่ดีที่สุดโดยพื้นฐานคือตัวของผู้นิเทศน์เองที่จะเป็นต้นแบบแก่ชาวโลกได้ เช่น พระพุทธเจ้าก็นำตนเองเป็นสื่อ หากการมองในแง่ทั่วไป สื่อทุกชนิดใช้ได้หมด แต่ก็ยังไม่เกิดประโยชน์ หากผู้ที่จะเผยแพร่ยังปฏิบัติไม่ได้”

๕. เกี่ยวกับสื่อสมัยใหม่ในยุคข้อมูลข่าวสาร ผลต่อการเผยแพร่และการเปลี่ยนแปลงการใช้สื่อ พระภวนาวิริยคุณ (ทัตตะชีโวภิกขุ) กล่าวว่า “บทบาทของสื่อสมัยใหม่นั้นมีผลต่อการเผยแพร่ แต่หากแยกแยะไม่ออกก็อาจจะนำไปใช้ทางที่ผิด ซึ่งประการสำคัญโดยพื้นฐานต้องพิจารณาให้เห็นก่อน ขณะนี้มีอยู่ก็คือพระไตรปิฎกคอมพิวเตอร์อยู่ในแผ่นซีดีรอม (CD ROM) แจกจ่ายเผยแพร่แก่องค์กรต่างๆ ไปแล้ว”

๖. แนวคิดในการเลือกเนื้อหา การปรับเนื้อหาให้เข้ากับยุคสมัย และเนื้อหาที่ใช้ พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) กล่าวว่า “ต้องเป็นการให้ความรู้ว่าจะอะไรดีมีประโยชน์ ชี้แจงเหตุผลที่ถูกต้อง ควรให้เกิดความเข้าใจ ไม่ต้องมีการปรับเปลี่ยน เพราะเนื้อหาธรรมะมีความทันสมัยอยู่แล้ว ขึ้นอยู่กับวิธีเทศน์ให้น่าสนใจ ไม่ยืดตาย หากมีการดัดแปลง อาจเป็นละครธรรมะซึ่งก็ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถ” ด้านจุดมุ่งหมายของการเผยแผ่ พบว่านักเผยแผ่ทั้ง ๗ ท่าน มีทัศนะที่แตกต่างกันดังนี้

๑. พระธรรมโกศาจารย์ มุ่งสอนคนให้เป็นคน

๒. พระธรรมปิฎก มุ่งให้เกิดความรู้สึกรักโดยให้การศึกษา เกิดความสนใจ โดยไม่ใช่เป็นเพียงแต่ศรัทธาอย่างเดียว เพราะอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดได้

๓. พระภวนาวิริยคุณ ต้องการให้คนทั้งโลกทราบถึงวิธีการปฏิบัติเพื่อให้ความรู้ในหลักธรรมออกมาจากใจตนเอง

๔. พระพิศาลธรรมพาที มุ่งเพื่อให้เกิดความรื่นเริงในธรรม อาจหาญที่จะฝึกฝนตนเองตามหลักธรรม และเห็นว่าธรรมะมีความสำคัญ ช่วยแก้ปัญหาได้

๕. พระมหาสมพงษ์ มหาบุญโญ มุ่งเพื่อให้เกิดความรู้ ทัศนคติที่ดี ให้รู้จักพุทธศาสนาที่แท้จริง เพื่อนำไปปฏิบัติร่วมกันในสังคมจนเกิดประโยชน์สุข

๖. ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล มุ่งเพื่อให้การศึกษา ความรู้ และความเข้าใจธรรมชาติของชีวิตตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยทุกคนเริ่มจากตนเองก่อน

๗. แพทย์หญิงอมรา มะลิล่า มุ่งเพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้คนสนใจเข้ามาทดลองศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิต ซึ่งแบ่งออกได้เป็นร่างกายและจิตใจ และเพื่อให้ทรงความรู้สึกที่แท้จริงของ พุทธศาสนา จะได้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข^{๑๒๐}

สรุปได้ว่า การบริหารเป็นการวางแผน การตัดสินใจที่ดี การจัดผังรายการ การพัฒนาบุคลากร จึงทำให้เป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ สำหรับการบริหารสถานีวิฑูรย์พระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ได้อย่างมีประสิทธิภาพและตัวชี้วัดมาตรฐานสถานีวิฑูรย์กระจายเสียง มีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามเนื้อหาและขนาดของสถานีวิฑูรย์กระจายเสียง ประเภทต่าง ๆ ในประเทศไทยด้วย พระพุทธศาสนาในสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร จะเข้าถึงประชาชนได้ดี ต้องปรับใช้วิธีการเผยแพร่ให้ทันเหตุการณ์ ความเป็นไปในสังคมแห่งยุคล้วนมีผลต่อพระพุทธศาสนา สังคมสมัยพระพุทธเจ้าเป็นยุคเกษตรกรรมเข้าหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ในยุคนั้นอาศัยการท่องจำพระไตรปิฎก แม้หลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานก็ยังมีการท่องจำพระไตรปิฎกแล้วถ่ายทอดสั่งสอนโดยวิธีมุขปาฐะ คือ บอกจากปากต่อปากแล้วให้ท่องจำต่อ ๆ กันมา เมื่อโลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่เทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสารพัฒนาไปมาก รูปแบบการเก็บรักษาและเผยแพร่พระไตรปิฎกก็ปรับเปลี่ยนไป มีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้บันทึกและค้นพระไตรปิฎก เราเพียงกดแป้นคอมพิวเตอร์ก็พบได้ในเวลาไม่ถึงนาที ไวกว่าเปิดหนังสือค้นเองไม่รู้กี่เท่า นี่แสดงว่าเทคโนโลยีด้านการสื่อสารมีผลกระทบต่อการศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก พระสงฆ์มีทางเลือกมากขึ้นในการเก็บรักษาและศึกษาพระไตรปิฎก นั่นคือพระสงฆ์จะใช้วิธีท่องจำแบบสังคมยุคเกษตรกรรมก็ได้ หรือจะใช้วิธีอ่านหนังสือแบบยุคอุตสาหกรรมก็ได้ หรือเข้ากับสมัยโลกาภิวัตน์ก็คือศึกษาพระไตรปิฎกจากคอมพิวเตอร์

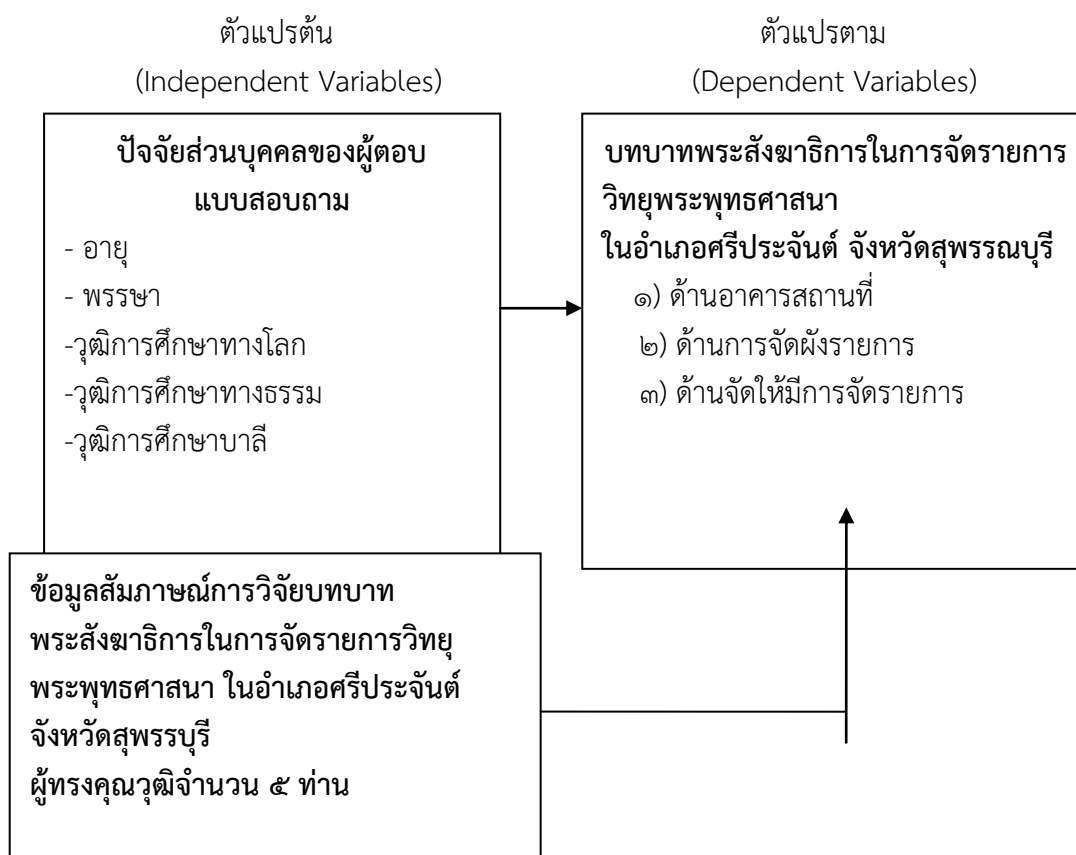
^{๑๒๐} สมเกียรติ เรืองอนันต์เลิศ, “การเปิดรับธรรมะในยุคโลกาภิวัตน์,” วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙).

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาบาลี

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ใน ๓ ด้านคือ ๑) ด้านอาคารสถานที่ ๒) ด้านการจัดผังรายการ ๓) ด้านการจัดให้มีการจัดรายการ ดังแผนภาพที่ ๒.๑

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mix Method Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structrue Interview)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี รวมทั้งหมด ๓๐๐ ๑รูป

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากเขตการปกครองคณะสงฆ์สังกัด มหานิกาย ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีพระสังฆาธิการจำนวน ๓๐๐ ๒รูป จึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางขนาดของ เครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้ทำ

๑ สำนักงานกองเลขาฯ เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์, “เอกสารสำรวจประชากรวัด”, ปี ๒๕๕๕.

การสุ่มแบบง่ายจะเป็นการสุ่มบุคคลเพื่อตอบแบบสอบถามและการสุ่มแบบบังเอิญในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structrue Interview) มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๖๙^๗ รูป ตามตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของคณะสงฆ์ สังกัดมหานิกาย
ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ตำบล	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
ศรีประจันต์	๒๕	๒๒
บ้านกร่าง	๓๖	๒๗
มดแดง	๕๑	๓๕
บางงาม	๓๕	๑๕
ดอนปอ	๓๑	๑๕
ปลายนา	๓๙	๒๐
วังห้ว	๓๙	๑๐
วังน้ำซับ	๑๗	๑๐
วังยาง	๒๗	๑๕
รวม	๓๐๐	๑๖๙

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ก.แบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑูพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมดังที่ปรากฏอยู่ในทศตียปาริกสูตร โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑูพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

^๖ ระเบียบวาระการประชุมของคณะสงฆ์อำเภอศรีประจันต์, สำนักงานเจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี, ครั้งที่ ๓/๒๕๕๑.

^๗ สุวริย์ ศิริโกศาภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๐.

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่
ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือ

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ
เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง
เพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไข

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล
กับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้น
ตามกรอบของการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑูพระพุทธศาสนา ในอำเภอ
ศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้ศึกษา
ได้ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างแบบสอบถามตามกรอบปัจจัยที่กำหนด โดยแบ่งแบบสอบถาม
ออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
มีลักษณะเป็นแบบปลายปิดจำแนกตาม อายุ, พรรษา, วุฒิการศึกษาทางโลก, วุฒิการศึกษาทางธรรม,
วุฒิการศึกษาบาลี จำนวน ๕ ข้อ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑู
พระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ
ใน ๓ ด้าน ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านอาคารสถานที่ ๒. ด้านการจัดผังรายการ ๓. ด้านการจัดให้มีนักจัด
รายการ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง
น้อย น้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้น้ำหนักคะแนนดังนี้^๔

๕ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	มากที่สุด
๔ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	มาก
๓ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	ปานกลาง
๒ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	น้อย
๑ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

^๔ ชูติระ ระบอบ และคณะ, *ระเบียบวิธีวิจัย*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจ
บัณฑิต, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๘.

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะอื่นๆ หาแนวทางพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีลักษณะเป็นปลายเปิดให้เลือกตอบโดยเสรี

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือ ที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน

๓. อาจารย์เดช ชูจันทร์ ตำแหน่งหัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น ตำแหน่งหัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. อาจารย์ ผดุง วรรณทอง ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๖. ผศ.อนุภูมิ โชวเกษม ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗. ผศ.วิชชัย ไชยสา ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index : IOC) ได้ค่ามากกว่า ๐.๐๕ ขึ้นไปทุกข้อ

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) แก่บุคลากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ รูป เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient)^๕ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๘๙

ข.แบบสัมภาษณ์

^๕ สีน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๑.

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้เก็บข้อมูลโดยเป็นแบบ สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structrue Interview) มีสาระสำคัญของการสัมภาษณ์ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอ ศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๑. ท่านคิดว่าการบริหารจัดการด้านอาคารสถานที่ของวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรี ประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

๒. ท่านคิดว่าการบริหารจัดการด้านการจัดผังรายการของวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

๓. ท่านคิดว่าการบริหารจัดการด้านการจัดให้มีนักจัดรายการของวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ก.เชิงปริมาณ

ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองกับพระสังฆาธิการในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัด สุพรรณบุรี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สำหรับการสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการบันทึกเทปในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

๑) การรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความงานวิจัย และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆด้วย ตนเองที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อขอความร่วมมือไปยังพระสังฆาธิการระดับ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สำหรับการสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการบันทึกเทปในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมี ขั้นตอน ดังนี้

๒) ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ เชิงพุทธมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงเจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์ ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจาก พระสังฆาธิการ

๓) นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูล โดยนำแบบสอบถาม จำนวน ๑๖๙ ฉบับโดยแจกกับพระสังฆาธิการ สังกัดมหานิกาย ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัด สุพรรณบุรี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างและเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเองแล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดจำนวน ๑๖๙ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

๔) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

ข.เชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ตามขั้นตอน ดังนี้

๑) การรวบรวมเอกสาร ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความงานวิจัยและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑูพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ใน ๓ ด้าน คือ

- ๑) ด้านอาคารสถานที่
- ๒) ด้านการจัดผังรายการ
- ๓) ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ

๒) การขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ และขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) ทั้งหมด ๕ ท่านได้แก่

๑. พระครูศรีประจันตคณารักษ์ (สมทรง โชติปัญโญ) เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์ เจ้าอาวาสดอนบพผาราม ตำบลบ้านกร่าง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๒. พระครูสุวรรณธรรมทัต (จันทน์ ฐานทตฺโต) เจ้าอาวาสวัดม่วงเจริญผล ตำบลศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๓. พระครูสุวรรณธรรมวัฒน์ (เปล่ง จนทโชโต) เจ้าคณะตำบลมดแดง เจ้าอาวาสวัดวังลับใต้ ตำบลมดแดง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๔. พระครูปัญญาศาสนธำรง (ปัญญา ฐิตปัญโญ) เจ้าคณะตำบลดอนปทุ เจ้าอาวาสวัดสามจันทน์ ตำบลดอนปทุ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๕. พระครูวินัยธร เสวก ปณณภาโร (ลาภเวช) เจ้าคณะตำบลปลายนา เจ้าอาวาสวัดสันตาราม ตำบลปลายนา อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

เพื่อขอเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ที่แต่ละรูป

๓) การสัมภาษณ์พระสังฆาธิการ สังกัดมหานิกาย ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๕ รูป ช่วงวันที่ ๑ เดือนกันยายน พ.ศ.๒๕๕๕ ถึงวันที่ ๕ เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕ รวมเป็นระยะเวลา ๕ วัน

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามหลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ สังกัดมหานิกาย ต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ สังกัดมหานิกาย ต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือการทดสอบค่าที (T-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบมีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) เกณฑ์การพิจารณาค่าเฉลี่ย ที่ใช้แปลผลข้อความที่ได้จากการประเมินผลมีดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐ – ๕.๐๐	แปลว่า มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๔๙	แปลว่า มาก
ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙	แปลว่า ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ – ๒.๔๙	แปลว่า น้อย
ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙	แปลว่า น้อยที่สุด ^๖

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลคำถามปลายเปิด ผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้ให้ในแบบสอบถามปลายเปิด จากนั้นจะทำการวิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๓.๕.๓ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

^๖ กัลยา วาณิชย์บัญชา, การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล, ค่าเฉลี่ย Arithmetic Mean, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๓.

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๖๙ รูป มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลนำเสนอต่อไปนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการปฏิบัติการเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการ บริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของ พระสังฆาธิการต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๔.๕ บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุ พระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยจำนวน ๑๖๙ รูป จำแนกตาม อายุ, เพศ, วุฒิการศึกษาทางโลก, วุฒิการศึกษาทางธรรม, วุฒิการศึกษาบาลี ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=๑๖๙)

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๑.อายุ		
๒๐ - ๓๐ ปี	๕	๓.๐๐
๓๑ - ๔๐ ปี	๕๓	๓๑.๓๖
๔๑ - ๕๐ ปี	๗๙	๔๖.๗๔
๕๑ - ๖๐ ปี	๒๐	๑๑.๘๓
๖๑ ปีขึ้นไป	๑๒	๗.๑๐
รวม	๑๖๙	๑๐๐.๐
๒. เพศ		
๕ - ๑๐ เพศ	๑๐	๖.๐๐
๑๑ - ๑๕ เพศ	๒๐	๑๑.๘๓
๑๖ - ๒๐ เพศ	๗๕	๔๔.๓๗
๒๑ เพศขึ้นไป	๖๔	๓๗.๘๐
รวม	๑๖๙	๑๐๐.๐
๓. วุฒิการศึกษาทางโลก		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๘๘	๕๒.๐๘
ปริญญาตรี	๕๗	๓๓.๗๒
สูงกว่าปริญญาตรี	๒๔	๑๔.๒๐
รวม	๑๖๙	๑๐๐.๐
๔. วุฒิการศึกษาทางธรรม		
นักธรรมชั้นตรี	๑๕	๘.๘๗
นักธรรมชั้นโท	๕๗	๓๓.๗๕
นักธรรมชั้นเอก	๙๓	๕๕.๐๒
ไม่มีวุฒินักธรรม	๔	๒.๓๖
รวม	๑๖๙	๑๐๐.๐

๕.วุฒิการศึกษาบาลี		
ประโยค ๑ – ๒ – เปรียญธรรม ๓ ประโยค	๕๑	๓๐.๑๗
เปรียญธรรม ๔ – ๖ ประโยค	๓๐	๑๗.๗๕
เปรียญธรรม ๗ – ๙ ประโยค	๘	๔.๗๓
ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม	๘๐	๔๗.๓๕
รวม	๑๖๙	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกได้ดังนี้

อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่มีอายุ ๔๑ – ๕๐ ปี จำนวน ๗๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗๔ รองลงมาคือ ผู้ที่มีอายุอยู่ระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี จำนวน ๕๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๓๖ และน้อยที่สุดคือ ผู้ที่มีอายุอยู่ระหว่าง ๒๐ – ๓๐ ปี จำนวน ๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓.๐๐

พรรษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่มีพรรษา ๑๖ – ๒๐ พรรษา จำนวน ๗๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๓๗ รองลงมาคือ ผู้ที่มีพรรษา ๒๑ พรรษาขึ้นไป จำนวน ๖๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๘๐ และน้อยที่สุดคือ ผู้ที่มีพรรษา ๕ - ๑๐ พรรษา จำนวน ๑๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖.๐๐

วุฒิการศึกษาทางโลก พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๘๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๐๘ รองลงมาคือ ผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๕๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๗๒ และน้อยที่สุดคือ มีระดับการศึกษาที่สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๒๐

วุฒิการศึกษาทางธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่มีนักธรรมชั้นเอก จำนวน ๙๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๐๒ รองลงมาคือ ผู้ที่มีนักธรรมชั้นโท จำนวน ๕๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๗๕ และน้อยที่สุดคือ ผู้ที่ไม่มีวุฒินักธรรม จำนวน ๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๓๖

วุฒิการศึกษาบาลี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม จำนวน ๘๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๓๕ รองลงมาคือ ประโยค ๑ – ๒ – เปรียญธรรม ๓ ประโยค จำนวน ๕๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๑๗ และน้อยที่สุดคือ ผู้ที่มีเปรียญธรรม ๗ – ๙ จำนวน ๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๓

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับปฏิบัติการเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑูพระพุทศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับปฏิบัติการเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑูพระพุทศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมมีอยู่ ๓ ด้าน คือ ๑.ด้านอาคารสถานที่ ๒.ด้านการจัดผังรายการ ๓.ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อ

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑูพระพุทศาสนา

ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวม

(n=๑๖๙)

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการ วิฑูพระพุทศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านอาคารสถานที่	๓.๘๑	๐.๙๗๘	มาก
๒. ด้านการจัดผังรายการ	๓.๘๕	๐.๙๖๕	มาก
๓. ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ	๓.๙๖	๐.๗๙๒	มาก
รวม	๓.๙๒	๐.๔๑๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑูพระพุทศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๒$, S.D. = ๐.๔๑๖) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑูพระพุทศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ในด้านอาคารสถานที่ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๑$, S.D. = ๐.๙๗๘) และด้านการจัดผังรายการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$, S.D. = ๐.๙๖๕) ส่วนด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๖$, S.D. = ๐.๗๙๒)

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑูพระพุทศาสนา
ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

(n=๑๖๙)

ข้อที่	ด้านการอาคารสถานที่	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	มีการก่อสร้างอาคารเฉพาะสำหรับตั้งสถานีวิฑูชุมชนในบริเวณวัด	๓.๗๗	๐.๖๘๑	มาก
๒.	อาคารสถานที่ที่มีความเหมาะสมสำหรับการจัดการบริหารวิฑูชุมชน	๓.๘๗	๐.๖๓๔	มาก
๓.	เสาส่งคลื่นวิฑูชุมชนสูงพอสำหรับการส่งคลื่นวิฑูชุมชน	๓.๘๙	๐.๗๑๖	มาก
๔.	เครื่องส่งมีกำลังแรงพอสำหรับส่งคลื่นวิฑูชุมชนได้ทั่วถึง	๓.๙๐	๐.๗๑๘	มาก
๕.	ภายในอาคารสถานที่ที่มีความปลอดภัยพอสำหรับการเก็บรักษาเครื่องส่งวิฑูชุมชน	๓.๔๕	๑.๐๗๖	มาก
๖.	ภายในอาคารสถานที่ที่มีความสะดวกสบายเหมาะสมสำหรับผู้เข้ามาจัดรายการวิฑูชุมชน	๓.๗๔	๐.๕๖๗	มาก
๗.	มีบริเวณสำหรับจอดรถได้สะดวกสบาย	๓.๖๗	๐.๕๙๑	มาก
๘.	มีที่พัก/ห้องน้ำ พอสำหรับเจ้าหน้าที่ดูแลในหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	๓.๙๒	๐.๕๙๘	มาก
๙.	โดยภาพรวมแล้วเป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการจัดวิฑูชุมชน	๓.๕๘	๐.๕๙๖	มาก
	รวม	๓.๙๔	๐.๖๘๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑูพระพุทศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านอาคารสถานที่โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๙๔, S.D. = ๐.๖๘๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑูพระพุทศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านอาคารสถานที่ ในเรื่อง มีที่พัก/ห้องน้ำ พอสำหรับเจ้าหน้าที่ดูแลในหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ($\bar{X}$ = ๓.๙๒, S.D. = ๐.๕๙๘) รองลงมาคือ เครื่องส่งมีกำลังแรงพอสำหรับส่งคลื่นวิฑูชุมชนได้ทั่วถึง ($\bar{X}$ = ๓.๙๐, S.D. = ๐.๗๑๘) และระดับสุดท้ายคือ ภายในอาคารสถานที่ที่มีความปลอดภัยพอ สำหรับการเก็บรักษาเครื่องส่งวิฑูชุมชน ($\bar{X}$ = ๓.๔๕, S.D. = ๑.๐๗๖)

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีบทบาท
พระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์
จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดผังรายการ

(n=๑๖๙)

ข้อที่	ด้านการจัดผังรายการ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	การแบ่งช่วงเวลาในการออกอากาศเหมาะสมกับ ผู้ฟังในแต่ละช่วงเวลา	๓.๒๖	๐.๗๐๘	มาก
๒.	การวางแผนจัดผังรายการของสถานี มีการ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันกับความต้องการ ของคนในสังคม	๓.๖๒	๐.๕๗๒	มาก
๓.	การจัดรูปแบบผังรายการของสถานีเหมาะสม กับสภาพแวดล้อมของสถานี	๓.๑๒	๐.๗๐๑	มาก
๔.	รายการที่ออกอากาศทางสถานีเป็นที่นิยมหรือ มีผู้ติดตามชม สามารถตอบสนองได้ตรงกับ ความต้องการของผู้ชมในขณะนั้น	๓.๔๒	๐.๕๘๘	มาก
๕.	รายการต่าง ๆ ที่ออกอากาศไปยังผู้ชม เป็น รายการที่ให้เนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ดึงดูด ความสนใจผู้ชม	๓.๗๔	๐.๗๓๖	มาก
๖.	ปริมาณความถี่และความยาวในการออกอากาศ เป็นการจัดผังรายการตามความเหมาะสม	๓.๖๗	๐.๖๗๐	มาก
๗.	การจัดผังรายการของสถานีมีประสิทธิภาพ ความนิยมและทันสมัยอยู่ตลอดเวลา	๓.๖๘	๐.๖๓๗	มาก
๘.	มีการจัดซื้อ จัดหา และผลิตรายการเพื่อเตรียม ออกอากาศได้ฉับไวทันกับความต้องการของ ผู้ชมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา	๓.๒๖	๐.๗๓๓	มาก
๙.	มีข้อบังคับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เป็นกรอบในการ ควบคุมรายการวิทยุชุมชนในการจัดผังรายการ และการผลิตรายการ	๓.๗๖	๐.๕๘๕	มาก
๑๐.	การสำรวจผู้ฟังหรือผู้ชมเพื่อในการพัฒนาและปรับ ปรุงผังรายการให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา	๓.๓๒	๐.๖๕๖	มาก
	รวม	๓.๙๓	๐.๖๖๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดผังรายการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.93$, $S.D.=0.661$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดผังรายการ ในเรื่อง มีข้อบังคับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เป็นกรอบในการควบคุมรายการวิทยุชุมชนในการจัดผังรายการและการผลิตรายการ ($\bar{X}= 3.76$, $S.D. =0.585$) รองลงมาคือ รายการต่าง ๆ ที่ออกอากาศไปยังผู้ชม เป็นรายการที่ให้เนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ดึงดูดความสนใจผู้ชม ($\bar{X}=3.74$, $S.D. =0.736$) และระดับสุดท้ายคือ การจัดรูปแบบผังรายการของสถานีเหมาะสม กับสภาพแวดล้อมของสถานี ($\bar{X}=3.12$, $S.D. =0.701$)

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ

(n=๑๖๙)

ข้อที่	ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	มีบุคลากรที่เพียงพอและมีคุณภาพ	๓.๙๒	๐.๘๓๐	มาก
๒.	นักจัดรายการเป็นคนชอบพูดคุย ชอบค้นคว้าหาความรู้ทั่วไป	๓.๖๙	๐.๘๙๖	มาก
๓.	นักจัดรายการมีอารมณ์ดี เป็นผู้รับฟังที่ดี เมื่อมีผู้สอบถามเข้ามาทางโทรศัพท์	๓.๙๗	๐.๘๖๑	มาก
๔.	นักจัดรายการมีความคิดสร้างสรรค์ พร้อมทั้งมีทัศนคติที่ดี	๓.๘๘	๐.๖๑๑	มาก
๕.	นักจัดรายการมีความสามารถตัดสินใจ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ เมื่อมีสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ในการออกอากาศ	๓.๘๗	๐.๖๔๑	มาก
๖.	นักจัดรายการเป็นผู้มีระเบียบวินัยในการเตรียมรายการล่วงหน้า	๓.๙๕	๐.๘๐๔	มาก
๗.	นักจัดรายการเป็นผู้มีความขยัน และรับผิดชอบต่อ	๓.๗๒	๐.๙๑๒	มาก
๘.	นักจัดรายการมีความสามารถเขียนบทวิทยุได้ด้วยตนเอง	๓.๘๖	๐.๘๕๐	มาก
๙.	นักจัดรายการเป็นผู้ที่ออกเสียงควบกล้ำในภาษาไทยได้ชัดเจน มีน้ำเสียงน่าฟัง สุภาพ	๓.๘๒	๐.๙๙๕	มาก
๑๐.	นักจัดรายการมีจรรยาบรรณทางวิชาชีพ และมีความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างดี	๓.๘๐	๐.๙๖๘	มาก
	รวม	๓.๙๑	๐.๔๕๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.91$, $S.D.=0.450$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ ในเรื่อง นักจัดรายการมีอารมณ์ดี เป็นผู้รับฟังที่ดี เมื่อมีผู้สอบถามเข้ามาทางโทรศัพท์ ($\bar{X}=3.97$, $S.D.=0.861$) รองลงมา คือ นักจัดรายการเป็นผู้มีระเบียบวินัยในการเตรียมรายการล่วงหน้า ($\bar{X}=3.95$, $S.D.=0.804$) และระดับสุดท้ายคือ นักจัดรายการมีจรรยาบรรณทางวิชาชีพ และมีความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชน เป็นอย่างดี ($\bar{X}=3.80$, $S.D.=0.968$)

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของพระสังฆาธิการที่มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนาในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Lest Significant Different: LSD) ดังตารางที่ ๔.๑๑ - ๔.๑๒

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาบาลี โดยภาพรวม

(n=๑๖๙)

วุฒิการศึกษาบาลี	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาบาลี			
		ประโยค ๑ - ๒ - เปรียญธรรม ๓ ประโยค	เปรียญธรรม ๔- เปรียญธรรม ๖ ประโยค	เปรียญธรรม ๗ - เปรียญธรรม ๙ ประโยค	ไม่มีวุฒิ เปรียญธรรม
		๓.๖๓	๓.๕๖	๓.๕๔	๓.๙๒
ประโยค ๑ - ๒ - เปรียญธรรม ๓ ประโยค	๓.๖๓	-	๐.๐๗	๐.๐๙	-๐.๒๙
เปรียญธรรม ๔- เปรียญธรรม ๖ ประโยค	๓.๕๖	-	-	๐.๐๒	-๐.๓๖*
เปรียญธรรม ๗ - เปรียญธรรม ๙ ประโยค	๓.๕๔	-	-	-	-๐.๓๘*
ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม	๓.๙๒	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาบาลีระหว่าง เปรียญธรรม ๔- เปรียญธรรม ๖ ประโยค และพระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาระหว่าง เปรียญธรรม ๗ - เปรียญธรรม ๙ ประโยค มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนาในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการน้อยกว่า พระสังฆาธิการที่ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาบาลี ด้านการจัดให้นักร้องรายการ

(n=๑๖๙)

วุฒิการศึกษาบาลี	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาบาลี			
		ประโยค ๑ - ๒ - เปรียญธรรม ๓ ประโยค	เปรียญธรรม ๔ - เปรียญธรรม ๖ ประโยค	เปรียญธรรม ๗ - เปรียญธรรม ๙ ประโยค	ไม่มีวุฒิ เปรียญ ธรรม
		๓.๖๓	๓.๕๖	๓.๕๔	๓.๙๒
ประโยค ๑ - ๒ - เปรียญธรรม ๓ ประโยค	๓.๕๑	-	๐.๑๓*	๐.๑๕	-๐.๒๙
เปรียญธรรม ๔ - เปรียญธรรม ๖ ประโยค	๓.๔๑	-	-	๐.๐๕	-๐.๓๗*
เปรียญธรรม ๗ - เปรียญธรรม ๙ ประโยค	๓.๔๐	-	-	-	-๐.๓๙*
ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม	๓.๗๔	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระสงฆ์ที่มีการที่มีประโยค ๑ - ๒ - เปรียญธรรม ๓ ประโยค มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดให้นักร้องรายการมากกว่าพระสงฆ์ที่มีการที่มีเปรียญธรรม ๔ - เปรียญธรรม ๖ ประโยค พระสงฆ์ที่มีการที่มีเปรียญธรรม ๗ - เปรียญธรรม ๙ ประโยคและพระสงฆ์ที่มีการที่มีเปรียญธรรม ๗ - เปรียญธรรม ๙ ประโยค มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านอาคารสถานที่น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีการที่ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ ๔.๑๓ ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล ตามสมมติฐานที่ ๑-๕

สมมติฐานที่	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	สถิติทดสอบ	ค่าระดับนัยสำคัญ	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
๑	อายุ	บทบาทวิทยุพระพุทธศาสนา	F - test	๐.๐๕		/
๒	พรรษา	บทบาทวิทยุพระพุทธศาสนา	F-test	๐.๐๕		/
๓	วุฒิการศึกษาทางโลก	บทบาทวิทยุพระพุทธศาสนา	F-test	๐.๐๕		/
๔	วุฒิการศึกษาทางธรรม	บทบาทวิทยุพระพุทธศาสนา	F-test	๐.๐๕		/
๕	วุฒิการศึกษาบาลี	บาทวิทยุพระพุทธศาสนา	F-test	๐.๐๕	/	

จากตารางที่ ๔.๑๓ สรุปได้ว่า พระสังฆาธิการที่มี อายุ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มี ๓ ด้าน คือ ๑.ด้านอาคารสถานที่ ๒.ด้านการจัดผังรายการ ๓.ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติ

พระสังฆาธิการที่มี พรรษา แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มี ๓ ด้าน คือ ๑.ด้านอาคารสถานที่ ๒.ด้านการจัดผังรายการ ๓.ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติ

พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาทางโลก แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มี ๓ ด้าน คือ ๑.ด้านอาคารสถานที่ ๒.ด้านการจัดผังรายการ ๓.ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติ

พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาทางธรรม แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มี ๓ ด้าน คือ ๑.ด้านอาคารสถานที่ ๒.ด้านการจัดผังรายการ ๓.ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติ

พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาบาลี แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑูพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มี ๓ ด้าน คือ ๑.ด้านอาคารสถานที่ ๒.ด้านการจัดผังรายการ ๓.ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติ

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑูพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๔ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑูพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านอาคารสถานที่

ลำดับ	ปัญหา อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑.	ขาดงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการสร้างอาคารสถานที่อย่างเหมาะสม	๗๕	๔๔.๗๓
๒.	ขาดบุคลากรในการรักษาดูแลอาคารสถานที่เป็นประจำ	๖๔	๓๗.๘๐
๓.	ปัญหาอาคารสถานที่จัดตั้งในวัดห่างไกลจากความเจริญ ทำให้ข้าวสารล่าช้า	๕๗	๓๓.๗๒
๔	ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการอาคารสถานที่น้อยไป	๕๓	๓๑.๓๖

จากตารางที่ ๔.๑๔ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑูพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี คือ ขาดงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการสร้างอาคารสถานที่อย่างเหมาะสม จำนวน ๗๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๗๓ รองลงมา คือ ขาดบุคลากรในการรักษาดูแลอาคารสถานที่เป็นประจำ จำนวน ๖๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๘๐ และปัญหาอาคารสถานที่จัดตั้งในวัดห่างไกลจากความเจริญ ทำให้ข้าวสารล่าช้า จำนวน ๕๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๗๒ และน้อยที่สุด คือ ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการอาคารสถานที่น้อยไป จำนวน ๕๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๓๖

ตารางที่ ๔.๑๕ ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านอาคารสถานที่

ลำดับ	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
๑.	ควรมีข่าวสารที่ทันสมัยทันเหตุการณ์ในปัจจุบันมีการติดต่อสื่อสารทางไกลได้อย่างรวดเร็ว	๗๙	๔๖.๗๔
๒.	ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการอาคารที่และออกอากาศได้ตามความเหมาะสม มีการจัดประชุมประจำทุกเดือน	๕๘	๓๔.๓๑
๓.	สรรหาบุคลากรประจำอาคารสถานที่ทำความสะอาดและต้อนรับผู้ที่มาชมการจัดวิทยุชุมชน	๕๔	๓๑.๙๕
๔	ควรรหาเจ้าภาพมาสนับสนุนและมีใจรักในการจัดรายการธรรมะเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับชุมชน	๕๑	๓๐.๑๗

จากตารางที่ ๔.๑๕ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี คือ ควรมีข่าวสารที่ทันสมัยทันเหตุการณ์ในปัจจุบันมีการติดต่อสื่อสารทางไกลได้อย่างรวดเร็ว จำนวน ๗๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗๔ รองลงมา คือ ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการอาคารที่และออกอากาศได้ตามความเหมาะสม มีการจัดประชุมประจำทุกเดือน จำนวน ๕๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๓๑ และสรรหาบุคลากรประจำอาคารสถานที่ทำความสะอาดและต้อนรับผู้ที่มาชมการจัดวิทยุชุมชน จำนวน ๕๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๙๕ และน้อยที่สุด คือ ควรรหาเจ้าภาพมาสนับสนุนและมีใจรักในการจัดรายการธรรมะเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับชุมชน จำนวน ๕๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๑

ตารางที่ ๔.๑๖ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดผังรายการ

ลำดับ	ปัญหา อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑.	ไม่มีผู้สนับสนุนมาควบคุมผังรายการ	๖๙	๔๐.๘๒
๒.	ขาดความชัดเจนจากผู้ดำเนินรายการเก่า ที่ยังไม่แจ้งความจำนงมาให้ทางสถานีได้รับทราบอย่างแน่ชัด	๖๓	๓๗.๒๗
๓.	ขาดผู้ดำเนินรายการ จึงทำให้มีการปรับเปลี่ยนผังรายการอยู่บ่อยๆ	๕๕	๓๒.๕๔
๔	ผังรายการก็ยังไม่มีการปรับเปลี่ยนจัดผังตารางรายการใหม่ที่มาแทนรายการเก่าที่ยกเลิกไปแล้ว	๕๐	๒๙.๕๘

จากตารางที่ ๔.๑๖ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี คือ ไม่มีผู้สนับสนุนมาควบคุมผังรายการ จำนวน ๖๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๘๒ รองลงมา คือ ขาดความชัดเจนจากผู้ดำเนินรายการเก่า ที่ยังไม่แจ้งความจำนงมาให้ทางสถานีได้รับทราบอย่างแน่ชัด จำนวน ๖๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๒๗ และขาดผู้ดำเนินรายการ จึงทำให้มีการปรับเปลี่ยนผังรายการอยู่บ่อยๆ จำนวน ๕๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๕๔ และน้อยที่สุด คือ ผังรายการก็ยังไม่มีการปรับเปลี่ยนจัดผังตารางรายการใหม่ที่มาแทนรายการเก่าที่ยกเลิกไปแล้ว จำนวน ๕๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๕๘

ตารางที่ ๔.๑๗ ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดผังรายการ

ลำดับ	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
๑.	ควรสร้างนโยบายของทางสถานีที่สามารถปรับเปลี่ยนรายการได้ตามความเหมาะสม	๗๘	๔๖.๑๕
๒.	ควรหาบุคลากรในการจัดผังรายการที่คนทั่วไปชอบฟังและนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน	๗๑	๔๒.๐๑
๓.	ควรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมาเป็นผู้ดำเนินรายการอยู่เสมอ	๔๕	๒๖.๖๒
๔.	ควรหาผู้สนับสนุนมาสนับสนุนจัดผังรายการ	๔๑	๒๔.๒๖

จากตารางที่ ๔.๑๗ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี คือ ควรสร้างนโยบายของทางสถานีที่สามารถปรับเปลี่ยนรายการได้ตามความเหมาะสม จำนวน ๗๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๑๕ รองลงมา คือ ควรหาบุคลากรในการจัดผังรายการที่คนทั่วไปชอบฟังและนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน จำนวน ๗๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๐๑ และควรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมาเป็นผู้ดำเนินรายการอยู่เสมอ จำนวน ๔๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๖๒ และน้อยที่สุด คือ ควรหาผู้สนับสนุนมาสนับสนุนจัดผังรายการ จำนวน ๔๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๒๖

ตารางที่ ๔.๑๘ ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ

ลำดับ	ปัญหา อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑.	นักจัดรายการเผยแผ่ธรรมะที่ไม่เพียงพอ	๖๗	๓๙.๖๔
๒.	นักจัดรายการในเรื่องของการยกเอาธรรมะมาบรรยาย อธิบายให้ละเอียด เข้าใจง่ายนั้นมีน้อย	๖๕	๓๘.๔๖
๓.	นักจัดรายการก็ไม่สามารถรับรู้ถึงความรู้สึกของกลุ่มผู้ฟัง	๕๗	๓๓.๗๒
๔	นักจัดรายการขาดความกระตือรือร้นในการแสวงหาธรรมะดีๆ มานำเสนอ และรู้สึกเบื่อหน่ายและขาดเทคนิค ลีลาในการนำเสนอให้น่าฟัง	๕๔	๓๑.๙๕

จากตารางที่ ๔.๑๘ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี คือ นักจัดรายการเผยแผ่ธรรมะที่ไม่เพียงพอ จำนวน ๖๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๖๔ รองลงมา คือ นักจัดรายการในเรื่องของการยกเอาธรรมะมาบรรยาย อธิบายให้ละเอียด เข้าใจง่ายนั้นมีน้อย จำนวน ๖๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๔๖ และนักจัดรายการก็ไม่สามารถรับรู้ถึงความรู้สึกของกลุ่มผู้ฟัง จำนวน ๕๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๗๒ และน้อยที่สุด คือนักจัดรายการขาดความกระตือรือร้นในการแสวงหาธรรมะดีๆ มานำเสนอ และรู้สึกเบื่อหน่ายและขาดเทคนิค ลีลาในการนำเสนอให้น่าฟัง จำนวน ๕๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๙๕

ตารางที่ ๔.๑๙ ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ

ลำดับ	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
๑.	ควรหาความรู้ในเรื่องธรรมะดีๆ และมีทักษะทางด้านภาษา เทคนิค สื่อบุคคลในการนำเสนอ น้ำเสียงที่ไพเราะ นุ่มนวล ความเอาใจใส่ ในการออกอากาศอย่างต่อเนื่อง	๗๔	๔๓.๗๘
๒.	ควรมีการพูดคุยกับทางนักจัดรายการ สังเกตได้จากรายการถามตอบปัญหา	๗๐	๔๑.๔๒
๓.	ควรหานักจัดรายการที่มีประสบการณ์ในการออกอากาศและความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางโลกและทางธรรม	๖๕	๓๘.๔๖
๔	ควรจัดอบรมนักจัดรายการและสร้างอาสาสมัครขึ้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือ อุปกรณ์	๕๒	๓๐.๗๖

จากตารางที่ ๔.๑๙ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี คือ ควรหาความรู้ในเรื่องธรรมะดีๆ และมีทักษะทางด้านภาษา เทคนิค สื่อบุคคลในการนำเสนอ น้ำเสียงที่ไพเราะ นุ่มนวล ความเอาใจใส่ ในการออกอากาศอย่างต่อเนื่อง จำนวน ๗๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๗๘ รองลงมา คือ ควรมีการพูดคุยกับทางนักจัดรายการ สังเกตได้จากรายการถามตอบปัญหา จำนวน ๗๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๔๒ และควรหานักจัดรายการที่มีประสบการณ์ในการออกอากาศและความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางโลกและทางธรรม จำนวน ๖๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๔๖ และน้อยที่สุด คือ ควรจัดอบรมนักจัดรายการและสร้างอาสาสมัครขึ้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือ อุปกรณ์ จำนวน ๕๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๗๖

๔.๕ บทสัมภาษณ์บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

บทสัมภาษณ์เรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา
ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” ประกอบด้วยประเด็นการสัมภาษณ์จำนวน ๒ ตอน
๑. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ๒.บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา
ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี สรุปบทสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)
จำนวน ๕ รูปดังต่อไปนี้

๑. ท่านคิดว่าการบริหารจัดการด้านอาคารสถานที่ของวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอ
ศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

รายการวิทยุกระจายเสียงที่เหมาะสมและเป็นที่ต้องการในการเผยแพร่ธรรมแก่เยาวชน
นั้นสามารถอธิบายได้ดังนี้ ลักษณะผู้จัดรายการเผยแพร่ธรรมะที่ดีและเหมาะสมที่ได้เป็นเยาวชนนั้น
เพราะว่าเยาวชนในปัจจุบันเป็นผู้กล้าแสดงออก มีความรู้ความสามารถ และมีความรู้ความเข้าใจ
ดีต่อเยาวชนผู้ฟังวัยเดียวกัน ว่าชอบฟังอะไร อยากรู้อะไร จะสามารถพูดคุย บอก ปรีชาทันรู้เรื่อง
เข้าใจมากกว่าคนอื่น และเยาวชนผู้จัดรายการสามารถแสดงออกถึงคำพูด ลักษณะนิสัยได้อิสระ มี
มนุษยสัมพันธ์ดีและเป็นกันเองมากกว่าพระสงฆ์ หรือผู้ใหญ่ ที่มีศีลหรือวัยเป็นตัวควบคุมกำกับ ทำให้
พระสงฆ์หรือผู้ใหญ่ที่จัดรายการเผยแพร่ธรรมะไม่กล้าแสดงออก เพราะจะดูไม่ดีไม่เหมาะสมกับเพศ
สมณะและวัยผู้ใหญ่ จึงทำให้เยาวชนผู้ฟังรายการรู้สึกว่าจะถูกสอน ถูกอบรมมากกว่า ลักษณะเนื้อหา
รายการที่ดีและเหมาะสมแก่เยาวชนที่สุด คือ รายการสนทนาปัญหาเยาวชน รายการเพลง รายการ
ละครที่สอดแทรกธรรมะ ศีลธรรม คุณธรรม และคติเตือนใจที่ให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมกับทางรายการ
หรือการจัดรายการ เนื่องจากว่าเยาวชนเป็นผู้ชอบแสดงออก ชอบพูดคุย และชอบสิ่งที่สนุกสนาน
เพลิดเพลิน ไม่เครียด ไม่ชอบการสอนที่เป็นวิชาการมากๆ ชอบมีส่วนร่วมในการจัดรายการ พูดคุยกับ
ทางรายการ สังเกตได้จากรายการถามตอบปัญหา รายการเพลงของสถานีต่างๆ พบว่ามีเด็ก เยาวชน
โทรเข้าไปร่วมแสดงความคิดเห็น หรือพูดคุยสนทนามากที่สุด ระยะเวลาในการออกอากาศที่ดีและ
เหมาะสมแก่เยาวชน คือ ๓๐ นาทีและควรจัดรายการใหม่มีความต่อเนื่อง อย่างน้อยสัปดาห์ละ ๓-๔
วัน เนื่องจากว่าเยาวชนนั้นมีสมาธิและการจดจำในการรับฟังสั้น อาจสืบเนื่องมาจากลักษณะอุปนิสัย
ของเยาวชนด้วย ที่เป็นคนชอบทำอะไรรวดเร็ว เป็นคนลืมนง่าย^๑ นโยบายของทางวัดและด้าน
งบประมาณนั้นมีผลต่อการพัฒนาบุคลากรผู้ผลิตรายการเผยแพร่ธรรมะแก่กลุ่มเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง ทำ
ให้ผู้ผลิตรายการเผยแพร่ธรรมะทางวิทยุชุมชน ยังขาดความเอาใจใส่ในการจัดรายการ ขาดความรู้
ความเข้าใจที่ลึกซึ้งทั้งทางโลกและทางธรรม ยังขาดทักษะ เทคนิค สไลในการนำเสนอเนื้อหาของ
ธรรมะให้น่าสนใจ น่าติดตามและเหมาะสมแก่กลุ่มผู้ฟังที่เป็นเยาวชน อีกอย่างเป็นเพราะทางสถานียัง
ไม่มีการวิจัยประเมินผลในการจัดรายการเผยแพร่ธรรมะที่มีลักษณะการเผยแพร่เป็นการสื่อสารแบบ
One Way Communication คือเป็นการเผยแพร่ธรรมะทางเดียวที่ผู้ฟังรายการไม่ได้มีส่วนร่วมกับทาง

^๑ สัมภาษณ์, พระครูศรีประจันตคณารักษ์ (สมทรง โชติปญโญ), เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์
เจ้าอาวาสดอนบมวาราม, ๒ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๕.

รายการเลย เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เยาวชนกลุ่มผู้ฟังไม่สนใจติดตามรับฟังและแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ดิชมทางรายการ จึงทำให้ทางสถานีไม่ทราบถึงผลสะท้อนของกลุ่มผู้ฟังว่าการจัด รายการนั้นดี มีประโยชน์ เข้าใจหรือเหมาะสมทั้งเนื้อหาและเวลาที่จัดตรงกับกลุ่มผู้ฟังหรือไม่ โดยเฉพาะเหมาะสมแก่เยาวชนผู้มีความรู้พื้นฐานทางศีลธรรมน้อย ทำให้การเผยแผ่ธรรมะของทาง สถานีวิทยุชุมชนของวัด ไม่เป็นที่สนใจและชื่นชอบของเยาวชนกลุ่มผู้ฟัง อันเป็นปัญหาหนึ่งที่ตรงกับ ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการเผยแผ่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทยในจำนวน ๕ ข้อ ที่ว่า ประชาชน ขาดความรู้พื้นฐานทางศีลธรรม โดยเฉพาะเยาวชนหรือกลุ่มวัยรุ่นไม่ค่อยให้ความสนใจ พระสงฆ์และ สถาบันยังไม่มีผลการประเมินผลในการเผยแผ่ธรรมะเพื่อปรับปรุงให้เหมาะกับสภาพการณ์ของสังคมใน ปัจจุบันหรือพื้นฐานของผู้ฟังแต่ละกลุ่มเป้าหมาย^๒

๒. ท่านคิดว่าการบริหารจัดการด้านการจัดผังรายการของวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

ปัญหาและสาเหตุของกระบวนการผลิตรายการ การเผยแผ่ธรรมะของวัด แก่เยาวชนที่ไม่ ประสบความสำเร็จ เนื่องมาจากปัญหาด้านนโยบายของทางวัดและด้านงบประมาณที่ส่งผลกระทบต่อ การพัฒนาบุคลากรผู้ผลิตรายการเผยแผ่ธรรมะ เช่น การห้ามอ่านหนังสือพิมพ์ การดูโทรทัศน์ซึ่งเป็น แหล่งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ที่จะนำมาพูดคุยและสอดแทรกธรรมะให้ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ ซึ่ง ตรงกับแนวคิดในการเลือกเนื้อหา การปรับเนื้อหาให้เข้ากับยุคสมัย และเนื้อหาที่ใช้ของพระธรรม โกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) และผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มประชาชนเกี่ยวกับวิธีการ เผยแผ่ธรรมะที่น่าสนใจและน่าเลื่อมใสว่า ควรพัฒนาพระสงฆ์ให้มีความรู้แตกฉานในหลักธรรมและ วิชาการทางโลกที่จำเป็น ควรแสดงธรรมะในเรื่องใกล้ตัวผู้ฟังและเหมาะสมกับยุคสมัย ควรยก อุทาหรณ์หรือตัวอย่างที่นำมาใช้ในชีวิตรปัจจุบันได้^๓ สิ่งหนึ่งที่ทำให้การบริหารจัดการรายการพุทธ ศาสนาทางวิทยุชุมชน ของวัดประสบปัญหาไม่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ คือ เรื่องงบประมาณที่ไม่ เพียงพอ ซึ่งเรื่องงบประมาณถือว่าเป็นหัวใจหลักในการบริหารจัดการของสถานี งบประมาณที่ไม่ เพียงพอได้ส่งผลกระทบก่อให้เกิดปัญหาต่อการบริหารจัดการของทางสถานีเกือบทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาของโครงสร้างการบริหารจัดการ ปัญหาด้านนโยบาย ปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาด้านการ กระจายเสียง ปัญหาด้านผังรายการ อันเป็นผลกระทบอย่างมากต่อการบริหารจัดการรายการ พระพุทธศาสนาให้มีศักยภาพและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะปัญหาด้านบุคลากรอันเป็นหัวใจสำคัญ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางวิทยุชุมชน ของวัดสามพรานที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม พัฒนาทักษะ เทคนิค ลีลาและความรู้ความสามารถ เพราะขาดงบประมาณสนับสนุน ทำให้ผู้จัดรายการการเผยแผ่ ธรรมะของทางสถานียังขาดความรู้ความสามารถในการจัดรายการเผยแผ่ธรรมะ ส่งผลให้รายการ ธรรมะของทางสถานียังไม่เป็นที่ชื่นชอบของประชาชนผู้ฟังรายการ และบุคลากรทางด้านการจัด รายการทางสถานีเป็นลักษณะอาสาสมัคร ซึ่งไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ จึงทำให้ผู้จัดรายการขาดความ

^๒ สัมภาษณ์, พระครูสุวรรณธรรมทัต (จันทน์ ฐานทัตโต), เจ้าอาวาสวัดม่วงเจริญผล, ๓ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๕.

^๓ สัมภาษณ์, พระครูสุวรรณธรรมวัฒน์ (เปล่ง จันทโชโต), เจ้าอาวาสวัดวังพลับใต้, ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

เอาใจใส่ ซึ่งสถานีวิทยุชุมชนของสถานีนี้อื่นๆ ที่ก่อตั้งขึ้นมาด้วยวงเงินหรืองบประมาณที่มากจากเจ้าของสถานีและมีรายได้จากสปอร์ตโฆษณาที่เจ้าของธุรกิจจ่ายให้ตลอด ทำให้มีงบประมาณในการบริหารจัดการและจ่ายค่าตอบแทนให้นักจัดรายการ นักจัดรายการที่มีความรู้ความสามารถ จึงได้หันไปสมัครเป็นนักจัดรายการของสถานีนี้นั้นๆ^๔

๓. ท่านคิดว่าการบริหารจัดการด้านการจัดให้นักจัดรายการของวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

เน้นรูปแบบรายการที่ดีและเหมาะสม ที่เป็นที่ชื่นชอบและน่าสนใจของเยาวชนคือ รายการเพลง รายการสนทนาปัญหาของเยาวชน และรายการละครที่สอดแทรกธรรมะ ศีลธรรม คุณธรรมและคติเตือนใจในรายการด้วย นอกจากรูปแบบรายการดังกล่าวแล้ว สิ่งสำคัญที่จะทำให้การจัดรายการประสบความสำเร็จ ในการเผยแพร่ธรรมะแก่เยาวชนได้ ผู้จัดรายการ จะต้องมีภาพลักษณ์ที่ดี มีความประพฤติดี สุภาพเรียบร้อย สุขุมเยือกเย็น เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสังคม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีเมตตาเมตตาหวังที่จะให้สิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อผู้ฟัง โดยไม่หวังผลตอบแทน อายุอยู่ในระหว่าง ๑๖-๒๕ ปี ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องของธรรมะเป็นอย่างดี ละเอียด และสามารถพูดให้เข้าใจง่าย ใช้ภาษาหรือคำพูดที่สุภาพ นุ่มนวล ไพเราะ และถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของภาษา ทั้งพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ มีน้ำเสียงนุ่มนวล ไพเราะ น่าฟัง ไม่กระแทกเสียง ไม่เสียงดังหรือค่อยจนฟังไม่รู้เรื่อง น้ำเสียงเป็นธรรมชาติ แจ่มใส ไม่ สั่นเครือ มีเทคนิค ลีลาในการพูด มีมุขตลก หรือเรื่องราวที่สนุกสนานมาสอดแทรกให้เกิดความ เพลิดเพลิน เข้าใจง่าย มองเห็นภาพได้ชัดเจนในการรับฟังด้วย และต้องมีการเว้นวรรคตอน จังหวะและน้ำหนักคำให้ถูกต้อง เป็นจังหวะ ในส่วนของลักษณะเนื้อหา รายการที่ดีและเหมาะสม แก่เยาวชน คือ รายการที่มีเนื้อหาเป็นลักษณะการตอบปัญหาธรรมะ รายการเพลงที่สอดแทรกธรรมะ หรือรายการอื่นๆ ที่ให้เยาวชน ได้มีส่วนร่วมในการจัดรายการ โดยมีรางวัลเป็นเครื่องกระตุ้นความสนใจของเยาวชน^๕

^๔ สัมภาษณ์, พระครูปัญญาศาสนธำรง (ปัญญา ฐิตปณฺโณ), เจ้าอาวาสวัดสามง่าม, ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

^๕ สัมภาษณ์, พระครูวินัยธร เสวก ปณฺณภาโร (ลาภเวษ), เจ้าอาวาสวัดสันตาราม, ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

แผนภูมิที่ ๔.๑ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

บทสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย (Body of Knowledge) ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุชุมชน ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี คือ พระสังฆาธิการขาดงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการสร้างอาคารสถานที่อย่างเหมาะสม และปัญหาอาคารสถานที่จัดตั้งในวัดห่างไกลจากความเจริญ ทำให้ข่าวสารล่าช้า ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการอาคารสถานที่น้อยไป ยังขาดในการรักษาดูแลอาคารสถานที่เป็นประจำ ควรหาเจ้าภาพมาสนับสนุนและมีใจรักในการจัดรายการธรรมะเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับชุมชน มีข่าววสารที่ทันสมัยทันเหตุการณ์ในปัจจุบันมีการติดต่อสื่อสารทางไกลได้อย่างรวดเร็ว ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการอาคารที่และออกอากาศได้ตามความเหมาะสม มีการจัดประชุมประจำทุกเดือน สรรหาบุคลากรประจำอาคารสถานที่ทำความสะอาดและต้อนรับผู้ที่มาชมการจัดวิทยุชุมชน ไม่มีนายทุนมาควบคุมผังรายการ ขาดผู้ดำเนินรายการ จึงทำให้มีการปรับเปลี่ยนผังรายการอยู่บ่อยๆ จากผู้ดำเนินรายการเก่า ที่ยังไม่แจ้งความจำนงค์ให้ทางสถานีได้รับทราบอย่างแน่ชัด จึงทำให้ผังรายการก็ยังไม่มีการปรับเปลี่ยนจัดผังตารางรายการใหม่ที่มาแทนรายการเก่าที่ยกเลิกไปแล้ว ควรหานายทุนมาสนับสนุนจัดผังรายการ ที่มีความรู้ความสามารถเป็นผู้ดำเนินรายการอยู่เสมอ สร้างนโยบายของทางสถานีที่สามารถปรับเปลี่ยนรายการได้ตามความเหมาะสม ในการจัดผังรายการที่คนทั่วไปชอบฟัง และนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน นักจัดรายการเผยแผ่ธรรมะที่ไม่เพียงพอ ในเรื่องของการยกเอาธรรมะมาบรรยาย อธิบายให้ละเอียด เข้าใจง่ายขึ้นมีน้อย ขาดความกระตือรือร้นในการแสวงหาธรรมะดีๆ มานำเสนอ และรู้สึกเบื่อหน่ายและขาดเทคนิค ลีลาในการนำเสนอให้น่าฟัง น่าสนใจ ก็ทำให้เนื้อหาธรรมะนั้นฟังแล้วรู้สึกเฉยๆ ไม่น่าติดตามรับฟัง ไม่สามารถรับรู้ถึงความรู้สึกของกลุ่มผู้ฟัง ควรจัดอบรมนักจัดรายการและสร้างอาสาสมัครขึ้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือ อุปกรณ์ ที่มีประสิทธิภาพในการออกอากาศและความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางโลกและทางธรรม มีทักษะทางด้านภาษา เทคนิค ลีลาในการนำเสนอ น้ำเสียงที่ไพเราะ นุ่มนวล ความเอาใจใส่ ในการออกอากาศอย่างต่อเนื่อง การพูดคุยกับทางนักจัดรายการ สังเกตได้จากรายการถามตอบปัญหา

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน พระสังฆาธิการที่มีบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ตามสมมติฐานที่ ๑-๕ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสังฆาธิการที่มี อายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๖ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามอายุ

(n=๑๖๙)

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา	อายุ										F	sig
	๒๐ – ๓๐ ปี (๓ รูป)		๓๑ – ๔๐ ปี (๕๕ รูป)		๔๑ – ๕๐ ปี (๘๑ รูป)		๕๑ – ๖๐ ปี (๒๓ รูป)		๖๑ ปีขึ้นไป (๗ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
ด้านอาคารสถานที่	๓.๗๖	๐.๓๙๓	๓.๗๒	๐.๔๔๕	๓.๗๙	๐.๔๕๖	๓.๖๗	๐.๔๑๕	๓.๖๙	๐.๔๙๙	๑.๒๒๓	๐.๒๙๘
ด้านการจัดผังรายการ	๓.๕๖	๐.๓๘๔	๓.๖๑	๐.๕๖๒	๓.๖๗	๐.๕๑๒	๓.๙๗	๐.๔๙๖	๓.๔๓	๐.๕๖๖	๒.๓๐๘	๐.๒๗๘
ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ	๓.๔๗	๐.๓๓๕	๓.๔๘	๐.๓๓๖	๓.๕๓	๐.๓๒๙	๓.๔๐	๐.๓๒๙	๓.๕๖	๐.๔๒๑	๓.๓๐๘	๐.๐๕๗
รวม	๓.๖๑	๐.๓๓๖	๓.๖๖	๐.๓๓๙	๓.๖๗	๐.๓๔๘	๓.๖๔	๐.๓๓๒	๓.๖๒	๐.๔๒๙	๑.๘๓๙	๐.๑๐๔

จากตารางที่ ๔.๖ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า พระสังฆาธิการที่มี อายุ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มี อายุ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านอาคารสถานที่ ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ พระสังฆาธิการที่มี พรรษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา
ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามพรรษา

(n=๑๖๙)

บทบาทพระสังฆาธิการใน การบริหารจัดการวิทยุ พระพุทธศาสนา	พรรษา								F	sig
	๕ -๑๐ พรรษา (๖ รูป)		๑๑ - ๑๕ พรรษา (๒๔ รูป)		๑๖ - ๒๐ พรรษา (๗๗ รูป)		๒๑ พรรษาขึ้นไป (๖๒ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
ด้านอาคารสถานที่	๓.๙๖	๐.๖๖๙	๓.๗๘	๐.๙๑๐	๓.๘๙	๐.๕๑๙	๓.๒๖	๐.๓๙๐	๒.๙๑๘	๐.๒๑๓
ด้านการจัดผังรายการ	๓.๘๖	๐.๗๑๔	๓.๗๕	๐.๙๖๕	๓.๘๕	๐.๕๕๒	๓.๒๘	๐.๓๘๖	๓.๑๗๘	๐.๐๕๘
ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ	๓.๙๙	๐.๖๔๙	๓.๗๒	๐.๙๓๓	๓.๘๖	๐.๖๙๙	๓.๑๕	๐.๔๓๑	๓.๑๗๘	๐.๑๕๗
รวม	๓.๕๑	๐.๓๓๒	๓.๖๔	๐.๓๓๘	๓.๗๐	๐.๓๔๘	๓.๖๗	๐.๓๓๙	๒.๘๔๔	๐.๓๒๑

จากตารางที่ ๔.๗ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า พระสังฆาธิการที่มี พรรษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มี พรรษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาทางโลก ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา
ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก

(n=๑๖๙)

บทบาทพระสังฆาธิการ ในการบริหารจัดการวิทยุ พระพุทธศาสนา	ระดับวุฒิการศึกษาทางโลก						F	Sig.
	ต่ำกว่าปริญญาตรี (๘๖)		ปริญญาตรี (๕๙)		สูงกว่าปริญญาตรี (๒๔)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
ด้านอาคารสถานที่	๓.๗๔	๐.๔๓๔	๓.๗๔	๐.๔๔๗	๓.๗๒	๐.๔๖๑	๐.๐๔๗	๐.๙๕๕
ด้านการจัดผังรายการ	๓.๖๘	๐.๕๑๙	๓.๕๖	๐.๖๗๔	๓.๕๗	๐.๕๖๗	๑.๐๘๙	๐.๘๘๖
ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ	๓.๕๐	๐.๓๒๕	๓.๔๕	๐.๓๔๘	๓.๔๔	๐.๓๗๑	๑.๐๗๑	๐.๓๔๔
รวม	๓.๖๒	๐.๓๓๗	๓.๖๐	๐.๓๕๑	๓.๕๘	๐.๓๘๐	๐.๓๘๑	๐.๖๘๓

จากตารางที่ ๔.๘ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางโลก ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาทางโลก ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาทางธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม

(n=๑๖๙)

บทบาทพระสังฆาธิการ	วุฒิการศึกษาทางธรรม	F	Sig.
--------------------	---------------------	---	------

ในการบริหารจัดการวิทยุ พระพุทธศาสนา	นักธรรมชั้นตรี (๑๓ รูป)		นักธรรมชั้นโท (๕๙ รูป)		นักธรรมชั้นเอก (๙๕ รูป)		ไม่มีวุฒินักธรรม (๒ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
ด้านอาคารสถานที่	๓.๗๕	๐.๔๓๕	๓.๗๐	๐.๔๔๗	๓.๖๗	๐.๔๓๔	๔.๑๐	๐.๕๖๕	๑.๖๗๑	๐.๑๗๓
ด้านการจัดผังรายการ	๓.๖๗	๐.๕๖๗	๓.๕๖	๐.๖๕๗	๓.๗๕	๐.๕๔๒	๓.๖๗	๐.๕๖๙	๒.๘๘๗	๐.๒๖๗
ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ	๓.๕๑	๐.๓๒๙	๓.๔๑	๐.๓๓๖	๓.๔๐	๐.๓๓๕	๓.๗๔	๐.๕๕๔	๓.๓๑๑	๐.๐๒๐
รวม	๓.๖๓	๐.๓๓๙	๓.๖๕	๐.๓๔๔	๓.๖๘	๐.๓๕๘	๓.๕๗	๐.๒๑๔	๒.๘๒๑	๐.๐๓๙

จากตารางที่ ๔.๙ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาทางธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

๑๐๕

สมมติฐานที่ ๔ พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาบาลี ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน จำแนกตามวุฒิการศึกษาบาลี

(n=๑๖๙)

บทบาทพระสังฆาธิการ ในการบริหารจัดการวิทยุ พระพุทธศาสนา	วุฒิการศึกษาบาลี				F	Sig.
	ประโยค ๑ - ๒ - เปรียญธรรม ๓ ประโยค	เปรียญธรรม ๔- เปรียญธรรม ๖ ประโยค	เปรียญธรรม ๗ - เปรียญธรรม ๙ ประโยค	ไม่มีวุฒิ เปรียญธรรม		

	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
ด้านอาคารสถานที่	๓.๗๕	๐.๔๓๕	๓.๗๐	๐.๔๔๗	๓.๖๗	๐.๔๓๔	๔.๑๐	๐.๕๖๕	๑.๖๗๑	๐.๑๗๓
ด้านการจัดผังรายการ	๓.๖๘	๐.๕๖๗	๓.๕๖	๐.๕๗๗	๓.๔๙	๐.๖๕๑	๓.๔๓	๐.๕๖๓	๒.๖๗๒	๐.๑๘๗
ด้านการจัดให้นักรับจัดรายการ	๓.๕๑	๐.๓๒๙	๓.๔๑	๐.๓๓๖	๓.๔๐	๐.๓๓๕	๓.๗๔	๐.๕๕๔	๓.๓๑๑*	๐.๐๒๐
รวม	๓.๖๓	๐.๓๓๙	๓.๕๖	๐.๓๔๔	๓.๕๔	๐.๓๔๓	๓.๙๒	๐.๕๔๔	๒.๘๒๑*	๐.๐๓๙

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาบาลี ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกันในการจัดให้นักรับจัดรายการ ส่วนในการจัดผังรายการและด้านการจัดให้นักรับจัดรายการ พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ไม่แตกต่างกัน

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ทำการวิจัยได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากร ๓๐๐ รูป^๑ โดยใช้ตารางสำเร็จขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๖๙ รูป คน เป็นการวิจัยแบบผสม (Mix Method Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) โดยนำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติดังนี้ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยวิธีการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีมีตัวแปร ๒ ตัวแปรย่อย แต่หากมีตัวแปร ๓ ตัวขึ้นไปใช้วิธีการทดสอบค่าเอฟ (F-test) มีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด LSD (Least Significant Difference) และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามลำดับความสำคัญประเด็นการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ จากนั้น จึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Context Content analysis Technique) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

^๑ ระเบียบวาระการประชุมของคณะสงฆ์อำเภอศรีประจันต์, สำนักงานเจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี, ครั้งที่ ๓/๒๕๕๕.

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๘๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓.๖๗ มีพรรษา ๑๖ – ๒๐ พรรษา จำนวน ๗๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓.๗๐ มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๘๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓.๖๒ มีการศึกษานักธรรมชั้นเอก จำนวน ๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๖๘ และไม่มีวุฒิเปรียญธรรม จำนวน ๗๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓.๙๒

๕.๑.๒ ความคิดเห็นของบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ๓.๙๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๑) ด้านอาคารสถานที่ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับมากเป็นลำดับ

๒) ด้านการจัดผังรายการ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับมากเป็นลำดับ

๓) ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับมากเป็นลำดับ

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการเปรียบเทียบคุณภาพการความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาบาลี นำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียด ดังนี้

๑) พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มี อายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ไม่แตกต่างกันทุกด้านจึงยอมรับสมมติฐาน

๒) พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่าง

กัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มี พรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๓) พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาทางโลกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ไม่แตกต่างกัน

๔) พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

๕) พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาบาลีแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน

เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาบาลีระหว่าง เปรียญธรรม ๔- เปรียญธรรม ๖ ประโยค และพระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาระหว่าง เปรียญธรรม ๗ – เปรียญธรรม ๙ ประโยค มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการน้อยกว่า พระสังฆาธิการที่ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๔ สรุปปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

จากผลการศึกษาผู้วิจัยพบว่าปัญหาอุปสรรค และนำไปสู่ข้อเสนอแนะซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ดังนี้

ด้านอาคารสถานที่

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี คือ ขาดงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการสร้างอาคารสถานที่อย่างเหมาะสม จำนวน ๗๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๗๓

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี คือ ควรมีข่าววสารที่ทันสมัยทันเหตุการณ์ในปัจจุบันมีการติดต่อสื่อสารทางไกลได้อย่างรวดเร็ว จำนวน ๗๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗๔

ด้านการจัดผังรายการ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี คือ ไม่มีผู้สนับสนุนมาควบคุมผังรายการ จำนวน ๖๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๘๒

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี คือ ควรสร้างนโยบายของทางสถานีที่สามารถปรับเปลี่ยนรายการได้ตามความเหมาะสมจำนวน ๗๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๑๕

ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี คือ นักจัดรายการเผยแพร่ธรรมะที่ไม่เพียงพอ จำนวน ๖๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๖๔

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี คือ ควรหาความรู้ในเรื่องธรรมะดีๆ และมีทักษะทางด้านภาษา เทคนิค ลีลาในการนำเสนอ น้ำเสียงที่ไพเราะ นุ่มนวล ความเอาใจใส่ ในการออกอากาศอย่างต่อเนื่อง จำนวน ๗๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๗๘

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยนี้ กล่าวถึงบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานที่มีบทบาทต่อพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๕.๒.๑ จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับมาก คือ ๑) ด้านอาคารสถานที่ ๒) ด้านการจัดผังรายการ ๓) ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ ดังนี้

แสดงให้เห็นว่าระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุชุมชน ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทำให้ทราบถึงบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อพิจารณาในแต่ละด้านมีประเด็นนำมาอภิปรายได้ดังนี้

๑) ด้านอาคารสถานที่ จากการศึกษาพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านอาคารสถานที่ โดยภาพรวมอยู่ใน

ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย สมเกียรติ เรืองอนันต์เลิศ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเปิดรับธรรมะยุคโลกาภิวัตน์” โดยการสัมภาษณ์นักเผยแผ่ธรรมะจำนวน ๗ ท่าน จากประเด็นคำถาม ๗ ข้อ คือ

๑. หลักและวิธีการในการเผยแผ่ธรรมะของนักเผยแผ่ธรรมะ พระพิศาลธรรมพาที (พระพยอม กัลยาโณ) กล่าวว่า ต้องมีความรู้ โดยมีพื้นฐานมาจากการศึกษาบวชเรียน ในเรื่องที่ถูกต้อง ไม่เบี่ยงเบนไปทางไสยศาสตร์ ต้องรู้ให้พอ รู้ให้มั่นใจ ประพฤติได้ในสิ่งที่รู้ วิธีการก็คือ การพูดให้เป็น ทำให้ดู อยู่เป็นสุขให้เห็น หรือทำงานให้เป็นตัวอย่าง ต้องมีบุคลิกดี มีความตั้งใจดี มีความเข้าใจในวิธีที่จะทำให้คนสนใจได้เป็นอย่างดี

๒. สถานการณ์เกี่ยวกับความเชื่อของพุทธศาสนิกชนคนไทยในสังคมเมืองและชนบท แพทย์หญิงอมรา มะลิล่า กล่าวว่าชาวพุทธส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ทางด้านพุทธศาสนาเท่าที่ควร และมองพุทธศาสนาแบบไม่เป็นวิทยาศาสตร์ คนต่างจังหวัดโดยเฉพาะในแถบภาคอีสานมีความเชื่อและปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนามากกว่าคนในกรุงเทพฯ ซึ่งสังคมเมืองมักพบปัญหาเกี่ยวกับเรื่องความประพฤติของสงฆ์

๓. การกำหนด การวิเคราะห์ และการเปิดรับธรรมะของกลุ่มเป้าหมาย พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) กล่าวว่า “จากการรับนิมนต์เพื่อไปแสดงธรรม มิได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายเอง และเพื่อให้เกิดผลดีอย่างกว้างขวางในเวลาอันรวดเร็ว จะใช้วิธีเทศน์สอนผู้บังคับบัญชาระดับผู้ใหญ่หรือผู้มีปัญญา ซึ่งจะมีผลไปถึงผู้ใต้บังคับบัญชาได้ง่าย”

๔. สื่อที่ใช้ในการเผยแผ่และแนวคิดในการเลือกสื่อ พระภาวนาวิริยคุณ (ทัตตะชีโว ภิกขุ) กล่าวว่า “อันดับแรกเกิดจากสื่อบุคคลที่อยู่รอบ ๆ ตัว โดยการสอนให้มีธรรมเกิดขึ้นในครอบครัวก่อน จึงจะมีผลมากในการปลูกฝังคุณธรรม โดยมีความเห็นว่าคุณค่าที่สุดโดยพื้นฐานคือตัวของผู้เผยแผ่เองที่จะเป็นต้นแบบแก่ชาวโลกได้ เช่น พระพุทธเจ้าก็นำตนเองเป็นสื่อ หากการมองในแง่ทั่วไป สื่อทุกชนิดใช้ได้หมด แต่ก็ยังไม่เกิดประโยชน์ หากผู้ที่จะเผยแผ่ยังปฏิบัติไม่ได้”

๕. เกี่ยวกับสื่อสมัยใหม่ในยุคข้อมูลข่าวสาร ผลต่อการเผยแผ่และการเปลี่ยนแปลงการใช้สื่อ พระภาวนาวิริยคุณ (ทัตตะชีโวภิกขุ) กล่าวว่า “บทบาทของสื่อสมัยใหม่นั้นมีผลต่อการเผยแผ่ แต่หากแยกแยะไม่ออกก็อาจจะนำไปใช้ทางที่ผิด ซึ่งประการสำคัญโดยพื้นฐานต้องพิจารณาให้เห็นก่อน ขณะนี้มีอยู่ก็คือพระไตรปิฎกคอมพิวเตอร์อยู่ในแผ่นซีดีรอม (CD ROM) แจกจ่ายเผยแผ่แก่องค์กรต่างๆ ไปแล้ว”

๖. แนวคิดในการเลือกเนื้อหา การปรับเนื้อหาให้เข้ากับยุคสมัย และเนื้อหาที่ใช้ พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) กล่าวว่า “ต้องเป็นการให้ความรู้ว่าจะอะไรดีมีประโยชน์ ชี้แจงเหตุผลที่ถูกที่ควร ให้ความเข้าใจ ไม่ต้องมีการปรับเปลี่ยน เพราะเนื้อหาธรรมะมีความทันสมัยอยู่แล้ว ขึ้นอยู่กับวิธีเทศน์ให้น่าสนใจ ไม่ยืดตายด หากมีการดัดแปลง อาจเป็นละครธรรมะซึ่งก็ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถ” ด้านจุดมุ่งหมายของการเผยแผ่ พบว่านักเผยแผ่ทั้ง ๗ ท่าน มีทัศนะที่แตกต่างกันดังนี้

๑. พระธรรมโกศาจารย์ มุ่งสอนคนให้เป็นคน

๒. พระธรรมปิฎก มุ่งให้เกิดความรู้สึกรักโดยให้การศึกษา เกิดความสนใจ โดยไม่ใช่เป็นเพียงแต่ศรัทธาอย่างเดียว เพราะอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดได้

๓. พระภาวนาวิริยคุณ ต้องการให้คนทั้งโลกทราบถึงวิธีการปฏิบัติเพื่อให้ความรู้ในหลักธรรมออกมาจากใจตนเอง

๔. พระพิศาลธรรมพาที มุ่งเพื่อให้เกิดความรื่นเริงในธรรม อาจหาญที่จะฝึกฝนตนเองตามหลักธรรม และเห็นว่าธรรมะมีความสำคัญ ช่วยแก้ปัญหาได้

๕. พระมหาสมพงษ์ มหาบุญโญ มุ่งเพื่อให้เกิดความรู้ ทศนคติที่ดี ให้รู้จักพุทธศาสนาที่แท้จริง เพื่อนำไปปฏิบัติร่วมกันในสังคมจนเกิดประโยชน์สุข

๖. ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล มุ่งเพื่อให้เกิดการศึกษา ความรู้ และความเข้าใจธรรมชาติของชีวิตตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยทุกคนเริ่มจากตนเองก่อน

๗. แพทย์หญิงอมรา มะลิลา มุ่งเพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้คนสนใจเข้ามาทดลองศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิต ซึ่งแบ่งออกได้เป็นร่างกายและจิตใจ และเพื่อให้ทรงความรู้สึกลึกซึ้งที่แท้จริงของ พุทธศาสนา จะได้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข^๒

๒) ด้านการจัดผังรายการ จากการศึกษาพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดผังรายการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **รจนา ไชยนิรันดร์กุล** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เพื่อสนองตอบความต้องการข่าวสารของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า ๑. พฤติกรรมในการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ปรากฏว่าจำนวนเวลาในการเปิดรับวิทยุกระจายเสียงของนิสิตกลุ่มตัวอย่าง ในแต่ละวันประมาณ ๑ – ๒ ชั่วโมง ซึ่งเวลาที่ใช้เปิดรับเฉพาะเนื้อหาข่าวสารประมาณวันละครึ่งชั่วโมง สำหรับช่วงเวลาที่จะสะดวกในการเปิดรับฟังนั้นคือ ช่วงเวลาการถ่ายทอดข่าวจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในช่วงเช้าและช่วงค่ำ โดยกลุ่มนิสิตส่วนใหญ่ระบุว่า เปิดรับฟังเฉพาะช่วงการรายงานหัวข่าวด่วนสำคัญ นอกจากนี้กลุ่มนิสิตยังนิยมเปิดรับฟังข่าวจากสถานีประเภทรูปแบบข่าวและเพลง ส่วนการเปิดรับชมโทรทัศน์ใช้เวลาประมาณวันละ ๓ – ๔ ชั่วโมง โดยการเปิดรับเนื้อหาข่าวสารประมาณวันละ ๑ ชั่วโมง สถานีโทรทัศน์ที่นิสิตมีความนิยมในการเปิดรับข่าวสารคือสถานีโทรทัศน์ช่อง ๓ ไอทีวี และช่อง ๗ ๒. คุณลักษณะทางด้านเพศ สาขาวิชา ตลอดจนบุคลิกภาพของนิสิตกลุ่มตัวอย่างไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือทุกกลุ่มตัวแปรให้ค่าน้ำหนักเฉลี่ยในระดับสูงใกล้เคียงกันเกี่ยวกับการมองเห็นความสำคัญและคุณค่าในการเปิดรับข่าวสาร อย่างไรก็ตาม ความชื่นชอบที่มีต่อเนื้อหาข่าวสารและการมองเห็นประโยชน์ของการเปิดรับเนื้อหาข่าวสารเพื่อสนองตอบความต้องการนั้นจะมีความแตกต่างตามคุณลักษณะด้านเพศ สาขาวิชา และบุคลิกภาพ ๓. ลักษณะความสนใจและความชื่นชอบที่นิสิตมีต่อเนื้อหาข่าวสารประเภทต่างๆ นั้น เกิดจากความคาดหวังเพื่อนำไปใช้ในการตอบสนองความต้องการที่สำคัญ 3 ประการคือ สมองตอบความต้องการด้านการตระหนักรู้ (Cognitive needs) เพื่อให้ทันโลกทันเหตุการณ์ ประการที่สองคือ สมองความต้องการด้านการสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง (Personal identity) เพื่อการพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับสถานภาพและบทบาททางสังคม ส่วนประการ

^๒ สมเกียรติ เรืองอนันต์เลิศ, “การเปิดรับธรรมะในยุคโลกาภิวัตน์,” วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙).

สุดท้ายคือสนองตอบความต้องการด้านความบันเทิง(Entertainment) เพื่อความเพลิดเพลินและพักผ่อนหย่อนใจ^๓

๑. ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ จากการศึกษาพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **โคจิ โนสุ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดสงขลา” โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นพระสงฆ์ที่ประจำอยู่ในวัดที่ตั้งในจังหวัดสงขลา จำนวน ๑๗๐ รูป ผลการวิจัยสรุปได้ว่าบทบาทการพัฒนาการศึกษา พระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การอบรมให้ความรู้ทางด้านพุทธศาสนาและศีลธรรมแก่ประชาชน ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนบทบาทการเผยแพร่ธรรมะ พระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การจัดพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนาในวัด ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การอบรมสั่งสอนประชาชนในงานเทศกาลต่าง ๆ บทบาทด้านเศรษฐกิจ พระสงฆ์มีบทบาทปานกลาง ได้แก่ การช่วยเหลือในเรื่องความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นภายในชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ บทบาทการสงเคราะห์ พระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การช่วยอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ แก่ประชาชน ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การช่วยประชาชนโดยการให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ^๔

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษา วิเคราะห์การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

๑. โครงสร้างการบริหารงานในองค์การสื่อวิทยุกระจายเสียงควรจะเป็นแนวราบ กระจาย อำนาจการบริหารงานและการตัดสินใจตามหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน เน้นหลักการบริหารจัดการ และให้ความสำคัญกับตัวงานมากกว่าการยึดถือตัวบุคคล เพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องระบบอุปถัมภ์และการใช้อำนาจภายในองค์การ

๒. สื่อวิทยุกระจายเสียงมีคุณสมบัติพิเศษในการสร้างจินตนาการให้กับผู้ฟัง การเข้าถึงง่าย และมีค่าใช้จ่ายต่ำ เป็นทางเลือกสำคัญในการเข้าถึงขณะเดินทาง ในสถานที่หรือพฤติกรรมที่ถูกจำกัด หรือยากต่อการเข้าถึงสื่อประเภทอื่นๆ เช่น วิทยุโทรทัศน์ หรือคอมพิวเตอร์ นอกจากนั้นยังสามารถรับฟังไปพร้อมกับการทำงานหรือพฤติกรรมในอาริยาบทต่างๆ ได้ดี การบริหารจัดการในองค์การสื่อวิทยุกระจายเสียงจึงควรเน้นความรวดเร็วฉับไว นำเสนอเนื้อหาที่ทันสมัย ผลิตรายการสดตลอดเวลา และเปิดช่องทางการรับความคิดเห็นจากผู้ฟังให้มากที่สุด

^๓ รจนา ไชยนิรันดร์กุล, “การใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เพื่อสนองตอบความต้องการข่าวสารของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (นิเทศศาสตร์ : การสื่อสารมวลชน, ๒๕๕๒).

^๔ โคจิ โนสุ, “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดสงขลา”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ๒๕๓๐).

๓. ควรให้ความสำคัญกับการนำเสนอความคิดสร้างสรรค์และการสร้างความแตกต่างเหนือคู่แข่งภายใต้จุดแข็งขององค์กร การผลิตเนื้อหารายการ (Content) จะเป็นหัวใจสำคัญที่จะชี้ถึงความอยู่รอดหรือล่มสลายขององค์กรภายใต้การแข่งขันที่มีเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นตัวกำหนด

๔. ควรคำนึงถึงสวัสดิการให้กับบุคลากรในองค์กรสื่อสารมวลชนที่ต้องทำงานต่อเนื่อง และ ต้องมีความตื่นตัวมากกว่าผู้ประกอบการวิชาชีพอื่น ต้องติดตาม ใฝ่รู้ และเท่าทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและความเปลี่ยนแปลงไปได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งการทำหน้าที่อย่างทุ่มเทตามวิชาชีพจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตตัวเองและ ครอบครัว ความซื่อสัตย์และความมั่นคงในอุดมการณ์วิชาชีพ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. ควรปรับเปลี่ยนนโยบายการบริหารจัดการภายในวัดใหม่ เพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการบริหารจัดการรายการวิทยุชุมชน

๒. ควรเพิ่มศักยภาพ ประสิทธิภาพให้กับบุคลากรภายในวัด ให้มีความรู้ ความสามารถ มีการพัฒนามากยิ่งขึ้น

๓. ควรจัดฝึกอบรม เปิดโอกาสและสนับสนุนให้ไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ทั้งจากแหล่งข้อมูลข่าวสารต่างๆ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้ทราบรายละเอียด ด้วยการสัมภาษณ์ (Interview) โดยแบบสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เช่น พระสงฆ์ฆาติการที่มีบทบาทโดดเด่นในการจัดรายการวิทยุพระพุทธรศาสนา

๒. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นการสอบถามจากประชาชน หรือผู้ที่ได้รับผลโดยตรงจากการบริหารของพระสงฆ์ เพื่อให้ได้ความเห็นจากมุมมองประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ฆาติการผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน

๓. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ หรือเทคนิคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เพื่อจะได้ทราบเทคนิค กลยุทธ์ หรือยุทธศาสตร์ที่สามารถนำมาใช้เพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดรายการวิทยุพระพุทธรศาสนาไปสู่ความสำเร็จ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

- กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. วัดพัฒนา ๔๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔.
กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๔ พ.ศ. ๒๕๓๕ ว่าด้วยจำนวนและเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักพระพุทธรศาสนาแห่งชาติ, พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไข
เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕ และมาตรา ๒๑.
พ.ศ.๒๕๕๒, ข้อ ๑.
กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.
กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ
ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.
กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. วัดพัฒนา ๔๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓.
กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.
กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการบริหารคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การ
ศาสนา, ๒๕๒๘.
กลมรัตน์ หล้าสูงษ์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๗.
ชนิษฐา วิเศษสาร และมุกดา ศรียงค์. จิตวิทยาสังคมและมนุษย์สัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : คณะครุ
ศาสตร์อุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง, ๒๕๒๖.
คะนิงนิตย์ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร. หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์.
กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕.
งามพิศ สัตย์สงวน. สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ชูติระ ระบอบ และคณะ.ระเบียบวิธีวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒.
- ไชย ณ พล.การปกครองของพระพุทธเจ้าระบอบธรรมาธิปไตย.กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย, ๒๕๓๗.
- ณรงค์ สมพงษ์.สื่อสารมวลชนเพื่องานส่งเสริม.กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.
- ดรุณี ญาณวัฒนา และคณะ.ความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจของวัด ศึกษาเฉพาะกรณี วัดอัมพวัน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- ตุลา มหาพสุชานนท์.หลักการจัดการ หลักการ,ท่าเรือแหลมฉบัง LAEM CHABANG PORT. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๔๖.
- ดิน ประชัญพฤทธิ. หลักการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.
- ทองหล่อ เดชไทย.หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข.นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕.
- ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เณลิมจิระรัตน์. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔.
- บุญเกื้อ ควรหาเวช. การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงวิทยุศึกษาและวิทยุโรงเรียน. ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ๒๕๔๒.
- บรรจบ เนียมมณี. หลักการบริหาร.กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓.
- บุญทัน ดอกไธสง. การจัดการองค์การ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- ปราชญา กล้าผจญ. พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐.
- ประภาพิศ สัญชาติเจตน์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๒๔.
- ประเสริฐ แย้มกลิ่นฟุ้ง. สถานภาพและบทบาท.กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖.
- ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร.สุขภาพิบาลในฐานะปกครองตนเอง.กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์. สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙.
- ปราชญา กล้าผจญ. พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา.กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐.
- ประถม แสงสว่าง. การบริหารการศึกษาเบื้องต้น. Introduction to Educational Adminstration.
- ประสาธ สุขเกษม. บทบาทของพระสงฆ์ในการขัดเกลากายทางสังคมแก่เยาวชน : ศึกษากรณีค่ายคุณธรรมวัดอุมงค์ จังหวัดเชียงใหม่.มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ปรีชา ช่างขวัญยืน. **ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก**. พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- ปิยโสภณ นามแฝง. **ก้าวใหม่แห่งคณะสงฆ์ การศึกษาเผยแผ่นำการปกครอง-ก่อสร้าง**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เจียฮั่ว, ๒๕๔๖.
- พุทธทาสภิกขุ. **การบริหารธุรกิจแบบพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย. มปป.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑.
- พระพยอม กลฺยาโณ. **การบริหารเชิงพุทธในการบริหารธุรกิจแบบพุทธ**. โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๓๙..
- พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล. **การบริหารวัด**, พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอช เอ พี เพรสจำกัด, ๒๕๓๙.
- พระเทพปริยัติสุธี. วรวิทย์ คงคปญฺโญ. **การคณะสงฆ์ และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- พระเมธีธรรมาภรณ์. (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๙.
- พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พรหมรังสี). **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และ กฎมหาเถรสมาคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พระราชญาณวิสิฐ. (เสริมชัย ชยมงฺคโล). **การบริหารวัด**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. ราชบุรี : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๙.
- พระพุทธรญาณ (ทองฝ้าย กิตติทินโน). **ธรรมนูญนิพนธ์ : ๑๐๐ ปีพระพุทธรญาณ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.
- พระราชญาณวิสิฐ. เสริมชัย ชยมงฺคโล. **การบริหารวัด**. พิมพ์ครั้งที่ ๗ .นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘.
- พะยอม วงศ์สารศรี. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : พรวนการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- พัชนี วรกวิน. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖.
- พัทธา สายหู. **กลไกของสังคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.
- พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒.
- ไพบูลย์ ช่างเรียน. **สารานุกรมศัพท์ทางสังคม**. กรุงเทพมหานคร : แพร่วิทยา, ๒๕๑๖.
- ไพบูลย์ ช่างเรียน. **สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : แพร่วิทยาการพิมพ์, ๒๕๑๖.
- ยนต์ ชุ่มจิต. **ความเป็นครู**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- วิภา อุดมฉันท. “บทเพลงภาคประชาชนการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย”. อ้างใน ปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม: หลักคิดและบทเรียนจากนานาชาติ. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไอคอน พรินติ้ง, ๒๕๔๔.
- วิโรจน์ สารรัตน์. การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๒.
- วราคม ทีสุกะ. สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔.
- วีระ อัมพันสุข. พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : เอร่าวินการพิมพ์, ๒๕๒๖.
- สำนักงานเจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์, ระเบียบวาระการประชุมของคณะสงฆ์อำเภอศรีประจันต์. สำนักงานเจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี. ครั้งที่ ๓/๒๕๕๕.
- สมคิด บางโม. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.
- สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบูลย์สำราญญาติ, ๒๕๑๔.
- สมาน รังสิโยภักดิ์. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗.
- สัมพันธ์ ภูไพบูลย์. องค์การและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : พัทธอักษร, ๒๕๔๒.
- สมยศ นาวิการ. การบริหารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- สุพิน เกชาคุปต์. การจัดการปฏิบัติงาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.
- เสนาะ ตีเยาว์. หลักการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.
- สุนน อยู่สิน. แนวคิดในการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง. หน่วยที่ ๑ การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๔.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. การบริหารงานแบบพุทธ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ส่องสยาม จำกัด, ๒๕๓๘.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. กฎมหาเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. วัดพัฒนา๕๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. ตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. วัดพัฒนา ๔๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา, ๒๕๔๖.
- สุนทร ณ รังสี. สถาบันทางการเมืองตามแนวพุทธศาสตร์ รัฐศาสตร์แนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๐.
- สำนักงานกองเลขาฯ เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์. “เอกสารสำรวจประชากรวัด”, ปี ๒๕๕๕.
- แสวง อุดมศรี. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สุวรรีย์ ศิริโกคาภิรมย์. การวิจัยทางการศึกษา.ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖.
- สิน พันธุ์พินิจ. เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิง จำกัด, ๒๕๔๗.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรพัฒนาพานิชย์,๒๕๔๗.
- สงวนศรี สุทธิเลิศอรุณ. จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา.กรุงเทพมหานคร : เกรียงศักดิ์การพิมพ์,๒๕๒๕.
- สงวนศรี วิรัชชัย.จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : เกรียงศักดิ์การพิมพ์, ๒๕๒๕.
- สุชา จันทรเฒ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา,๒๕๒๐.
- โสภา ชูพิกุลชัย. จิตวิทยาสังคมประยุกต์. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,๒๕๒๒.
- สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๘,กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช,๒๕๒๖.
- สมาน รังสียกฤษฎ์ และสุธี สุทธิสมบุญ. หลักการบริหาร.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สวัสดิการสำนักงาน, ๒๕๒๗.
- อำนาจ บัวศิริ. รวมข้อคิดเห็นและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ด้านการพัฒนา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา,๒๕๒๘.
- อั้งใน ลินตัน (Linton) ทิตยา สุวรรณชนก.พัฒนาการ : ความคาดหวังบทบาทของพัฒนากร คณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับตำบล : ส่วนท้องถิ่น สังคมวิทยา.กรุงเทพ มหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗.
- (๒) บทความในวารสาร :**
- กิตติมา สุรสนธิ. ความรู้ทางการสื่อสาร. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชุตานา ปุณณะหิตานนท์. การสำรวจทัศนคติและพฤติกรรมการพึงรายการเรดิโอโนปรอบเบลิ้มสถานวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยคลื่นความถี่เอฟ.เอ็ม.๘๘.๐๐เมกะเฮิรซ์ของผู้ฟังในเขตกรุงเทพมหานคร.วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.
- ศุทธิชัย บุณนา. “การบริหารและการจัดการรายการวิทยุ อ.ส.ม.ท. เพื่อชุมชน”. รายงานโครงการเฉพาะบุคคล. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.
- ธนิดา กลิ่นลำดวน. “การบริหารจัดการรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช”. รายงานโครงการเฉพาะบุคคล. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.
- สุภิญญา กลางณรงค์. มาตรา ๔๐ กับวาทกรรมการปฏิรูปสื่อ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สิริวัฒน์ ศรีเครือดง. **พระสงฆ์กับภาวะผู้นำ**. ในรวบรวมนบทความ สารนิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

(๓) วิทยานิพนธ์ :

กรรณิกา ขวัญอารีย์. บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสุรินทร์. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.

กรณ ศรีดอนไผ่. “บทบาทวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนผู้ช่วยฝ่ายวิชาการหน้าสายวิชาและครูในเขตการศึกษา ๖”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๓.

โคจิ โนสุ, “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดสงขลา”, **ปริญญาวิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ๒๕๓๐.

งามตา สุขประเสริฐ. “การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี”. **รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒.

จุมพล รอดคำดี. อ้างถึงใน ทิวพร แสนเมืองชิน. “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผ่านรายการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. คณะนิเทศศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

เดโช สนวนานนท์. อ้างในสุพร จุลทอง. “บทบาทในการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช”. **ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. วิชาเอกไทยคดีศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๐.

ทิวพร แสนเมืองชิน. การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผ่านรายการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. นิเทศศาสตร์ .การสื่อสารมวลชน, ๒๕๔๓.

ธีรรัตน์ พันทวี. “การสร้างมาตรฐานสถานีวิทยุกระจายเสียงไทย” **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**. (นิเทศศาสตร์, ๒๕๔๔).

นงเยาว์ ปิฎกรัษต์. อ้างในสุพร จุลทอง. “บทบาทในการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาเอกไทยคดีศึกษา., บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- นุจรี เกตุปราษฎ์. บทบาทของประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัดทั่วประเทศ ในการพัฒนาสตรีระดับจังหวัด. **รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต .สาขาวิชาการบริหารทั่วไป. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔.**
- นงเยาว์ ปิฎกรัษฎ์. **บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสงขลา. ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ๒๕๓๒.**
- บำรุง สุขพรรณ.รศ.. **“พฤติกรรมการรับฟังข่าวสารวิทยุกระจายเสียงและผลที่มีต่อการพัฒนาชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีวิทยุกระจายเสียงกองอำนาจการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ. กรป. กลาง. จังหวัดเชียงราย”.** สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๒. หน้า ๙ รายงานผลการวิจัย หมายเลข ๙.
- ปิ่นนิตดา นพพานวัน. **“การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย”. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.**
- ประกอบมี โคตรกอง. **“บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับเยาวชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น”.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. สาขาไทยคดีศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑.
- พระธรรมญาณมุนี. **การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย. อ้างในพระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.**
- พระครูมงคลคีลวงค์ และคณะ. **พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท.การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย. อ้างใน พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.**
- พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ธีรปัญญา. **“บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.**
- พระมหาขวลิต ขาดเมธี. คงแก้ว. **“บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” . วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.**
- พระวิรุฒ ญาณส่วโร. นรรัตน์ . **“บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ กรณีศึกษาพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๒.**

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระวิเชียร สี่หาบุตร. **บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณี พระธรรมมหาวิราณวัตร วัดไร่ขิง อำเภอสามปราน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๗.**
- พูนทรัพย์ สิทธิพรหม. **“บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนากับการเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง”.** กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๑๖.
- พินิจ เพ็ชรดารา. **“บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.**
- พระมหาสุภา อุทโท, **บทบาทพระสงฆ์ในทศวรรษหน้า ๒๕๔๑ – ๒๕๖๐. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชน มหาบัณฑิต. คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.**
- มานีไชย อีรานูวัฒน์ศิริ และคณะ. **บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ : กรณีศึกษาภาคกลางและภาคตะวันออก. นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.**
- รจนา ไชยนิรันดร์กุล. **“การใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เพื่อสนองตอบความต้องการข่าวสารของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. นิเทศศาสตร์ .การสื่อสารมวลชน, ๒๕๔๒.**
- รัฐติพงษ์ ชูนาค. **“พัฒนาการของการจัดผังรายการของสถานีโทรทัศน์ช่อง ๙ อ.ส.ม.ท.” . วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต. นิเทศศาสตร์, ๒๕๔๔.**
- วรรณณี ภาณุวัฒน์สุข. **“ บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.**
- วาสนา วงศ์ยิ้มย่อง. **“การเปลี่ยนแปลงบทบาทของพระในชุมชน”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙.**
- สุรินทร์ แปลงประสพโชค. **“การทดลองจัดวิทยุกระจายเสียงชุมชน สำหรับชุมชนในเขตชานเมือง จังหวัดจันทบุรี”. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. คณะนิเทศศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔.**
- สุนทร กุญชร. **“บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์บัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙.**

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สมเกียรติ เรืองอนันต์เลิศ. “การเปิดรับธรรมะในยุคโลกาภิวัตน์,” **วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต**. ภาควิชาการประชาสัมพันธ์บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๙. ใน: **ฐานันท์ประกายสันติสุข**. “ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาการสื่อสารมวลชนภาควิชาการสื่อสารมวลชน. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- สมคิด เพ็งอุดม. “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่ที่มีกระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม”. **ปริญญานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๕.
- สรสิริ วรวรรณ. “การวิเคราะห์การจัดการความรู้ของแหล่งการเรียนรู้ชุมชน : กรณีศึกษาวิทยุชุมชนในเขตภาคกลาง. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**”. **ครุศาสตร์. พัฒนาศึกษา**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **บัณฑิตวิทยาลัย**. ปีที่จบการศึกษา, ๒๕๔๘.
- สัมฤทธิ์ ท่าเหล็กเจริญ. “ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. **บัณฑิตวิทยาลัย**: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖.
- สุนน โมรากุล. “การศึกษาแนวทางการปรับปรุงงานหอกระจายข่าวของชุมชน”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตคณะนิเทศศาสตร์** : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- ไอศูรย์ อินทร์เพชร. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพสาครมณีแก้ว สุวณฺโฆโต”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** พระพุทธศาสนา. **บัณฑิตวิทยาลัย** : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- อุษา จันทรประภาศ. “การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดจันทบุรี” **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. **นิเทศศาสตร์**: การสื่อสารมวลชน, ๒๕๓๔.

(๔) เอกสารอื่น ๆ ที่ไม่ได้ตีพิมพ์ :

- ชูป กาญจนประกร, **หลักรัฐประศาสนศาสตร์**. เอกสารโรเนียว. คณะรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. ๒๕๑๐. น. เอกสารประกอบคำบรรยาย ๒๕๐๖.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **สาระสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน**. ม.ป.ป. เอกสารอัดสำเนา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. รายงานการเสวนา เรื่องบทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย, พ.ศ. ๒๕๔๓, อัดสำเนา.
- เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์. แนวคิดวิทยุชุมชนจากเวทีปฏิรูปสื่อภาคประชาชน ใน วิชา อุดมฉันทน์ บรรณาธิการ. **โลกของสื่อ**. ลำดับที่ ๔ “ยกเครื่องสื่อไทย”. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๔๔.
- เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์. **สถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม**. มติชนรายวัน วันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๗ ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๖๘๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๕) สัมภาษณ์ :

- สัมภาษณ์ พระครูศรีประจันตคณารักษ์. เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์ เจ้าอาวาสดอนบุบผาราม วันที่ ๒ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๕.
- สัมภาษณ์ พระครูสุวรรณธรรมทัต.เจ้าอาวาสวัดม่วงเจริญผล วันที่ ๓ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๕.
- สัมภาษณ์ พระครูสุวรรณธรรมวัฒน์.เจ้าอาวาสวัดวังพลับใต้ วันที่ ๔ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๕.
- สัมภาษณ์ พระครูปัญญาศาสนธำรง.เจ้าอาวาสวัดสามจุ่น วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๕.
- สัมภาษณ์ พระครูวินัยธร เสวก ปณณภาโร.เจ้าอาวาสวัดสวนตาราม วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๕.

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

การบริหารกับการจัดการ. www.sianhr.com.. เข้าถึง ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒.

๒. ภาษาอังกฤษ :

- Don Hellriegel. **Management**. third edition, Addison - Wesley Publishin Company.lmc., 1982.
- Dale Yoder. **Personnel Principles and Policies**. (fourth printing. Englewood Cliffs : New Jersey Prentice – Hall. Inc. 1956.
- E.N. Chapman. **Supervisor Survival Kit**. second edition0 California : Science Research Associates Inc.,1995.
- Gulick L. and Urwick J.. **Papers on the Science of Administration**. (New York : Institute of Public Administration, 1973.
- Henri Fayol. **Industrial and General Administration**. New York : Mc-Grew Hill,1930.
- William Ouchi. **Organization and Management** . Eaglewood Cliffs : Prentice Hill,1971.
- BarbaraKelleman.(ed). **Laaeadership as a Political Act. in Laaeadership Multidisciplinary Perspectives**. New Jersey : Prentice – Hall,1984.
- Bernard M. Bass. **Stogdill’s Handbook of Leadership** New York:Free Press,1982..
- Emory S. Bogardus. **Leaders and Leadership**. New York : Appleton-century-Croffs, 1934.
- Tannenbaum. Robert. **Leadership and Organization**. New York : McGraw- Hill Book Company Inc., 1961.
- Hodge Billey J. & Herbert J. Johnson. **Management and Oganization Behavior**. New York : John Willey & Sons,1970.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

๑. ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	พธ.บ., M.A., Ph.D.,
อาจารย์ประจำหัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. อาจารย์ เดช ชูจันทร์
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ป.ธ.๖., พธ.บ., บธ.ม.
อาจารย์ประจำหัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. อาจารย์ ผดุง วรรณทอง
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ป.ธ.๗., พธ.บ., ศศ.ม.
อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. ผศ.อนุภูมิ ไชวเกษม
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ป.ธ.๖., พธ.บ., M.A.
อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. ผศ.ชัชชัย ไชยสา
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	พธ.บ., M.A.
อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕๒/๔๔๐

วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

ด้วย พระมหาปภิตต์ ฉายา วิฑูริโส รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๔๐๔๓๗๕ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุชุมชน ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(ผศ.ดร.ใจเย็น ใจเย็น)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐-๒๕๓๔-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๔๐

วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์เดช ชูจันทร์

ด้วย พระมหาปภิตต์ ฉายา วิฑูโร ภิกขุ เจ้าอาวาสวัดป่าสุทธจินดา ๕๔๐๑๔๐๔๓๕ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุชุมชน ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

70155001/กวิ/๑๕๐, ๑๕๐
15๕ ๕๕๕ ๕๕๕
๕๕๕
๕๕๕ ๕๕๕ ๕๕๕

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐-๒๕๓๔-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๔๐

วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ผดุง วรรณทอง

ด้วย พระมหาปภิตต์ ฉายา วิฑูรโส รัทสประจำตวันนิสิต ๕๔๐๑๔๐๔๓๗๕ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุชุมชน ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ดร.วิฑูรโส (เลวี)

ผ.วิฑูรโส

๗๐ ส.ก. ๕๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๔๐

วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.อนุภูมิ ไชวเกษม

ด้วย พระมหาปภิตต์ ฉายา จิตวิโส รัทสประจำตวันนิสิต ๕๔๐๑๔๐๔๓๗๕ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุชุมชน ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐-๒๕๓๔-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๔๐

วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.วิชชัย ไชยสา

ด้วย พระมหาปภิตต์ ฉายา วิฑูริโส รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๔๐๔๓๗๕ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุชุมชน ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๒๓๐ ๒๒๒๒๒๒
๒๒๒๒๒๒๒๒

ภาคผนวก ข
ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา
ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๑.ด้านอาคารสถานที่								
๑.	มีการก่อสร้างอาคารเฉพาะสำหรับตั้งสถานีวิทยุชุมชนในบริเวณวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	อาคารสถานที่ที่มีความเหมาะสมสำหรับการจัดการบริหารวิทยุชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	เสาส่งคลื่นวิทยุชุมชนสูงพอสำหรับการส่งคลื่นวิทยุชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	เครื่องส่งมีกำลังแรงพอสำหรับส่งคลื่นวิทยุชุมชนได้ทั่วถึง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	ภายในอาคารสถานที่มีความปลอดภัยพอสำหรับการเก็บรักษาเครื่องส่งวิทยุชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	ภายในอาคารสถานที่มีความสะดวกสบายเหมาะสำหรับผู้เข้ามาจัดรายการวิทยุชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗.	มีบริเวณสำหรับจอดรถได้สะดวกสบาย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘.	มีที่พัก/ห้องน้ำ พอสำหรับเจ้าหน้าที่ดูแลในหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙.	โดยภาพรวมแล้วเป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการจัดวิทยุชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๒.ด้านการจัดผังรายการ								
๑.	การแบ่งช่วงเวลาในการออกอากาศเหมาะสมกับผู้ฟังในแต่ละช่วงเวลา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	การวางแผนจัดผังรายการของสถานีมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันกับความต้องการของคนในสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	การจัดรูปแบบผังรายการของสถานีเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสถานี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	รายการที่ออกอากาศทางสถานีเป็นที่นิยมหรือมีผู้ติดตามชม สามารถ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	ตอบสนองได้ตรงกับความต้องการของผู้ชมในขณะนั้น								
๕.	รายการต่าง ๆ ที่ออกอากาศไปยังผู้ชม เป็นรายการที่ให้เนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ดึงดูดความสนใจผู้ชม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	ปริมาณความถี่และความยาวในการออกอากาศเป็นการจัดผังรายการตามความเหมาะสม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗.	การจัดผังรายการของสถานีมีประสิทธิภาพความนิยมและทันสมัยอยู่ตลอดเวลา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘.	มีการจัดซื้อ จัดหา และผลิตรายการเพื่อเตรียมออกอากาศได้ฉับไวทันกับความต้องการของผู้ชมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙.	มีข้อบังคับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เป็นกรอบในการควบคุมรายการวิทยุชุมชนในการจัดผังรายการและการผลิตรายการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐.	การสำรวจผู้ฟังหรือผู้ชมเพื่อในการพัฒนาและปรับปรุงผังรายการให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ									
๑.	มีบุคลากรที่เพียงพอและมีคุณภาพ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	นักจัดรายการเป็นคนชอบพูดคุย ชอบค้นคว้าหาความรู้ทั่วไป	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	นักจัดรายการมีอารมณ์ดี เป็นผู้รับฟังที่ดี เมื่อมีผู้สอบถามเข้ามาทางโทรศัพท์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	นักจัดรายการมีความคิดสร้างสรรค์ พร้อมทั้งมีทัศนคติที่ดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	นักจัดรายการมีความสามารถตัดสินใจ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ เมื่อมีสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ในการออกอากาศ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	นักจัดรายการเป็นผู้มีระเบียบวินัยใน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	การเตรียมรายการล่วงหน้า								
๗.	นักจัดรายการเป็นผู้มีความชำนาญและรับผิดชอบต่อ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘.	นักจัดรายการมีความสามารถเขียนบทวิทยุได้ด้วยตนเอง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙.	นักจัดรายการเป็นผู้ที่ออกเสียงควบกล้ำในภาษาไทยได้ชัดเจน มีน้ำเสียงน่าฟัง สุภาพ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐.	นักจัดรายการมีจรรยาบรรณทางวิชาชีพ และมีความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ค
ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Alpha coefficient)

ELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
c1	119.13	113.982	.644	.878
c2	119.57	113.426	.541	.880
c3	119.53	116.395	.389	.883
c4	119.27	114.823	.454	.882
c5	119.47	115.430	.499	.881
c6	119.13	118.120	.344	.884
c7	119.40	113.352	.513	.880
c8	119.23	116.530	.491	.881
c9	119.20	111.683	.612	.878
c10	119.30	119.252	.239	.887
c11	118.97	123.068	.102	.887
c12	119.30	118.907	.378	.883
c13	119.00	120.966	.224	.886
c14	119.43	119.082	.253	.886
c15	119.30	114.010	.458	.882
c16	119.17	115.868	.566	.880
c17	119.53	110.533	.685	.876
c18	119.30	119.183	.242	.887
c19	119.30	113.459	.533	.880
c20	119.23	111.426	.699	.876
c21	119.00	121.172	.236	.886
c22	119.20	118.786	.451	.882
c23	119.47	115.292	.451	.882
c24	119.30	122.286	.102	.889
c25	119.37	113.275	.591	.879
c26	119.07	117.099	.468	.882
c27	119.27	118.271	.351	.884
c28	119.20	119.269	.330	.884
c29	119.30	113.597	.586	.879

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 29

Alpha = .886

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๕๕๑

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุดาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๕-๒๑๒๓

๑๓ กันยายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหากษัตริย์ ญา ยะวิไล รัชกาลที่ ๕ แห่งราชวงศ์จักรี พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าพระพุทธเจ้าได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวิเทศสัมพันธ์ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ภายในสังกัดของพระคุณท่านเจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์ เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้ข้าพระพุทธเจ้าได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมส่งมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความเคารพ

เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาการจัดการเชิงพุทธ
เรื่อง
บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา
ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

คำชี้แจง :

๑. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
 ๒. แบบสอบถามมีทั้งหมด ๓ ตอน คือ
 - ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
 - ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
 ๓. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น ซึ่งจะไม่มีผลกระทบต่อผู้ตอบแบบสอบถามหรือหน่วยงานของท่าน และจะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลเป็นรายบุคคลแต่อย่างใด
- ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้ ที่ได้ตอบแบบสอบถามนี้ตามความเป็นจริง และตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด

พระมหาปภิตต์ ฐิตวิโส (สุพรรณไสว)
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิฑูพระพุทธศาสนา
ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในหน้าข้อความ ☐ ตามสภาพที่เป็นจริง
 เกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. อายุ

() ๒๐ – ๓๐ ปี	() ๓๑ – ๔๐ ปี
() ๔๑ – ๕๐ ปี	() ๕๑ – ๖๐ ปี
() ๖๐ ปีขึ้นไป	

๒. พรรษา

() ๕ – ๑๐ พรรษา	() ๑๑ – ๑๕ พรรษา
() ๑๖ – ๒๐ พรรษา	() ๒๑ พรรษาขึ้นไป

๓. วุฒิการศึกษา

() ต่ำกว่าปริญญาตรี	() ปริญญาตรี
() สูงกว่าปริญญาตรี	

๔. วุฒิการศึกษาทางธรรม

() นักธรรมตรี	() นักธรรมโท
() นักธรรมเอก	() ไม่มีวุฒินักธรรม

๕. วุฒิการศึกษาบาลี

() ประโยค ๑ - ๒ - เปรียญธรรม ๓ ประโยค	() เปรียญธรรม ๔ - ๖ ประโยค
() เปรียญธรรม ๗ - ๙ ประโยค	() ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุ
พระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหาร
จัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ ว่าท่านปฏิบัติในระดับความคิดเห็นใด ที่ตรงกับ
สภาพความเป็นจริง

ข้อที่ ๑	บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการ วิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	๑.ด้านอาคารสถานที่	๕	๔	๓	๒	๑
๑	มีการก่อสร้างอาคารเฉพาะสำหรับตั้ง สถานวิทยุชุมชนในบริเวณวัด					
๒	อาคารสถานที่ที่มีความเหมาะสมสำหรับการ จัดการบริหารวิทยุชุมชน					
๓	เสาส่งคลื่นวิทยุชุมชนสูงพอสำหรับการส่งคลื่น วิทยุชุมชน					
๔	เครื่องส่งมีกำลังแรงพอสำหรับส่งคลื่นวิทยุ ชุมชนได้ทั่วถึง					
๕	ภายในอาคารสถานที่ที่มีความปลอดภัยพอ สำหรับการเก็บรักษาเครื่องส่งวิทยุชุมชน					
๖	ภายในอาคารสถานที่ที่มีความสะดวกสบาย เหมาะสำหรับผู้เข้ามาจัดรายการวิทยุชุมชน					
๗	มีบริเวณสำหรับจอดรถได้สะดวกสบาย					
๘	มีที่พัก/ห้องน้ำ พอสำหรับเจ้าหน้าที่ดูแล ในหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง					
๙	โดยภาพรวมแล้วเป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับ การจัดวิทยุชุมชน					

ข้อที่ ๒	บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร จัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	๒. ด้านการจัดผังรายการ	๕	๔	๓	๒	๑
๑	การแบ่งช่วงเวลาในการออกอากาศเหมาะสม กับผู้ฟังในแต่ละช่วงเวลา					
๒	การวางแผนจัดผังรายการของสถานี มีการ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันกับความต้องการ ของคนในสังคม					
๓	การจัดรูปแบบผังรายการของสถานีเหมาะสม กับสภาพแวดล้อมของสถานี					
๔	รายการที่ออกอากาศทางสถานีเป็นที่นิยม หรือมีผู้ติดตามชม สามารถตอบสนองได้ตรง กับความต้องการของผู้ชมในขณะนั้น					
๕	รายการต่าง ๆ ที่ออกอากาศไปยังผู้ชม เป็น รายการที่ให้เนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ ดึงดูดความสนใจผู้ชม					
๖	ปริมาณความถี่และความยาวในการออก อากาศเป็นการจัดผังรายการตามความ เหมาะสม					
๗	การจัดผังรายการของสถานีมีประสิทธิภาพ ความนิยมและทันสมัยอยู่ตลอดเวลา					
๘	มีการจัดซื้อ จัดหา และผลิตรายการเพื่อ เตรียมออกอากาศได้ฉับไวทันกับความต้องการ ของผู้ชมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา					
๙	มีข้อบังคับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เป็นกรอบในการ ควบคุมรายการวิทยุชุมชนในการจัดผัง รายการและการผลิตรายการ					
๑๐	การสำรวจผู้ฟังหรือผู้ชมเพื่อในการพัฒนา และปรับปรุงผังรายการให้มีความทันสมัยอยู่ ตลอดเวลา					

ข้อที่ ๓	บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร จัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	๓. ด้านการจัดให้มีนักจัดรายการ	๕	๔	๓	๒	๑
๑	มีบุคลากรที่เพียงพอและมีคุณภาพ					
๒	นักจัดรายการเป็นคนชอบพูดคุย ชอบค้นคว้า หาความรู้ทั่วไป					
๓	นักจัดรายการมีอารมณ์ดี เป็นผู้รับฟังที่ดี เมื่อมีผู้สอบถามเข้ามาทางโทรศัพท์					
๔	นักจัดรายการมีความคิดสร้างสรรค์ พร้อมทั้ง มีทัศนคติที่ดี					
๕	นักจัดรายการมีความสามารถตัดสินใจ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ เมื่อมีสถานการณ์ ที่ไม่พึงประสงค์ในการออกอากาศ					
๖	นักจัดรายการเป็นผู้มีระเบียบวินัยในการ เตรียมรายการล่วงหน้า					
๗	นักจัดรายการเป็นผู้มีความขยัน และรับผิดชอบต่อ					
๘	นักจัดรายการมีความสามารถเขียนบทวิทยุ ได้ด้วยตนเอง					
๙	นักจัดรายการเป็นผู้ที่ออกเสียงควบกล้ำใน ภาษาไทยได้ชัดเจน มีน้ำเสียงน่าฟัง สุภาพ					
๑๐	นักจัดรายการมีจรรยาบรรณทางวิชาชีพ และ มีความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างดี					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิด (Open) ให้ผู้ตอบแบบสอบถาม แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๑.ปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการ

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

๒.ปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารสถานที่วิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

๓.ปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

ขอกราบขอบพระคุณ พระคุณเจ้าทุกรูปที่เมตตาอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

พระมหาปภิตต์ ฐิตวิโส (สุพรรณไสว)
 นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ฉ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ตอนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....
 อายุ..... พรรษา..... ระดับการศึกษา..... วิทยฐานะ ป.ธ.-น.ธ.....
 ตำแหน่ง..... วัด..... ตำบล..... อำเภอ.....
 จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์.....

วัน เดือน ปี ผู้ให้สัมภาษณ์

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. ๒๕๕๕

ตอนที่ ๒ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนา ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๑. ท่านคิดว่าการบริหารจัดการด้านอาคารสถานที่ของวิทยุพระพุทธศาสนา
ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร ?
๒. ท่านคิดว่าการบริหารจัดการด้านการจัดผังรายการของวิทยุพระพุทธศาสนา
ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร ?
๓. ท่านคิดว่าการบริหารจัดการด้านการจัดให้มีนักจัดรายการของวิทยุพระพุทธศาสนา
ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร ?

ผู้สัมภาษณ์

พระมหาปภิตต์ ฐิตวิโส (สุพรรณไสว)

ภาคผนวก ช.

สูตรเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan)

กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan
 ตารางแสดงจำนวนประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ของ Krejcie and Morgan

จำนวน ประชากร	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง	จำนวน ประชากร	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง	จำนวน ประชากร	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง
10	10	220	140	1200	291
15	14	230	144	1300	297
20	19	240	148	1400	302
25	24	250	152	1500	306
30	28	260	155	1600	310
35	32	270	159	1700	313
40	36	280	162	1800	317
45	40	290	165	1900	320
50	44	300	169	2000	322
55	48	320	175	2200	327
60	52	340	181	2400	331
65	56	360	186	2600	335
70	59	380	191	2800	338
75	63	400	196	3000	341
80	66	420	201	3500	346
85	70	440	205	4000	351
90	73	460	210	4500	354
95	76	480	214	5000	357
100	80	500	217	6000	361
110	86	550	226	7000	364
120	92	600	234	8000	367
130	97	650	242	9000	368
140	103	700	248	10000	370
150	108	750	254	15000	375
160	113	800	260	20000	377
170	118	850	265	30000	379
180	123	900	269	40000	380
190	127	950	274	50000	381
200	132	1000	278	75000	382
210	136	1100	285	100000	384

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระมหาปัทม ฐิตวิโส (สุพรรณไสว)
- เลขที่ ๒๗ รหัสนิติ ๕๔๐๑๔๐๔๓๗๕
- สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
- เกิด : วันพุธที่ ๘ มีนาคม พ.ศ.๒๕๑๐
- สถานที่เกิด : โรงพยาบาลดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี
- การศึกษา : ประถมศึกษา – โรงเรียนบ้านปะหลาน อำเภอพยุหะภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
- : มัธยมศึกษาตอนต้น – มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพยุหะภูมิวิทยาการ
- : พุทธศาสตรบัณฑิต คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนจังหวัดร้อยเอ็ด
- วิทยาลัยเขตขอนแก่น รุ่น ๕๘ พ.ศ.๒๕๔๖
- อุปสมบท : วันที่ ๕ เมษายน พ.ศ.๒๕๓๗
- สังกัด : วัดเกาะ ตำบลวังหั่ว อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
- หน้าที่ : เจ้าอาวาสวัดเกาะ เจ้าคณะตำบลบางงาม
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดเกาะ ตำบลวังหั่ว อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี